

ОДБРАНА

ТЕМА

ВОЈНА ВЕТЕРИНАРСКА СЛУЖБА

ПОСАО ОД СТОТИНЕ ТЕРЕНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ

СРПСКА ВОЈСКА НА КРФУ

НА ОСТРВУ СПАСА

Официрска сабља и парадни бодежи кроз време и свечаности

Status Stil

ОБЕЗБЕДИТЕ ЗА СЕБЕ И ПОТОМКЕ ОФИЦИРСКУ САБЉУ!

Сабља је документ вашег часне професије и подсећа потомке да сте постојали у једној епохи и бавили професијом коју је требало заслужити, одслужити и необичастити.

Кажу, живећи производимо успомене, а колико брзо живимо толико брзо их и бришемо ...

**ОФИЦИРСКОМ САБЉОМ
и ПАРАДНИМ БОДЕЖИМА**
уједините себе са својом професијом у породично наслеђе.

- Парадни бодежи**
- коинени
 - ваздухопловни
 - морнарички

НАРУЏБЕНИЦА

Овим неопозиво наручујем – стандардну посребрену позлаћену сабљу
– парадни бодаж (заокружити)

Име и презиме: _____

Адреса наручиоца: _____

ЈМБГ _____

Телефон: _____

Попуните наруџбеницу и пошаљите на адресу:
„Статус Stil“, 11080 Земун, Ул. Градски парк 2

Тел: 011/316-24-88.

011/377-15-22.

060/676-88-01

Web: www.statusstil.com

E-mail: office@statusstil.com

САБЉЕ: 25 МЕСЕЧНИХ РАТА

СТАНДАРДНА.....МЕСЕЧНА РАТА- 3.400 ДИН.

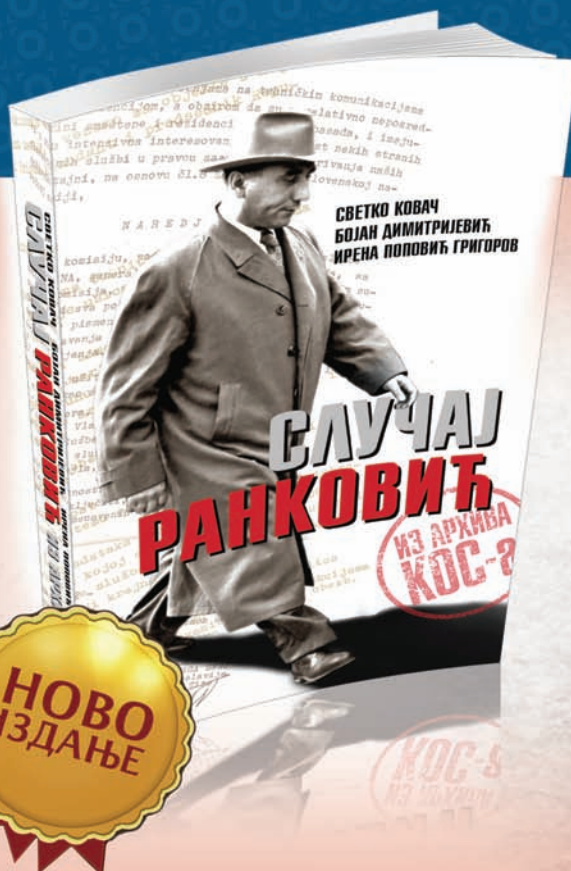
ПОСРЕБРЕНА..... МЕСЕЧНА РАТА - 3.600 ДИН.

ПОЗЛАЋЕНА..... МЕСЕЧНА РАТА - 3.800 ДИН.

БОДЕЖИ: 20 МЕСЕЧНИХ РАТА

ПОСРЕБРЕН.....МЕСЕЧНА РАТА – 2.460 ДИН.

ПОЗЛАЋЕН.....МЕСЕЧНА РАТА – 2.880 ДИН.

СЛУЧАЈ РАНКОВИЋ ИЗ АРХИВА КОС II

– II издање

Светко Ковач, Бојан Димитријевић,
Ирена Поповић Григоров
Броширано, 15x23, 548 стр.
шифра: 111316; цена: 1.210,00 динара;
са попустом: 847,00 динара

Анотација: Књига говори о афери која је променила ток историје социјалистичке Југославије. У центру те афере био је Александар Ранковић, први човек југословенских и српских служби безбедности и организациони секретар Комунистичке партије. Заснована на до сада непознатој архивској грађи Војне службе безбедности, књига проблематизује читаву „Брионску аферу“, супротстављајући нове и непознате податке тада изреченим оптужбама.

ОДБРАНА

АКЦИЈА!
OLIMPSKA REGIJA

Popust
10%

PARALIA
Vila ELLI

OLYMPIC BEACH
Apart. hotel GRAND

LEPTOKARIA
Vile AFRODITA 1 i 2

ВЕЛИКИ РАТ СРБИЈЕ КЊИГА 33

Владо Стругар, Милић Ф. Петровић
Тврди повез, ф. 16x23, 652 стр.
шифра: 111313; цена: 1.045,00 динара;
са попустом: 731,50 динара

Књига 33 је последња из едиције Велики рат Србије за ослобођење и уједињење Срба, Хрвата и Словенаца, у издању Главног ђенералштаба, штампане у Београду у Штампарској радионици Министарства војске и морнарице. Едиција је настала у периоду од 1924. до 1937. године и садржи историјску грађу насталу у ратним јединицама српске војске током Првог светског рата. Документи који се објављују у овој едицији прате рад српске, односно југословенске Врховне команде током Првог светског рата, све до 5. маја 1920. године. Књига 33 до сада није објављивана.

ОДБРАНА

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, поручник

Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,
др Зоран Миладиновић, др Миљан Милкић,
Будимир М. Попадић, Никола Остојић,
Александар Радић, Влада Ристић,
Драгана Барјактаревић, Милош Стругар

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић,
Јово Мамула (фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 23-810; 3241-254

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 260

Испраћај мировњака
у Централноафричку
Републику

СНИМИО

Даримир БАНДА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 148

Српска војска на Крфу
На острву спаса

Војна ветеринарска служба

ПОСАО ОД СТОТИНЕ ТЕРЕНА

Обука падобранске екипе
Војске Србије „Небеске
видре“ у Шпанији

СКОКОВИ У ВАЗДУШНОМ ТУНЕЛУ

Бојево гађање циљева
на земљи и у ваздуху АРЈ за ПВД
на Пасуљанским ливадама

РАДОСТ ГЛАСНИЈА ОД ПЛОТУНА

Теренски аутомобил
„пинзгауер“

ДОСЛОВЦЕ, ТЕГЛЕЋИ КОЊ

Реч уредника ЕКВИДИСТАНЦА

- 12 Начелник Уметничког ансамбла
„Станислав Бинички“
капетан фрегате Светозар Василески

МУЗИКОМ ДО СВАЧИЈЕГ СРЦА

- 16 Логистички батаљон Прве бригаде

ВРЕДНИ И ПРЕДАНИ ПОСЛУ

- 20 Обука резервног састава
Друге бригаде

МОТИВИСАНИ И СПРЕМНИ

- 24 Видовлански сусрети Удружења
ветерана б3. падобранске бригаде

ЉУДИ ВЕЛИКОГ СРЦА

- 28 Промоција нових издања
Медија центра

ДВЕ КЊИГЕ О САНИТЕТУ

- 30 Инфо-дан о НАТО програму „Наука
за мир и безбедност“

ШАНСА ЗА МЛАДЕ НАУЧНИКЕ

- 36 Тренинг центар за специјалне
операције – Краљ Абдулах II – KASOTC

ДИЗНИЛЕНД ЗА СПЕЦИЈАЛЦЕ

- 40 Исхрана у војсци Кнежевине
и Краљевине Србије

ХЛЕБА ЈЕ УВЕК БИЛО

- 46 Војници у историји српске
књижевности (2)

— деспот Стефан Лазаревић РАТНИК СА СРЦЕМ ПЕСНИКА

Безбедносна архитектура Европе и света доживљава најдинамичније промене од завршетка хладног рата. Премда се Србија, овог пута, не налази у епицентру збивања, неминовно ће осећати последице глобалне ревизије односа међу великим силама. Брегзит, коме се, по свему судећи, нико није надао, уздрмао је темеље Европске уније и наметнуо неколико суштинских питања која се односе на економију, безбедност и перспективе политичког јединства Старог континента.

Споразум између НАТО-а и Европске уније, потписан у предвечерје самита Алијансе у Варшави, први је у низу догађаја који су обележили протекле две недеље. Генерални секретар НАТО-а Јенс Столтенберг изјавио је, како преноси „Танјуг“, да је реч о „историјском договору“, који је дао „нову суштину, нови подстицај у сарадњи ЕУ и НАТО у вођењу хибридних ратова, сајбер напада и заустављању масовних нелегалних миграција“. Северноатлантски савез без сумње настоји да ојача утицај у Европи, делујући као кохезиона сила и безбедносни кишобран над већим делом континента оптерећеног поделама.

Закључци самита Алијансе, који је уследио у главном граду Пољске, благо речено, нису наишли на одобравање званичника Руске Федерације. У саопштењу тамошњег министарства спољних послова каже се да је „НАТО на самиту у Варшави показао да је Алијанса почела да се фокусира на непостојећу претњу са истока“. Најава распоређивања додатних копнених снага НАТО-а у Летонији, Естонији, Литванији и Пољској, као и постављање система антиракетног штита (US Aegis Ashore) на територији Румуније, званична Москва тумачи као офанзиван потез и најављује контрамере.

Уље на ватру међусобног неповерења додало је и потписивање споразума САД и Јужне Кореје о постављању система противракетне одбране (THAAD) на територији те земље. Систем је, како тврди Вашингтон, предвиђен да штити америчке савезнике од потенцијалног напада севернокорејских балистичких ракета. Међутим, како се наводи у заједничком саопштењу после састанка председника Путина и Ђипинга, реч је о „неконтролисано повећавању војне моћи, које прети да уздрма глобални систем стратешке стабилности“. Експерти подсећају да је радар система THAAD у ствари трн у оку Москве и Пекинга, јер има могућност да прати евентуална лансирања нуклеарних балистичких ракета у дубини руске и кинеске територије, што значајно смањује ефикасност потенцијалне нуклеарне одмазде, на чему се и заснива равнотежа страха.

Стање глобалне безбедности данас личи на ситуацију пред ескалацију кубанске кризе, писао је фебруара прошле године Вилијам Полк, професор на Харварду и члан Кенедијеве администрације. Спирала међусобног неразумевања међу нуклеарним силама, о којој је у претходном броју „Одбране“ писао стручњак за међународну безбедност Милош Стругар, добија убрзање и нико, заправо, нема одговор како ће и када глобална криза видети свој крај.

Охрабрује чињеница да политику војне неутралности Србије данас, барем јавно, подржава и Исток и Запад. Помоћник америчког државног секретара Викторија Нуланд изјавила је после састанка са председником Владе Александром Вучићем да „Сједињене Државе од Србије никада не би тражиле да бира стране“. Безбедносна политика наше земље добила је похвале и у Варшави, где је министар одбране Зоран Ђорђевић предводио нашу делегацију на састанку у формату Платформе интероперабилности под окриљем Самита НАТО.

Уколико наша земља истраје у одржавању еквиливанце према актерима највећег глобалног престројавања у новијој историји, то би, верују многи, могао бити најбољи залог дугорочној стабилности и безбедности на овим просторима. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

РАЗВИЈЕНА САРАДЊА СА САД У ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ

Министар одбране Зоран Ђорђевић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић разговарали су 11. јула са замеником помоћника секретара одбране САД за Русију, Украјину и Евроазију Мајклом Карпенером, који је, у оквиру делегације помоћника државног секретара САД Викторије Нуланд, био у краћој посети Републици Србији.

Током састанка министар одбране Зоран Ђорђевић истакао је позитивне резултате учешћа делегације Министарства одбране на Самиту НАТО у Варшави и изразио задовољство степеном

досадашње имплементације закључака донетих на недавним билатералним одбрамбеним консултацијама Републике Србије и САД.

Пренео је уверење да ће и договорене нове области сарадње, засноване на постулатима политике војне неутралности Србије, бити од обостраниг интереса и истовремено обезбедити унапређење оперативних и функционалних способности Министарства одбране и Војске Србије.

Карпентер се сагласио са оценама министра Ђорђевића и нагласио да је билатерална војна сарадња две земље веома развијена и вишеслојна, посебно апострофирајући заједничке активности са Националном гардом Охаја и будуће заједничко војномедицинско ангажовање. ■

СВЕЧАНОСТ У ДОМУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Поводом завршетка школовања официра 59. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране и полазника 5. класе Високих студија безбедности и одбране, на свечаности у Дому Народне скупштине 1. јула председник Републике Србије Томислав Николић уручио је официрске сабље тројци прворанжираних официра у 59. класи ГШУ, а министар одбране Зоран Ђорђевић осталим официрима који су успешно завршили школовање у тој класи значке са подлогом, као и полазницима 5. класе ВС безбедности и одбране.

Генералштабно усавршавање завршила су 33 официра из земље и иностранства: 27 из организацијских целина Министарства одбране и Војске Србије, један из ДНР Алжир, тројица из Оружаних снага Босне и Херцеговине и двојица из Бивше Југословенске Републике Македоније.

Најуспешнији у класи су потпуковник Небојша Добријевић са просеком 9,60, други је пуковник Јанко Петрушић, припадник Оружаних снага Босне и Херцеговине, који је такође постигао одличан успех са просеком 9,40, као и трећеранжирани, потпуковник Дејан Куртов, са истим просеком.

Високе студије безбедности и одбране завршило је 12 полазника из Србије и тројица из иностранства.

Председник Николић честитао је свима на постигнутом успеху и истакао да систем одбране чине људи од чијих квалитета, особина, образовања зависи мир и стабилност једне земље.

Свечаности у Дому Народне скупштине присуствовали су начелник Генералштаба Војске Србије Љубиша Диковић, чланови Колегијума министра одбране и начелника Генералштаба, потпредседници Народне Скупштине РС, представници цркава и верских заједница и академске заједнице, изасланици одбране у Републици Србији, породице и пријатељи полазника. ■

МИНИСТАР ЂОРЂЕВИЋ НА САМИТУ У ВАРШАВИ

Делегација Министарства одбране, предвођена министром одбране Зораном Ђорђевићем, 8. и 9. јула учествовала је на састанку у формату Платформе интероперабилности, који се одржава под окриљем самита НАТО у Варшави.

На састанку посвећеном даљој имплементацији Иницијативе за интероперабилност партнера, министар Ђорђевић је нагласио да је безбедносно окружење данас врло нестабилно, а да су највеће жртве грађани и њихово право на безбедан живот.

– У односу на актуелне безбедносне ризике и адекватне политичко-стратегијско-војне одговоре, Влада Републике Србије, предвођена Александром Вучићем, води озбиљну и одговорну политику. На тај начин показује се стална заинтересованост за унапређење регионалне стабилности и очувања мира и безбедности, као неопходног услова за националну и регионалну безбедност.

Скупу у Варшави присуствовали су шефови држава, влада, министри спољних послова и одбране из више од 60 земаља, као и представници најзначајнијих међународних организација. На маргинама самита, министар Ђорђевић имао је билатералне сусрете са министрима одбране Пољске, Јерменије, Аустрије, Црне Горе и Бугарске, замеником помоћника секретара одбране САД за Русију, Украјину и Евроазију и државним секретаром за одбрамбене послове УАЕ. ■

ИСПРАЋАЈ МИРОВЊАКА У ЦЕНТРАЛНОАФРИЧКУ РЕПУБЛИКУ

Четврти контингент Војске Србије 1. јула свечано је испраћен у мисију Уједињених нација у Централноафричкој Републици (MINUSCA), где ће 68 припадника Војске Србије наредних шест месеци у саставу лаке пољске болнице бити ангажовани на медицинском збрињавању снага у мисији.

На свечаности у касарни „Бањица 2”, којој су присуствовали начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић са члановима Колегијума, представници Министарства одбране и Војске Србије, министар Ђорђевић је изразио задовољство што Република Србија и припадници Војске Србије од самог формирања мировне операције УН у Централноафричкој Републици дају пун допринос миру и безбедности у овој афричкој држави.

– Наша претходна три контингента су врло успешно, пожртвовано и часно обављали одговорне дужности на медицинском збрињавању припадника УН у овој мировној операцији. Професионализам и високостручни приступ послу ваших колега из претходних ротација сачували су велики број живота, преносећи поруке мира и пријатељства у свим ситуацијама. ■

ГЕНЕРАЛ ДИКОВИЋ РАЗГОВАРАО СА ШЕФОМ НАТО ВОЈНЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ ЗА ВЕЗУ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић састао се 11. јула у Београду са шефом НАТО војне канцеларије за везу бригадним генералом Ђузепеом Маринелијем, с којим је разговарао о сарадњи Војске Србије са Северноатлантском алијансом кроз успостављене механизме сарадње у оквиру програма Партнерство за мир, а разменили су и информације о актуелној безбедносној ситуацији на Косову и Метохији. ■

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ДИРЕКЦИЈЕ ЗА КОДИФИКАЦИЈУ, СТАНДАРДИЗАЦИЈУ И МЕТРОЛОГИЈУ

Дан Дирекције за стандардизацију, кодификацију и метрологију, 5 јул, свечано је обележен у присуству представника Института за стандардизацију Србије, Дирекције за мере и драгоцене метале Србије, организационих целина МО и ВС и Одбрамбене индустрије. ■

НОВИ ХЕЛИКОПТЕРИ СЛЕТЕЛИ НА АЕРОДРОМ БАТАЈНИЦА

Са Аеродрома „Никола Тесла” на батајнички војни аеродром 7. јула су прелетели хеликоптери Ми-17 В5, недавно набављени из Руске Федерације, које су дочекали припадници 890. мешовите хеликоптерске ескадриле.

Командант Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране генерал-мајор Ранко Живак поздравио је посаду првог хеликоптера и потпуковнику Ивици Живадиновићу, мајору Драгану Марјановићу и заставнику Зорану Цогољевићу честитао први лет. Он им је пожелио безбедне летове у будућности, а команданту јединице потпуковнику Мирославу Зечевићу поручио да овај дан забележе јер је историјски за њих и за РВ и ПВО и Војску Србије.

Дан раније завршен је квалитативни пријем хеликоптера Ми-17 В5 и Министарство одбране и Војска Србије су од тог дана постали власник тих летелица. Предстоји интерна процедура увођења нових хеликоптера у наоружање и војну опрему Војске Србије. ■

ПОСАО ОД СТОТИНЕ ТЕРЕНА

Припадници војне ветеринарске службе ове ће године обележити 165 година од њеног оснивања, 1. новембра 1851. године. Временом се само мењао њихов статус – од марвених лекара постали су ветеринари, од одељења управа, а добили су и своју службу. Мењале су се и њихове надлежности и делокруг рада – уведени су у војску као служба због лечења товарних и јахаћих грла, а од осамдесетих година тежиште њиховог рада прелази на (тима се бавили и раније) безбедност хране и праћење стања заразних болести на територији Републике.

Дуго су формацијски били везани за санитет, али су радили и самостално – као одељење или управа. Све до 2005. године. Тада је концепт позадинског обезбеђења замењен логистичким, па су санитет и ветерина обједињени у здравственој функцији, па је стапањем две управе настала Управа за војно здравство. У оквиру ње данас постоји

Одељење за ветеринарство. Причу о војној ветеринарској служби, која је од свог оснивања била камен темељац и покретач целокупне ветеринарске делатности у Србији, сазнали смо из разговора с начелником тог одељења пуковником др Радивојем Анђелковићем.

Кратка прича кроз векове

У подсећању на протекле деценије рада морамо поменути неке значајне године и људе. Први човек који се помиње као „стручњак“ за лечење болесне стоке био је Јован Петровић, поткивач, који је учествовао у рату 1788–1790. године, а потом у Првом српском устанку. Тада је, 1804. године, постојала „марвена болница“ у Забрежју код Обреновца. Први предлог Совјету Кнежевине Србије за увођење звања земаљског марвеног лекара у санитетско одељење Попечитељства унутрашњих дела дао је августа 1842.

Официри војне ветеринарске службе данас су ангажовани у околини Лесковца на обезбеђењу санитарног кордона – једне од мера која се спроводи у борби против нодуларног дерматитиса, болести говеда. И од њих у доброј мери зависи да ли ће мере које спроводи Република Србија бити успешне. Ипак, то је само једна од активности коју спровode припадници војне ветеринарске службе, а која постоји 165 година.

др Карло Пацек и Совјет је 1851. именовано Јована Теодоровића за првог „лекара марвеног“.

Прва стална марвена болница српске војске, под називом „шпитаљ коњски“, основана је крајем 1851. године у Топчидерском гарнизону. Војна ветеринарска служба је „Законом о устројству војске“ из 1860. године први пут добила своју организацијско-формацијску структуру. У Београду је 1866. формирана прва војна Ветеринарска школа. „Законом о устројству војске“ из 1901. први пут се у српској војсци службено помиње израз „ветеринарска грана“, „ветеринар“ и „ветеринарски помоћник“. У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца војна ветеринарска служба добила је статус самосталне струке, „Законом о устројству војске и морнарице“ од 1923. године. Њени тадашњи главни задаци били су збрињавање коњичких јединица, борба против сточних заразних болести, заштита људи од тровања храном. Ветеринари су били ангажовани и на пословима ветеринарске инспекције и на пријему намирница животињског порекла (НЖП) у индустрији меса.

Треба рећи да је војна ветеринарска служба активно учествовала у оснивању Ветеринарског факултета у Београду и да је прву књигу из ветерине на српском језику објавио војни ветеринар – „Наука о хипологији“ Јован Гец.

Од 1944, одлуком ВШ НОВ ПОЈ, ветеринарска служба се налази у саставу санитарске службе, а наредне године, на предлог генерал-мајора др Гојка Николиша, тадашњег начелника санитета, почело је са радом самостално Ветеринарско одељење. За његовог начелника постављен је мајор др Рудолф Реде. Већ у јануару 1948. Ветеринарско одељење преименовано је у Ветеринарску управу МНО. У ЈНА је 1975. донета одлука о формирању ветеринарске службе у оквиру новог концепта општенародне одбране.

Почетком деведесетих година и распадом СФРЈ, када је ЈНА реорганизована у Војску Југославије, Сектор позадине је са својим организацијским јединицама, установама и службама прешао у састав Генералштаба ВЈ. Тада се Ветеринарско одељење преформирало у Ветеринарску управу у Сектору позадине.

Војна ветеринарска служба је у 21. век ушла са следећим важнијим организацијским целинама: Ветеринарском управом, Школским центром ветеринарске службе у Бео-

Техничка јединица у касарни Расина, Крушевац 1930.

граду, 40. центром за обуку водича паса у Нишу и Ветеринарским наставним центром у Кикинди. Након организацијско-формацијских промена 2002. године укинут је центар у Кикинди и дислоциран у гарнизон Ниш, где се обједињује са постојећим центром у 40. ветеринарски наставни центар. Током 2005. године спаја се рад Ветеринарске и Санитетске управе и формира Управу за здравство у Сектору за материјалне ресурсе МО, а Школски центар ветеринарске службе улази у састав ВМА. Исте године 40. ветеринарски наставни центар у Нишу прелази у састав Команде за логистику, а следеће године у Управу за логистику ГШ ВС, потом у састав Команде за обуку, као чета за обуку санитарске службе и ветеринарске службе.

Од 2005. много тога се променило у њиховом раду. Прешло се са позадинског на логистички концепт рада. Начелник Одељења за ветеринарство пуковник др Радивоје Анђелковић каже да је позадинско обезбеђење било добро, али скупо. Данашњи логистички концепт организације омогућава рационалније коришћење материјалних ресурса и кадрова.

Мисије

Данас ветеринарска служба представља сигуран ослонац војне логистике. Највиши стручни орган ветеринарске службе јесте поменуто Одељење за ветеринарство, а војни ветеринарски органи присутни су у свим организацијским целинама Министарства и Војске. Тачније радом војне ветеринарске службе покривена је цела територија Србије.

У опису дужности ветеринарске службе је ветеринарско-санитарни надзор над стоком за клање и хране животињског порекла, узгој, репродукција паса и обука водича паса и паса, ветеринарска инспекција, обука ветеринарског кадра за потребе Војске и друго.

– Војни ветеринари имају обавезу да прикупљају податке о стању заразних болести животиња на терену, о стању заразних болести животиња у земљи и окружењу, о капацитетима територије (број и опремљеност ветеринарских установа на терену, капацитетима индустрије од значаја за ветеринарску заштиту као што су кланице, млекаре, фабрике лекова, извориштима пијаће воде и слично). Те податке мора да има и зна сваки наш ветеринарски ор-

ган у својој зони одговорности и мора да их прати, објашњава др Анђелковић.

Он каже да се њихов делокруг рада односи и на једину „фарму“ паса на Балкану која се налази у Нишу, а то је Чета за обуку водича паса, узгој и дресуру паса. Поред тога, ту је фарма лабораторијских и експерименталних животиња, такође једина на Балкану, а која је у саставу ВМА. Под контролом војне ветеринарске службе одређен је и број војних ловишта.

Прописи

Начелник Одељења за ветеринарство истиче да је у области законске регулативе пуно тога системски промењено у последњих 5–6 година, откако је земља убрзано кренула у ка евро-интеграцијама, па су и они, као служба, морали да прате све промене. Њихов рад регулише Правилник о ветеринарској заштити у Министарству одбране и Војсци Србије. Ту је и Правилник о начину прибављања, евидентирања, располагања и употребе биолошких средстава. Постоји и Правилник о ветеринарској инспекцији из 2000. године. Поред тога, имају и Правилник о здравственој контроли над производњом и прометом хране животињског порекла, који посебно дефинише безбедност хране, односно њихове припадности у тој области, јер су одговорни за безбедност хране животињског и мешовитог порекла.

– За нашу службу је специфично да смо међу реткима чији је рад дефинисан и цивилним, домицилним законом, који регулише ветеринарство у Републици – а то је Закон о ветеринарству. У складу са тим војни ветеринари су одговорни за спровођење свега што је прописано тим законом у јединицама и установама Министарства одбране и Војске Србије. На основу тога су изведени и поменути правилници и подзаконска акта, која доноси министар одбране и који регулише рад у оквиру војске – каже пуковник др Анђелковић.

Према његовим речима, само у случају ванредних ситуација, као што је појава нарочито опасних заразних болести људи или животиња, војни ветеринари предузимају мере ветеринарске заштите ван оквира Министарства одбране и Војске Србије.

Кадар

Занимљиво је да у време кад многи муку муче с кадром, војни ветеринари немају тих проблема. Пуковник др Анђелковић каже да су кадровски добро попуњени и да генерално у односу на међународне стандарде чак спадају у најшколованију службу у Војсци. Имају више од 10 одсто доктора наука и више од 30 одсто специјалиста и магиста-

ра, тако да је око половине људи из службе са последипломским усавршавањем. Проблем тако квалитетног кадра је што, нажалост, немају толико формацијских места да ти људи могу да буду постављени и добију одговарајући чин.

– То није чудно јер смо се, гледано кроз историју, увек добро држали као служба, а наши ветеринари ишли су у свет на усавршавање и доста смо процедура које се у свету примењују имплементирали код нас, што је дало добре резултате. Између два рата у војној ветеринарској служби радило је најмање 38 доктора наука, од којих је 26 докторат одбранило на страним високим ветеринарским школама – Берну, Бечу, Паризу. И шездесетих година прошлог века војна ветеринарска служба је имала 13 доктора наука и 26 специјализаната из разних области.

Предност ове службе данас је што су мали, компактни и оперативни, па лако могу да праве заокрете и следе главне токове када је реч о светској ветерини, односно здравственој заштити животиња.

– Немамо могућност да технички пратимо све што се дешава у свету, али мислим да знањем можемо да парирамо јер у принципу техника се увек може купити, али не и човек који зна да ради са њом, јер много кошта – каже начелник Одељења.

И пуковник др Радивоје Анђелковић је доктор ветеринарских наука, из области Хигијене и технологије намирница, а заједно са колегом потпуковником Браниславом Стојановићем, специјалистом хигијене и технологије намирница анималног порекла, јесу особе за контакт у Министарству одбране у оквиру система RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed) – систем брзог узбуњивања за храну и храну за животиње, који функционише на нивоу ЕУ.

Карактеристично за ветеринарску струку је да мало времена проводи у канцеларији, јер им је струка таква да базично раде на терену или са животињама, а то је, како каже наш саговорник, управо оно што воле.

Контрола здравља животиња и безбедност хране

Некада је на првом месту те службе била брига о здрављу копитара јер су они коришћени као једино превозно средство, а на другом месту здравље паса, а данас се о коњима само симболично брину и то на ергели Карађорђево, где су расни, спортски коњи. Приоритет су им службени пси.

– Када је реч о узгоју паса, поред тога што имамо најстарију и једину „фарму“ на Балкану, с обзиром на бројно стање тих паса, уједно смо и једина одгајивачница паса који имају чисту расу – шарпланинца. Чувамо тај национални ре-

Пуковник др Радивоје Анђелковић

сурс. То је овчарски пас, који је због прилагођености нашем поднебљу и темперамента уведен на употребу у војску.

Поред тога, ту се обучавају и службени пси, који мно- го вреде. Анђелковић наводи пример да је цена пса трагача за минско-експлозивним средствима већа од цене једног новог путничког аутомобила и да се о тим псима непрекидно води брига. Тачно се зна колико пута месечно се обилазе и пас и његов водич, да би се преконтролисало да ли тај пас има радну способност и да ли су испуњени сви услови за њихов смештај и рад.

Друга надлежност ветеринарске службе је безбедност хране животињског и мешовитог порекла, јединих ствари које уз воду дођу до човека сваки дан. И ту су сви најосетљивији.

– У сваком тренутку данас имамо 5–6 припадника службе који одлазе у фирме и контролишу храну која ће стићи нашој војсци. То је добро устројен систем, који нас служи већ 50 година. Иначе, устројен је педесетих година, кад су и САД почеле да га примењују, каже пуковник др Анђелковић.

Он истиче да је наш војни систем контроле хране животињског порекла ригорозан и да тренутно ригорознији од нас има само неколико земаља у свету.

– Иако је Закон о безбедности хране пребацио одговорност са министарства и државне управе на произвођаче, ми смо због специфичности система одбране задржали појачане системе контроле, који су у складу са Codex alimentarius. У складу са тим добављачи хране за потребе Војске Србије, поред општих услова који су прописани, морају да задовоље и додатне захтеве када је у питању безбедност и квалитет хране. То јесте мало скупљи систем у односу на овај у цивилству, али даје апсолутну сигурност припаднику војске да у кантини једе сигурно квалитетну храну. Сва храна животињског порекла која се прима за потребе Војске Србије пролази неколико нивоа контроле, тако да практично не постоји могућност да стигне до крајњег корисника, а да није ветеринарски прегледана – истиче начелник Одељења.

Санитарни кордон

Припадници ветеринарске службе ангажовани су у све три мисије војске, али у последње време доминира трећа – помоћ цивилном становништву. Тада сарађују са Министарством пољопривреде и заштите животне средине, тачније Управом за ветерину и Министарством унутрашњих послова Републике Србије.

– Кад су биле поплаве 2004. године у Јаши Томићу, ми смо били међу првим службама које су изашле на терен. Исто је било и 2014. године у Обреновцу. Задатак војне ветеринарске службе је генерално да прими први удар – да имамо готове снаге које могу брзо да одреагују, брзо да организују здравствену заштиту и извлачење стоке, одабир терена за јаме – гробнице, изврше асанацију терена или формирају карантин за животиње. На терену смо док цивилна ветеринарска служба не преузме потпуну контролу, објашњава пуковник др Анђелковић.

Сада су војни ветеринари ангажовани на подручју Јабланичког округа и контролишу транспорт животиња и производа животињског порекла.

– Направљен је санитарни кордон. То је једна од мера која се спроводи у борби против нодуларног дерматитиса јер укључује ограничење и кретања говеда, а са друге стране ограничење неких права које имају држаоци стоке – да је продају ван зараженог и угроженог подручја. Фактички, од тог санитарног кордона који држимо са МУП-ом и успешности вакцинације коју спроводи цивилна ветеринарска служба, у доброј мери зависи да ли ће оно што Република Србија спроводи бити успешно.

Према речима нашег саговорника, у Јабланичком округу је ангажовано 10 официра војне ветеринарске службе. Формирана су два тима – један је ветеринарски тим, који је примарно намењен за рад на пунктовима, а други ветеринарски тим за брза дејства. Поред контрола на пунктовима, појачано је ветеринарско извиђање у зараженом и угроженом подручју ради спречавања појаве нелегалног транспорта говеда. Тим за брзо дејство има задатак хитног спровођења прописаних мера у случајевима изненадне појаве болести на незараженом или угроженом подручју.

У делокругу рада ветеринарске службе је и сарадња са цивилним установама. Одељење за ветеринарство у Центру ветеринарске службе већ 5–6 година организује обуку из области рада службе у ванредним ситуацијама за представнике Управе за ванредне ситуације МУП-а Србије, ветеринарских специјалистичких института, Управе за ветерину Министарства пољопривреде и заштите животне средине и других ветеринарских установа. Такође, како каже др Анђелковић, Уговором о научно-техничкој сарадњи са Факултетом ветеринарске медицине, наставно особље и студенти имају могућност да се упознају са практичним радом и организацијом војне ветеринарске службе.

Када смо на крају првог човека ветеринарске службе питали који је најтежи део њиховог рада, рекао је:

– Ко прихвати да се бави ветеринаром, он је узео све у пакету. Посао је такав да човек или га воли или не воли. Генерално, ко не воли, не може ни да га ради. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Даримир БАНДА

НАЧЕЛНИК УМЕТНИЧКОГ АНСАМБЛА
„СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ“
КАПЕТАН ФРЕГАТЕ
СВЕТОЗАР ВАСИЛЕСКИ

МУЗИКОМ ДО СВАЧИЈЕГ СРЦА

С уметничког аспекта, из сезоне у сезону покушавамо да подигнемо квалитет извођења на виши ниво, колико год можемо, узимајући у обзир расположиве капацитете

Уметнички ансамбл „Станислав Бинички“ главни је носилац музичког и уметничког живота у Министарству одбране и Војсци Србије. Већ више од века негује, подстиче и шири музичко стваралаштво и војничку традицију нашег народа и надасве афирмише културни живот и уметничко стваралаштво у систему одбране. О квалитету и успесима тек завршене концертне сезоне, те резултатима

и плановима музичког колектива, за магазин „Одбрана“ говори први човек Ансамбла.

О још једна музичка сезона је за вама. Како бисте оценили претходну радну годину Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“?

– У протеклој сезони имали смо много запажених концерата класичне музике, а посебно бих издвојио концерт „Музика словенске душе“ са уметницима диригентом Душа-

ном Вилићем и пијанистом Ненадом Ивовићем. Репертоар је обухватио дела композитора Сергеја Рахманинова и Антоњина Дворжака, а концерт је био само један у низу из циклуса „Одабрали смо за вас“, које ансамбл „Бинички“ приређује за љубитеље класичне музике. Веома запажено и посећено било је „Вече Шопена“, које смо реализовали у Задужбини Илије Коларца са младим уметником Павлом Крстићем. Такође, вредан помена је и „Пут ка

Белканту”, оперско вече студената Николе Китановског, професора Музичке академије, који је наш стални сарадник. Да резимирам, за нама је једна веома успешна сезона и надам се да ћемо овим темпом наставити и у наредној.

Q *Шта бисте навели као „круну” концертне сезоне?*

– Свакако би то било обележавање Светског дана музике, које смо организовали са нашим сталним сарадником диригентом Радетом Пејчићем и његовим Београдским камерним оркестром „Љубица Марић”. Извели смо три дела чувених аутора Јосипа Славенског, Дејана Деспића и Дмитрија Шостаковича, од којих бих посебно истакао Деспићево дело Кончертино за клавир и камерни оркестар оп.205, које је премијерно изведено у Београду. Тај концерт је био један од најсложенијих и најквалитетнијих програма изведених поводом Дана музике у Београду. Критика је била одлична и похвалили су нас да смо одсвирали врхунски концерт на веома квалитетан начин.

Q *Чланови Ансамбла су веома активни и у државним, протоколарним церемонијама.*

– Наша концертна сезона увек је попуњена и одређеним ванредним задацима, који нас чине важним делом система одбране и државе, а међу члановима „Биничког” влада велико задовољство што могу да учествују и на државним церемонијама. Претходног месеца председник Србије организовао је службену вечеру поводом посете кинеског председника нашој држави и оркестар је имао част да одсвира комплетан протоколарни програм. Такође, свирали смо и у Амбасади Велике Британије поводом краљичиног рођендана, што је на неки начин постала традиција. У систему одбране оркестар је такође веома заступљен на свечаностима. У пуном саставу свира на промоцији кадета у чин потпоручника испред Дома Народне Скупштине, а део смо и

свих церемонија обележавања дана бригада и важнијих свечаности унутар система. С уметничког аспекта, из сезоне у сезону покушавамо да подигнемо квалитет извођења на виши ниво, колико год можемо, узимајући у обзир расположиве капацитете.

Q *Претходну сезону из много разлога можете сматрати успешном, али један се посебно издваја. Почетком године основан је Мешовићи хор Министарства одбране и Војске Србије. Како је настао овај хор?*

– Идеја о формирању „аматерског” хора Министарства одбране и Војске Србије потекла је од иницијативе бившег министра одбране Братислава Гашића, који је после прошлогодишњег наступа Ансамбла у Крушевцу предложио да се „Бинички” обогати хором. После тога уследили су разговори представника Управе за односе са јавношћу и Управе за традицију, стандард и ветеране, који су резултирали наредбом министра одбране о формирању Аматерског хора Министарства одбране и Војске Србије. „Аматерски” је због тога што није професионални, који би подразумевао запослене и плаћене људе у хору, а не зато што је састављен од аматера. Међутим, ускоро је преименован у „Мешовити” и наставио је да функционише на добровољном принципу, те људи долазе на пробе после радног времена. Првобитна замисао је била да се у Хор приме запослени у систему одбране и чланови њихових породица, али врата нисмо затворили ни људима добре воље који су желели да своје слободно време употпуне таквим надахнутим и креативним послом. Прва проба одржана је 3. фебруара и од тада Хор редовно ради и наступа.

Q *Како сте одлучили ко ће руководити Хором?*

– Рад са новим члановима поверен је младој и успешној дири-

генткињи Катарини Божић, која је и раније била сарадница Уметничког ансамбла и Хора Војне академије. Добили смо још једну квалитетну, професионалну и, изнад свега, послу посвећену уметницу, а самим тим подigli квалитет музичке службе у систему одбране на виши ниво. Следом догађаја, Хор је стављен у стручно вођење Ансамбла и са колегама из Медија центра „Одбрана” успели смо да им омогућимо добре услове за рад. Пробе се одржавају у хорској сали у Дому Војске Србије и имају на располагању све капацитете које има и Ансамбл. Један од наших циљева је и набавка униформи члановима хора, истих какве имају и чланови оркестра, како би били препознатљиви и естетски и визуелно чинили целину.

Q *Да ли је одзив исцрпни очекивања? Колико су зајослени у систему одбране били заинтересовани за певање у хору?*

– Њих шездесет је прошло аудицију, а сада се тај број на пробама и наступима свео на више од тридесет редовних певача. У Хору имамо војна лица, лекаре, медицинске сестре, новинаре, финансијере... Бројна занимања. У релативно кратком временском периоду они су савладали одређене програмске активности и уочи Васкрса, 28. априла, у Дому Војске Србије одржали први концерт „Христос Воскресе”, који је био изузетно посећен. Ту се показало да ентузијазам побеђује све, а до изражаја су дошли упорност, воља и квалитет тих људи. Успех се огледа и у томе што је уследио позив да као гости учествују на фестивалу „Хорови међу фрескама” и 9. јула наступили су у Крпти Храма Светог Саве. Затим је настала идеја да Хор „упаримо” са симфонијским оркестром, те су обогатили свој програм. Имали смо заједнички концерт у Крушевцу, поводом Видовдана, на платоу Цркве Лазарице и извели програм националног карактера. Очекује нас и концерт у Мионици, по-

водом „Мишићевих дана“, где ћемо такође извести песме из националног програма. Сматрам да је оснивање Хора веома добро, што би наш народ рекао „ем што је добровољно, ем ништа не кошта“, а ми ћемо свакако видети како ће се ствари даље одвијати.

О. *Познато је да број сарадника Ансамбла „Станислав Бинички“ расте из године у годину. Међутим, много је оних који су уз вас деценијама.*

– Наравно. То су пре свега и наши драги пријатељи, али морам да издвојим њих неколико. Војкан Борисављевић, композитор и диригент, у овој години је обележио пет деценија уметничког рада и тим поводом приредио незабораван концерт „Одисеја“. Ми смо били део тога што нас чини веома поносним. Многи не знају да када је Војкан прослављао двадесет пет година рада концертом, такође је пре-

копута имао себе Ансамбл „Бинички“. Дакле то су деценије сарадње. Концерт „Одисеја“ одржан је у Смедереву, граду у којем сваке сезоне реализујемо велики број концерата. Стога морам да истакнем и Град Смедерево као сталног сарадника Уметничког ансамбла, јер је увек расположен да нас угости. Често кажемо да нам је „Смедерево друга кућа“. Уз њих, истакао бих и уметницу Данку Стојиљковић, са којом сарађујемо више година, као и Јадранку Јовановић и Оливера Њега. Они су квалитетни уметници, који су нам увек на располагању и често наступају са нама. То свакако утиче на углед Ансамбла и захвални смо им.

О. *Музиком успешно одржавате и међународну војну сарадњу.*

– Често реализујемо концерте са припадницима иностраних оружаних снага и одржавамо многе контакте са њима. У плану је кон-

церт са оркестром Армије Републике Македоније, као увод у Фестивал војних оркестара. Почетком јула у Дому Војске Србије одржан је рок концерт музичара из Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“, Репрезентативног оркестра Гарде и војног рок бенда „Touch’n’Go“ из Европске команде Оружаних снага САД, који су потом наступили и у Нишу и Новом Пазару. Такође, сарађивали смо и са Малим војним оркестром Швајцарских оружаних снага и тај концерт је био веома посећен. Имали смо запажен наступ у Бијелини, у БиХ, поводом крсне славе Војске Републике Српске – Видовдана. На том концерту се видело колика је уметничка снага Ансамбла и колико је емоција и пажње изазвала наша музика.

О. *Какви су услови за рад Ансамбла? Да ли имате довољан број музичара и у каквом су стању њихови инструменти?*

– Симфонијски оркестар Уметничког ансамбла напосто је попуњен оним што систем тренутно може да да. Морам да истакнем велику помоћ Управе за односе са јавношћу, јер је у протекле две године унапређен и технички и персонални део Ансамбла. Завршен је конкурс за попуњу радних места и од септембра очекујемо четири нова запослена. У корпусу гудачких инструмената добио смо завидан број виолина и виола, комплетирали смо дрвене дувачке инструменте и остаје нам да у перспективи побољшамо стање лимених дувачких инструмената како би и на тај начин унапредили рад Ансамбла. У наредном периоду, такође, треба решити проблем попуње оркестра стручним кадром и због тога радимо на стварању услова за усавршавање и школовање музичког кадра како бисмо имали квалитетан високообразовни оркестар. Истовремено, с Управом за односе са јавношћу тражимо најбоља законска решења како би пријем музичара био олакшан и како бисмо имали стални извор попуње оркестра. У наредном периоду, уз помоћ надлежних у систему одбране, треба да радимо на доношењу Правила музичке службе, како бисмо на тај на-

чин створили све услове за квалитетан рад припадника музичке службе. Свакако, уз техничке уступке које нам је омогућила Управа за односе са јавношћу и нове инструменте, уз добро планирање кадра, визуелну и програмску прилагодљивост, од малог бројног стања можемо да организујемо, и већ организујемо, квалитетне концерте.

О Прошла сезона била је успешна и према броју „нових чланова“ колектива – богаији све за њеј беба.

– То нам је можда и најдражи податак. Увек волим да истакнем да, уз све пословне обавезе, припадници Ансамбла веома држе до очувања и неговања породичних вредности. За много принова у колективу чуло се и до Радио-телевизије Србије, која је у емисији „Време је за бебе“ угостила једну нашу припадницу, младу маму. Као паралелу подмлатку, морам да истакнем и одличну сарадњу са нашим пензионисаним припадницима, пре свега са Златком Вртачником, бившим нототекарком, као и Андријом Тодоровићем, бас гитаристом, који и даље сарађују с Ансамблом и са њима одлично функционишемо.

О Који су вам планови за наредну сезону? Да ли је, после

овако успешне, могуће планирати још успешнију?

– Трдићемо се. Наредну сезону обележиће концерт поводом Дана Уметничког ансамбла у септембру, затим „Пут ка Белканту“ професора Китановског прославиће деценију рада и традиционално ћемо организовати Новогодишњи концерт. Напоменуо бих да је следећа година – година Бетовена и већ имамо заказане наступе међу којима је концерт у „Коларцу“ посвећен немачком композитору, а извешћемо га са нашим младим Павлом Крстићем. Наставићемо да афирмишемо младе уметнике као што смо, веома успешно, радили и до сада, а, такође, настављамо и циклус концерата класичне музике „Одабрали смо за вас“. Уз те наступе, учествоваћемо, као и сваке године, на војним свечаностима и у државном протоколу. Важно је напоменути да ће концертима бити обележени и јубилеји неколико наших припадника – тридесет и четрдесет година њиховог уметничког рада. То су људи који неколико деценија раде у Ансамблу и треба им захвалити и на неки начин им се одужити. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимили Горан СТАНКОВИЋ
Даримир БАНДА

ЛОГИСТИЧКИ БАТАЉОН
ПРВЕ БРИГАДЕВРЕДНИ
И ПРЕДАНИ
ПОСЛУ

Логистички батаљон Прве бригаде својим капацитетима и одговарајућом инфраструктуром у потпуности реализује све функције логистичке подршке јединица Прве бригаде, суседних јединица и установа Министарства одбране у новосадском гарнизону. Поред тога, када се укаже потреба, увек је спреман да пружи стручну помоћ и јединицама бригаде размештеним у гарнизонима Бачка Топола, Сремска Митровица и Панчево. Радионице за одржавање пешадијског и артиљеријског наоружања, неборбених и борбених возила, телекомуникационих и средстава информатике располажу и потребним стручним кадром, опремом и алатима, па од уласка до изласка средства из радионичког простора не протекне много времена.

Логистичари су оспособљени и задужени и за припрему дневних obroka за цео гарнизон, а и за услужне делатности хемијског чишћења и прања одеће, те израду и поправку разног канцеларијског намештаја. Не сме се заборавити ни важна бригаа о здрављу неколико хиљада профе-

Размештен у петроварадинској касарни „Тврђава”, логистички батаљон својим капацитетима и одговарајућом инфраструктуром у потпуности реализује све функције логистичке подршке јединица Прве бригаде, суседних јединица и установа МО у новосадском гарнизону

сионалних лица, која се спроводи у оквиру Гарнизонске амбуланте. Речју, редовних обавеза готово је безброј, а ипак све функционише, тачно, на време и на задовољство корисника – војнички.

Уз побројане, ту су и друге, не баш свакодневне, обавезе.

– Знатан број припадника јединице, куvara, пекара, руковаца термоенергетских постројења, али и командирског и војничког кадра био је од новембра прошле, па све до средина маја ове године ангажован у базама Војске Србије у Копненој зони безбедности према Косову и Метохији – од Прешева, до Источног Мојстира – каже мајор Драго Јањушевић заменик команданта Логистичког батаљона. Он наводи и успешно извршене многобројне задатке током припрема и извођења недавно завршене командно-тактичке вежбе „Морава 2016”.

– На припреми покретних и непокретних средстава, понајвише борбених и неборбених возила били су ангажовани бравари, механичари, вулканизери. Током вежбе

БРОЈКЕ КОЈЕ ГОВОРЕ

Вредне руке припадника 19. логистичког батаљона припремиле су током протекле године више од 36.000 оброка хране, опрале око 102 тоне рубља и одеће и хемијски очистиле око пет тона. У Одељењу здравствене заштите, у оквиру Гарнизонске амбуланте, прегледано је око 11.000 пацијената. У техничким радионицама поправљено је и прегледано више од 20.000 јединица наоружања и војне опреме. Возила јединице прешла су више од 250.000 километара, превезла више од 6.000 лица и око 2.000 тона терета. И све то без иједног саобраћајног удеса.

Исправност проширивојарних апарата и опреме гарантује механичар Драган Самарџић

логистичку јединицу, са развијеним логистичким станицама, разместили смо у бачкотополској касарни „Бачка“, одакле смо успешно обезбеђивали логистичку подршку ангажованих јединица Прве бригаде. Захваљујући томе, издавање погонског горива, поправка неисправних средстава, интервенције покретних техничких екипа на терену, припрема и превозење оброка, водоснабдевање и збрињавање повређених и оболелих, како говоре анализе, реализовани су у складу са потребама и без озбиљних проблема – наводи мајор Јањушевић.

Део припадника тог вредног колектива нашао се и у саставу мировних мисија под окриљем Уједињених нација. То се са поносом истиче. Тако је један логистички вод током протекле године био ангажован у оквиру мултинационалних операција у мисији UNIFIL у Либану, док су један медицински техничар и бравар били у мисији MINUSCA у Централноафричкој Републици. У току је и припрема људства које би требало да, током новембра, буде упућено у Либан.

Војни службеник Драган Кљешанин, за софистицираном шестистаницом за испитивање радио-релејних уређаја

Заставник Свеџозар Нешковић, стручњак за средства везе

Поносни на традицију истичу и да је 19. логистички батаљон настао 2006. године преформирањем 793. ЛоБ тадашњег Новосадског корпуса, јединице која је своју праву вредност доказала у борбеним дејствима на територији некадашње СФРЈ, и током агресије НАТО-а на Савезну Републику Југославију.

А потешкоћа има, и биће их, али не ометају функционисање састава. Решавају се и превазилазе у ходу, добром координацијом, индивидуалним и колективним залагањем, као и домишљатошћу логистичара Прве бригаде. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

БОЈЕВО ГАБАЊЕ ЦИЉЕВА НА ЗЕМЉИ И У ВАЗДУХУ АРЈ ЗА ПВД НА ПАСУЉАНСКИМ ЛИВАДАМА

РАДОСТ ГЛАСНИЈА

Узбуна, авион, правац 3!
 – „Видим мету!”
 – „Пратим!”
 – „Секундним!”
 – „Пали!”

Неколико секунди касније заглашујућу буку од опаљења противавионских топова калибра 40 mm сменили су повици радости и честитања грлатих момака са „бофорса”, док су гледајући у небо са кога је падала наранџаста мрежаста мета, откинута њиховим прецизним рафалом од сајле којом ју је вукао ави-

ници прве класе Верољуб Стефановски и Младен Јовић, десетар Горан Јевремовић и разводници Страхиња Перлић и Живан Дудић, остварила је „сан сваког противавионца” и директним поготком успела да обори мету и тако прекине гађање.

Подвиг вредан хвале изведен је на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде”, у оквиру бојевог гађања циљева на земљи и у ваздушном простору артиљеријско-ракетних јединица за противваздухопловна дејства Војске Србије из самоходног оруђа М52/59 30/2 „прага” и противавионског топа калибра 40 mm А70 „бофорс”.

Гађање, којим је руководио потпуковник Вујадин Николић из Команде РВ и ПВО, а које је као завршни део обуке у употреби средстава рода обавезно за све јединице АРЈ ПВД, извеле су послуге из 25. артиљеријско ракетног дивизиона 2. бригаде КоВ, 35. дивизиона 3. бригаде КоВ, 98. ард из 98. ваздухопловне бригаде и 177. ард 204. ваздухопловне бригаде и Центра за обуку РВ и ПВО.

На земљи су гађане непокретне мете на удаљености до 2.000 метара, а у ваздушном простору мета коју на сајли на висини од 500 метара вуче авион тзв. тегљач мета Н-62Т (наменски опремљена варијанта Г4 „супер галеба”), која на себи има регистраторе удаљености поготка на основу чијих се записа оцењује успешност гађања. Другог дана на „редном броју један” гађана је мета коју авион вуче 1.200 метара за собом „у дефилеу”, паралелно са борбеним положајима, а трећег дана „на редном броју два” мета се кретала укосу у односу на противавионске топове.

Извођењу гађања првог дана присуствовао је начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, а сутрадан заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић и командант Копнене војске генерал-потпуковник Милосав Симиовић. ■

Игор САЛИНГЕР

ОД ПЛОТУНА

Другог дана бојевог гађања, „на редном броју један” циљева у ваздушном простору, комбинована послуга топа „бофорс” остварила је „сан сваког противавионца” и директним поготком успела да обори мету и тако прекине гађање, за шта су похваљени и награђени значкама од заменика начелника Генералштаба

он, коментарисали да се то није десило „најмање петнаестак година уназад”.

Тог, другог дана бојевог гађања, „на редном броју један” циљева у ваздушном простору, комбинована послуга топа „бофорс”, у саставу мајор Мирослав Кубуровић, старији вод-

о д б р а н а

ОБУКА РЕЗЕРВНОГ САСТАВА ДРУГЕ БРИГАДЕ

МОТИВИСАНИ И СПРЕМНИ

Циљ петнаестодневног обучавања резервног састава био је да обнове раније стечена знања и да се провери њихова спремност за извршење наменских задатака. Обука и гађање изведени су на вежбалишту „Карапанџа“, на стрелишту „Жича“ у близини Краљева и на аутоматизованом тенковском стрелишту „Орешац“.

Средином јуна, 27. механизовани батаљон Друге бригаде Копнене војске реализовао је петнаестодневну обуку резервног састава, током које су резервисти прошли теме из стројеве, тактичке, ватрене и физичке обуке, као и гађања из личног наоружања и наоружања оклопних јединица.

Обука је изведена на вежбалишту „Карапанца“, а гађање из личног наоружања обављено је на стрелишту „Жича“ у близини Краљева. Последња два дана увежбавања, на аутоматизованом тенковском стрелишту „Орешац“, припадници резервног састава реализовали су програмска гађања наоружањем оклопних јединица из борбених возила пешадије.

Најважнији циљ обучавања био је да лица из резервног састава обнове раније стечена знања и да се провере њихова спремност за извршење наменских задатака.

Заступник команданта Друге бригаде пуковник Жељко Кузмановић, који је обишао припаднике и извршио контролу реализације припремних и школских гађања на полигону „Орешац“, изразио је задовољство степеном обучености и постигнутим резултатима.

– На основу Средњорочног плана обуке и плана за 2016. годину, ми смо у периоду иза нас, обуком лица из резервног састава, а у оквиру наших ратних јединица, реализовали различите садржаје обучавања – од индивидуалне обуке, до колективне, којој присуствујемо на „Орешцу“, намењене за лица са специјалностима од посебног значаја, где ћемо се уверити у оспособљеност нишанџија-оператора за припремна и школска гађања, као и она у ноћним условима.

Мајор Бобан Илић, командант 27. механизованог батаљона, каже да је реч о планираном позивању 2. механизоване чете.

– По доласку смо формирали логорски простор и с њима организовали живот и рад на вежбалишту „Карапанца“, у околини Краљева. Планирана обука, која је трајала 15 дана, подразумева обнову основних, раније стечених знања, и како је време одмицало, увођење нових детаља везаних за борбена возила пешадије. Веома су мотивисани за рад и усвајање знања, а средња оцена свих гађања до „Орешца“ била је 4,25, што је врло добро.

Командир механизоване чете 27. механизованог батаљона мајор Бојан Петровић, који је најнепосредније

био укључен у пријем и прихват лица из резервног састава и све време провео с њима, истиче да је видан напредак и велика мотивисаност резервиста за реализацију садржаја обуке.

– Реализација припремних и школских гађања на стрелишту „Орешац“ је круна њихове обуке, где се види напредак и по резултатима гађања и по обучености и оспособљености, док је гађање у ноћним условима у потпуности показало обученост нишанџија-оператора и извршилаца гађања за извођење сложених задатака.

Старији водник у резерви Станиша Маричић, грађевинац по струци, из Жиче код Краљева, каже да је први пут позиван 2004. године, након доласка из Војске, ради увођења у војну евиденцију, а да му је ово прва вежба.

– Обука је веома занимљива, а лепо је и сетити се неких ствари које смо прошли у Војсци. Стекао сам нове пријатеље и сви су изузетно фини. На вежби обављам дужност заменика командира борбеног возила.

Десетар Бранко Јовић, из околине Краљева, столар по струци, а сада у улози оператора-нишанџије на БВП-у, био је и прошле године на једнодневном вежби, али ни близу захтевној као овој.

– Иако је пешадијска обука била тешка, а врућине велике, дали смо све од себе, а и старешине су се побринуле да нам буде пријатно. На гађању из аутоматског пиштоља постигао сам врло добре резултате. Имам ли амбиције везане за Војску? Зашто да не... Волим Војску. Поготову оклопне јединице. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимио Жарко СКОКО

ОБУКА ПАДОБРАНСКЕ ЕКИПЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ „НЕБЕСКЕ ВИДРЕ“ У ШПАНИЈИ

СКОКОВИ У ВАЗДУШНОМ ТУНЕЛУ

Обука падобранске екипе Војске Србије „Небеске видре“ у Шпанији организована је у склопу међународне војне сарадње специјалних јединица Војске Србије и Војске Краљевине Шпаније. Војној екипи из Србије домаћин је била специјална јединица Ваздухопловства Краљевине Шпаније „ЕЗАПАЦ“. Од потпуковника Слободана Јовановића, референта у групи за специјалне јединице Команде Копнене војске и вође падобранске екипе Војске Србије „Небеске видре“, сазнајемо да су у ваздухопловној бази шпанске војске Алcantариња створени одлични услови за рад и да су српски војни падобранци добили прилику да од 20. до 24. јуна тренирају и изводе падобранске скокове у вертикалном ваздушном тунелу и увежбавају се у дисциплини групни ликовни скокови. Обука у Алcantарињи организована је с циљем дугорочне визије да се падобранска екипа Војске Србије приближи самом светском врху и да се припреми за предстоје-

Обука у вертикалном ваздушном тунелу омогућава да се све евентуалне грешке у слободном паду и током рада на групним ликовним фигурама брзо исправе, доприноси повећању безбедности падобранских скокова, скраћује обуку, а самим тим утиче и на знатно смањење трошкова обуке падобранца

ће 40. светско војно првенство, које ће се од 17. до 29. јула одржати у Руској Федерацији, у Кубинки, поред Москве.

Симулатор слободног пада

За пет дана тренинга чланови падобранске екипе Војске Србије „Небеске видре“, потпуковник Слободан Јовановић, заставници прве класе Мирољуб Јанићијевић и Синиша Мићић, заставник Милан Светозаревић, старији водник прве класе Иван Митић и водник Дејан Цветковић, провели су десет сати у вертикалном ваздушном тунелу и увежбава-

ли елементе скока у слободном паду и групне ликовне скокова. Напорно су радили у ваздушном тунелу, скоро као у руднику, пошто је у њему владала изузетно висока температура, док су преостало време користили за увежбавања на земљи и тренинге на базену. Уложени труд се исплатио, што се видело већ на првим падобранским скоковима после обуке и уверењу да су групни ликовни скокови падобранске екипе правилнији и на знатно вишем нивоу него раније.

– Напредак се осећа и то велики. Обука у ваздушном тунелу нам пуно значи, јер у нашој земљи немамо много могућности да увежбавамо групне ликовне скокове, који

траже да скачемо са висине од 3.200 метара. Скокове ништа не може да замени, али је обука у ваздухопловном тунелу, свакако, најбољи могући начин да се ублажи њихов недостатак – тврди потпуковник Јовановић.

Падобранци Војске Србије одушевљени су пријемом у ваздухопловној бази Алконтариња и односом шпанских падобранаца, који су се максимално трудили да пруже помоћ члановима екипе „Небеске видре“ током обуке у ваздушном тунелу. Инструктори су уједно и чланови шпанске војне падобранске екипе, што је неминовно довело до тога да падобранци Војске Србије и шпанских оружаних снага блиско сарађују и склопе нова пријатељства.

– Падобрански језик је универзалан језик и не морате да знате ни енглески, ни шпански да бисте се добро споразумели. Инструктори у ваздушном тунелу, иначе, врхунски летачи и падобранци, много су нам помогли, поготово што нису имали никакве тајне пред нама. Све што су могли да нам кажу и покажу, па било то и нека ситница, показали су нам, тако да смо током обуке у Шпанији несумњиво и научили неке нове ствари – каже потпуковник Јовановић.

Припреме у Шпанији посебно су важне за три нова члана падобранске екипе Војске Србије, који су се у екипи нашли због потребе за подмлађивањем, али и због њихових квалитета, који су праћени годинама. Заставник Милан Светозаревић, старији водник прве класе Иван Митић и водник Дејан Цветковић су нова лица у репрезентативном војном падобранском тиму, али већ трећи пут одлазе на обуку у Шпанију. Они су тако стекли завидно искуство у обуци у ваздушном тунелу, која има пресудан значај за уиграност екипе и резултате на такмичењима у дисциплини групни ликовни скокови.

Инвестиција која се исплати

Обука у вертикалном ваздушном тунелу омогућава да се све евентуалне грешке у слободном паду и током рада на групним ликовним фигурама брзо исправе, јер се све ради у безбедном простору. Брзина ваздуха у тунелу креће се од 150 до 260 километара на сат, што на идеалан начин имитира услове у којима се изводи слободан пад падобранаца. Вертикални ваздушни тунел је, заправо, симулатор падобранског слободног пада, у коме падобранци леже на ваздушној струји и увекбавају унапред припремљене групне ликовне. Рад у њему истовремено доприноси повећању безбедности падобранских скокова, јер се вештине усвајају много брже него при скоковима, што, наравно, скраћује и време обуке, а самим тим утиче и на смањење трошкова обуке падобранаца. Десет сати обуке српских падобранаца у ваздушном тунелу је, на пример, еквивалентно реализацији 720 скокова са висине од три хиљаде метара, што говори да је само у том малом десеточасовном сегменту обуке остварена уштеда од 18.000 евра.

Прича о уштедама у обуци падобранаца услед коришћења падобранског тунела подсећа да су и код нас постојале идеје о изградњи таквог објекта. Челни људи ваздухопловне базе у Алконтарињи, наиме, често наводе да су добили сертификат НАТО-а за падобрански центар за обуку снага НАТО-а у Европи захваљујући томе што у бази, на

простору дужине километар и по, имају све што је потребно за падобранску обуку, почев од полетно-слетне стазе, преко падобранског полигона и десантне просторије, па до падобранске секције и ваздушног тунела. Чињеница је да се на нишком војном аеродрому сви поменути ресурси, сем ваздушног тунела, налазе на простору дужине 700 метара. Нема сумње да би изградња ваздушног тунела у Нишу отворила нове перспективе, не само за обуку падобранаца Војске Србије, већ и за рад падобранског центра на економским основама, поготово, у светлу светских трендова да више није најважније извозити оружје и да је обука најбољи производ који се неке може продати.

Процене говоре да би се изградња ваздушног тунела исплатила за три године и то чистим приходом, а не у уштедама. Ваздушни тунели у свету раде малтене нон-стоп, а најближи у нашем окружењу налази се у Републици Чешкој и користи се за цивилне намене.

Обука у ваздушном тунелу свакодневна је активност за најбоље светске екипе, зато што је без такве обуке тешко остварити значајније резултате у међународној конкуренцији. Припадници падобранске екипе Војске Србије „Небеске видре“ су се на досадашњим такмичењима налазили у „златној средини“, што се у међународним круговима оцењује као успех, пошто су екипе из самог светског врха потпуно професионализоване. Успех је утолико већи

Чланови екипе „Небеске видре“ са шпанским колегама

када се зна да су чланови српске војне падобранске екипе, на пример, у припремном периоду извели по седамдесет падобранских скокова, док су чланови водећих светских екипа већ имали по најмање шест стотина скокова или десет пута више од српских падобранаца. Чланови екипе „Небеске видре“ верују да ће се, ипак, доказати у међународној војној конкуренцији и да ће им обука у Шпанији помоћи да на наредном светском војном првенству у Руској Федерацији постигну добре резултате. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ВИДОВДАНСКИ СУСРЕТИ УДРУЖЕЊА ВЕТЕРАНА 63. ПАДОБРАНСКЕ БРИГАДЕ

ЉУДИ ВЕЛИКОГ СРЦА

Памти се да је долазак на рад или служење војног рока у 63. падобранску бригаду био изазов посебне врсте и да је та част припадала само одабраним људима из свих крајева некадашње Југославије. Падобранци су од почетка били повезани жељом и вољом да скачу падобранима из плавих висина и на прави начин учествују у бројним ризичним активностима, а управо су у таквим околностима временом постајали повезанији од браће.

Традиционални 16. по реду видовдански скуп ветерана 63. падобранске бригаде одржан је на Старој планини у периоду од 1. до 3. јула, уз учешће великог броја активних и пензионисаних припадника Војске Србије, резервиста или ветерана, нека-

дашњих војних падобранаца из Вршца, Чачка, Београда, Новог Сада, Ниша, Лесковца, Црне Горе, Босне и Херцеговине и других градова и земаља. Служење отаџбини у славној 63. падобранској бригади спаја припаднике те јединице из некадашње Југославије, а видовданска оку-

пљања представљају добру прилику да се виде и поздраве стари пријатељи, да се друже, евоцирају успомене и покрену нове пројекте. Видовданске сусрете, у организацији Удружења ветерана 63. падобранске бригаде, подржали су Министарство одбране, команда Копнене вој-

цијална бригада КоВ, 63. падобрански батаљон и спортско-туристички ресурси општине Књажевац. Скупу су, осим некадашњих и садашњих припадника елитне специјалне јединице, присуствовали пријатељи и симпатизери Удружења ветерана 63. падобранске бригаде, попут команданта Копнене војске генерал-потпуковника Милосава Симовића, начелника Управе за обавештајно-извиђачке послове ГШ ВС бригадног генерала Илије Тодорова, епископа тимочког Илариона, заменика команданта 63. падобранског батаљона мајора Бобана Георгијева и других гостију.

Чувари успомена

Видовдански сусрети су отворени свечаном церемонијом, на којој је минутом ћутања одата почаст погинулим и умрлим припадницима јединице и дат помен недавно страдалом падобранцу Небојши Јандрићу Џимију, који је погинуо приликом извођења слободног скока са стене у Италији. Председник нишког огранка Удружења ветерана 63. падобранске бригаде потпуковник Сениша Бабић је после поздравног говора уручио плакете и свечани знак Удружења организацијама и појединцима који су прошле године помогли рад Удружења. Велика плакета Удружења уручена је поро-

цима страдалих пуковника Саше Ђорђевића и потпоручника Дејана Рајчевића, док су свечани знак Удружења добили командант КоВ генерал-потпуковник Милосав Симовић, начелник Управе за обавештајно-извиђачке послове ГШ ВС бригадни генерал Илија Тодоров и чланови удружења, међу којима и Владимир Кнежевић и Братислав Миленковић.

Ветерани памте да је долазак на рад или служење војног рока у 63. падобранску бригаду био изазов посебне врсте и да је та част припадала само одабраним људима из свих крајева некадашње Југославије. Падобранци су од почетка били повезани жељом и вољом да скачу падобранима из плавих висина и на прави начин учествују у бројним ризичним активностима, а

управо су у таквим околностима временом постајали повезанији од браће.

Прво учешће у борбеним дејствима јединица је имала у јуну 1991. године у Словенији, где је посебно била значајна њена улога у заштити војног аеродрома „Церкље“. Припадници падобранских јединица су после првих борби, погибија и рањавања „стекли услове“ да носе црвене беретке, а тих дана настала је и чувена падобранска заклетва. Падобранци, наиме, једну заклетву полагају отаџбини, а другу полагају борцу уз којег се боре, оружју које их чува, војничкој и ратничкој части која се никад не сме погазити. Било како било, мит о нишким падобранцима је створен. Резерва у падобранској бригади, такође, није била обична. Одзив у тој јединици је био већи што су опасно-

сти по државу биле веће, а највећи у тренуцима када је требало кренути у борбу. Они су, чак, једни друге позивали, тако да су се одазивали и непозвани, па су се догађале чудне ситуације да одзив на војни позив у падобранској јединици буде и 130 посто.

Организатори окупљања ветерана падобранаца на Старој планини потпуковници у пензији Сениша Бабић и Видоје Ковачевић учинили су све што је у њиховој моћи да створе леп амбијент за дружење старих колега и пријатеља. Први пристигли падобранци започели су евоцирање успомена и сећања на извршавање борбених задатака, учешће на здружено-тактичким вежбама и на неке од пола милиона падобранских скокова, колико их је изведено протеклих деценија у падобранској јединици.

Знак пријатељства и патриотизма

Командант Копнене војске генерал-потпуковник Милосав Симовић присуствовао је 16. видовданском скупу ветерана 63. падобранске бригаде, зато што, како каже, треба да буде уз оне који су спремни да помогну свим људима, у свако доба, не само у рату, него и у време мира. „Пензионисани официри и подофицири и бивши војници 63. падобранске бригаде су људи великог срца, одважни, храбри и даље онакви какви су били некада у служби. Сигуран сам, кад би затребало, опет би били спремни да се боре Србију. Важно је знати да нису они само данас заједно, они су увек уз наш 63. падобрански батаљон Специјалне бригаде, било да је реч о Дану јединице или о неким другим активностима”.

Сусрету са својим саборцима увек се радо одазива и бивши командант 63. падобранске бригаде и Специјалне бригаде Копнене војске, данас начелник Управе за обавештајно-извиђачке ГШ ВС бригадни генерал Илија Тодоров, који је ветеранима падобранске бригаде пренео поздраве начелника Генералштаба Војске Србије генерала Љубише Диковића.

– Ви сте они за које се увек говорило да су најбољи део нашег друштва – рекао је генерал Тодоров, обраћајући се строју ветерана падобранске бригаде. – Радите и гајите традицију легендарне херојске 63. падобранске бригаде, и то на најбољи могући начин, из срца и искрено. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

СКУПШТИНА УДРУЖЕЊА

У оквиру 16. видовданског скупа ветерана 63. падобранске бригаде одржана је Скупштина Удружења, на којој је за новог председника једногласно изабран ратни ветеран са Кошара и бивши ратни начелник штаба потпуковник у пензији Видоје Ковачевић. Досадашњем председнику Владимиру Кнежевићу истекао је четворогодишњи мандат, а чланови Удружења одали су му признање и изразили велику захвалност за рад и резултате у прет-

ходном периоду. Чланови удружења, у сарадњи са сродним организацијама и Српском православном црквом, учешћем на различитим трибинама, телевизијским емисијама и сличним јавним наступима настоје да млађе генерације васпитавају усмеравајући их на спортске активности и здрав начин живота, док ангажовањем у планинарској, падобранској, парагладерској, ронилачкој или атлетској секцији младима преносе љубав према животу и природи.

ПРОМОЦИЈА НОВИХ ИЗДАЊА МЕДИЈА ЦЕНТРА

ДВЕ КЊИГЕ О САНИТЕТУ

Књиге о војном санитару, посебно његовој историји, јесу ретке, али су недавно у једном дану, у Свечаној сали Дома Војске Србије, на истој промоцији представљене две, у издању Медија центра „Одбрана“ – „Од партизанског санитета до санитарске службе војске 1941–1945“, аутора бригадног генерала у пензији доц. др Вељка Тодоровића и генерал-мајора у пензији прим. др Бранислава Поповића, и „Заразне болести у српском народу и војсци током ратова у 20. веку – рад српског санитета на њиховој превенцији и лечењу“, коју је написао пуковник проф. др Драган Микић, заступник начелника Клинике за инфективне и тропске болести ВМА.

Како је рекао пуковник др Угљеша Јовичић, заступник начелника Управе за војно здравство, то је још један доказ да српски војни лекари, поред стручног, научног и образовног рада пишу, овога пута о историји своје службе и њеном раду у протеклом веку, који је обележило више ратова, а који су, према његовим речима, утицали на развој санитета.

Да је рад српског војног санитета значајна војна тема, истакао је на промоцији директор Медија центра „Одбрана“ пуковник Стевица С. Карапанџин. Он је рекао да је у издавачкој делатности већ трећу годину тежиште на обележавању стогодишњице од Првог светског рата и да је било неколико издања која се односе на српски војни санитар. А биће их и убудуће, како је истакао, јер је „санитар“ једна од незаобилазних области.

О књигама су потом говорили Мирјана Сандић, уредница издања, рецензенти пуковник др Угљеша Јовичић, проф. др Драган Ступар и прим. др Бранислав Поповић и аутори.

ПАРТИЗАНСКИ САНИТЕТ

Пишући књигу „Од партизанског санитета до санитарске службе војске 1941–1945“, аутори др Вељко Тодоровић и др Бранислав Поповић укључили су се у обележавање седмдесетогодишњице борбе за ослобађање земље од

фашизма, а за свој рукопис 2015. добили су награду Фондације „Драгојло Дудић“ за необјављено дело на тему ослободилачких ратова српског народа.

Књига је, према речима рецензентата, пуковника др Угљеша Јовичића и проф. др Драгана Ступара, написана на језгровит, сажет и јасан начин. У њој су на 300 страна описани најзначајнији догађаји и начини решавања санитарских проблема у датим кадровским и материјалним условима. Садржи 110 оригиналних фотографија и других пригодних илустрација, а за њено писање коришћена је литература из 149 стручних наслова.

О санитару у Другом светском рату написани су томови, па су, како је истакао проф. др Ступар, аутори монографије, у њеној изради могли да користе велики број извода, литературних дела најпознатијих аутора, оригиналну архивску објављену и посебно необјављену грађу, што им је омогућило аутентичност истраженог, обрађеног и написаног текста. Иако су се сусрели са обиљем литературе, они су на концизан начин успели да осветле многе значајне догађаје током разних развојних фаза НОР-а и напишу вредно медицинско историјско дело.

У монографији су приказани организација и рад санитарске службе током рата, а истражене су и обрађене и друге значајне теме попут хируршке службе у НОР-у од 1941. до 1945, збрињавање интернистичких болесника, сузбијање заразних болести. Посебно поглавље посвећено је снабдевању у НОР-у. Приказани су санитарски губици и попуна српске војске у Другом светском рату, а и обезбеђење рањеника и болесника. Није изостављен допринос болничарки у збрињавању, а ни учешће Црвеног крста и помоћ савезника у лечењу рањеника.

Пуковник др Јовичић нагласио је да је развој санитета у Другом светском рату био невероватно брз и сажет у четири године. Кренуло се од партизанских јединица са једним лекаром и једним болничарем, а завршило се са

Књиге „Од партизанског санитета до санитетске службе војске 1941–1945”, аутора доц. др Вељка Тодоровића и прим. др Бранислава Поповића, и „Заразне болести у српском народу и војсци током ратова у 20. веку – рад српског санитета на њиховој превенцији и лечењу”, коју је написао пуковник проф. др Драган Микић, нова су издања наше установе. Посвећене су санитету, а свака је на свој начин посебна.

организованом санитетском службом у четири армије, у 18 корпуса, у 62 дивизије... Значајан податак је да је у НОР-у учествовало 2.116 лекара, 439 фармацеута, 1.893 студента медицине и фармакологије. Нажалост, 559 високостручних припадника санитетске службе изгубило је живот. Аутори су на крају књиге, да се не заборави, објавили 62 биографије одликаних народних хероја лекара, студената и болничара.

– Циљ нам је био да напишемо, на основу онога што су други истражили, монографију, која ће бити лако доступна, читљива и питка за читаоце. И друго, да приказујући светле примере целе службе у току рата и многих појединаца дамо подстицај и данашњој генерацији здравствених радника да се активније и боље боре за свој статус, за своју етику и за све остало у нашој медицини – рекао је доц. др Вељко Тодоровић, један од аутора.

ЗАРАЗНЕ БОЛЕСТИ У РАТОВИМА ПРОШЛОГ ВЕКА

Да ратови увек представљају изазов за здравствену, односно санитетску службу једне државе, више је него јасно, али на то да се „бројна упутства и епидемиолошке мере донете у миру често недовољно примењују или чак заборављају у ратној свакодневици”, а остављају несагледиве последице, указао је пуковник проф. др Драган Микић, аутор друге књиге – „Заразне болести у српском народу и војсци током ратова у 20. веку – рад српског санитета на њиховој превенцији и лечењу”. Тако је било на почетку, а тако и на крају века.

До релевантних података потребних за ту књигу проф. др Микић дошао је тако што је од 2007. до 2014. био укључен у екипу која је истраживала рад војног санитета на почетку 20. века, током балканских ратова и у Првом светском рату. Он је изучавао заразне болести и њихову епидемијску појаву у српској војсци и народу и рад српског војног санитета на њиховој превенцији и лечењу.

– Тим истраживањем и поглављима у десетак монографија професор др Микић стекао је основу и самопоуздање да се прихвати тешког задатка да напише књигу која се простире на цео 20. век. Књига се ослања на 170 референци, од којих изузетно велики број произилази из сопствених истраживања. Аутор је успео да за сваки период утвр-

ди доминантне заразне болести и епидемиолошке карактеристике и рад српског санитета у сваком периоду – рекао је рецензент прим. др Поповић и истакао да је „приступ проф. др Микића проблему заразних болести посебно у епидемијама у српском народу и војсци у 20. веку специфичан, јединствен и оригиналан”.

У том значајном делу анализирани су појаве и лечење заразних болести које су се јавиле у балканским ратовима, у Првом и Другом светском, у међуратним периодима, све до агресије НАТО-а на нашу земљу 1999. године. Највише простора посвећено је епидемији три тифуса у Првом светском рату, када је оболело и умрло на стотине хиљада српских војника и цивила. И до данас се не зна тачно да ли је у том рату страдало више људи од метка или од епидемија заразних болести.

– Као инфектолог, био сам задивљен жртвама које су малобројни српски лекари поднели лечећи оболеле у недостатку свега – лекова, вакцина, медицинске опреме, смештајних капацитета па и санитетског кадра свих профила. С друге стране, као санитетски официр био сам разочаран, најчешће због немоћи нашег санитета у то време, али и због недовољне обавештености, необјашњивих пропуста који су прављени у руководећим структурама и неретко

лоше организованости. А било је понекад довољно само знати и предузети елементарне хигијенско-епидемиолошке мере.

Како је аутор истакао, те чињенице пробудиле су у њему пркос према епидемијама заразних болести. Пишући о заразним болестима у 20. веку, желео је да упозори народ и санитет на невоље које нас могу снаћи у овом веку, а једна се увелико назире – биотероризам.

– Неопходно је да се на епидемије заразних болести стално подсећамо, да их стално изучавамо, да их се плашимо, да становништво у том погледу просвећујемо, јер заразне болести, посебно у време природних и ратних катастрофа, долазе кад им се не надамо, када се опустимо и када заборавимо – рекао је пуковник проф. др Микић.

Том књигом аутор је покушао да спречи ово последње – заборав. На то подсећа 200 страна подељених у осам поглавља и стотињак оригиналних фотографија, илустрација и графикона из поменутог периода. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ИНФО-ДАН О НАТО ПРОГРАМУ „НАУКА ЗА МИР И БЕЗБЕДНОСТ”

ШАНСА ЗА МЛАДЕ НАУЧНИКЕ

Учесници скупа били су у прилици да сазнају више о могућностима учешћа у научноистраживачким пројектима које финансирају организације НАТО-а. Бољи услови рада омогућавају истраживачима лакше стицање важних искустава преко сарадње са другим земљама у научноистраживачким областима од интереса за Министарство одбране и Војску Србије.

У организацији Дирекције за европске интеграције и управљање пројектима Министарства одбране Србије и НАТО војне канцеларије за везу у Београду, у Дому Гарде на Топчидеру одржан је инфо-дан НАТО програма „Наука за мир и безбедност”. Скупу су присуствовали државни секретар Ненад Нерић, директор Дирекције за европске интеграције и управљање пројектима пуковник др Катарина Штрбац, шеф НАТО војне канцеларије за везу бригадни генерал Ђезаре Маринели, председавајући НАТО Организације за науку и технологију генерал-мајор Алберто Усинијо, виша саветница НАТО програма „Наука за мир и безбедност” Дениз Јуксел Бетен, представници Министарства одбране, Војске Србије и других државних институција.

Отварајући скуп, државни секретар Нерић истакао је да Министарство одбране и Војска Србије располажу значајним научноистраживачким капацитетима, чија је основна функција јачање оперативних и функционалних способности војске, али и друштва у целини.

– Наше научноистраживачке установе теже да иду у корак са временом, нарочито данас када су размена информација, технологије и научно повезивање кључне за напредак једне земље. Због тога смо се определили да организујемо данашњу активност уз помоћ НАТО канцеларије у

Србији, а очекујем да током данашњег сусрета усагласимо садржаје и кораке ка успостављању функционалне подршке научноистраживачких пројеката у Министарству одбране, са посебним акцентом на перспективе шире подршке и сарадње са НАТО програмом „Наука за мир и безбедност” и НАТО Организацијом за науку и технологију – нагласио је Нерић.

Према његовим речима, скуп је прилика да сви сазнају више о могућностима за учешће у научноистраживачким пројектима које финансирају организације НАТО-а. Он је додао да ће бити представљени и начини израде релевантних, одрживих пројеката уз помоћ механизма проналажења партнера у сродним институцијама других земаља, а сазнаће се више и о врстама пројеката дугорочног и краткорочног карактера, као и модалитетима њиховог иницирања.

– Учешће у овим пројектима несумњиво побољшава услове рада истраживача који би лакше стигли важна искуства преко сарадње са другим земљама у научноистраживачким областима од интереса за Министарство одбране и Војску Србије – закључио је државни секретар.

У наставку скупа, Дениз Јуксел Бетен, виша саветница НАТО програма „Наука за мир и безбедност”, представила је програм и његове циљеве, посебно се осврнувши на могућности које пружа, перспективе и механизме

зме приступања. Она је истакла да је у оквиру тог вида сарадње у Србији активно шест пројеката, посебно указујући на њихов значај за младе научнике.

У свом обраћању, председавајући НАТО Организације за науку и технологију генерал-мајор Алберто Усинио, уз представљање рада канцеларије коју представља, истакао је значај трансфера знања на свим нивоима,

вредности партнерства и умрежавања ради добијања неопходних информација у научноистраживачком процесу, али и значај подстицања културе иновација.

Завршни део скупа био је посвећен презентацији најзначајнијих научноистраживачких пројеката Министарства одбране и Војске Србије. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ОБЈЕДИЊАВАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛА

Према речима више саветнице Јуксел Бетен, инфо-дан је прилика да се размене гледишта и идеје како да се уоче и промовишу нови потенцијални пројекти, који су, истовремено, приоритет НАТО програма за науку, мир и безбедност, али и у областима важним за Републику Србију, а из делокруга су рада Министарства одбране и Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

– Реч је о програму који интегрише цивилне, научне и безбедносне потенцијале, али такође, имамо много пројеката у области цивилно-војне сарадње – наглашава виша саветница Јуксел Бетен.

За Министарство одбране и Војску Србије, према њеним речима, партиципација у том програму доноси могућности за пројекте у области безбедности, изградње капацитета, медицине, као и у области борбе против тероризма, одбране од сајбер тероризма и енергетске безбедности.

– Трудимо се да промовишемо како можемо да користимо НАТО центре изврсности, како бисмо спремиле прилагођене програме обуке за експерте из Министарства одбране и Војске Србије – истакла је саветница Јуксел Бетен.

Оцењујући досадашњу сарадњу у оквиру тог програма, саветница Јуксел Бетен истакла је да су представници Републике Србије позвани на инфо-дан у Бугарској. На радионици која ће уследити пуковник Катарина Штрбац биће представник Србије, што је директан предлог за учешће када је реч о темама у вези са утицајем климатских промена на Балкану на војне операције. Она је, такође, додала да се са тог скупа очекују препоруке и закључци који би потенцијално довели до нових заједничких пројеката у будућности.

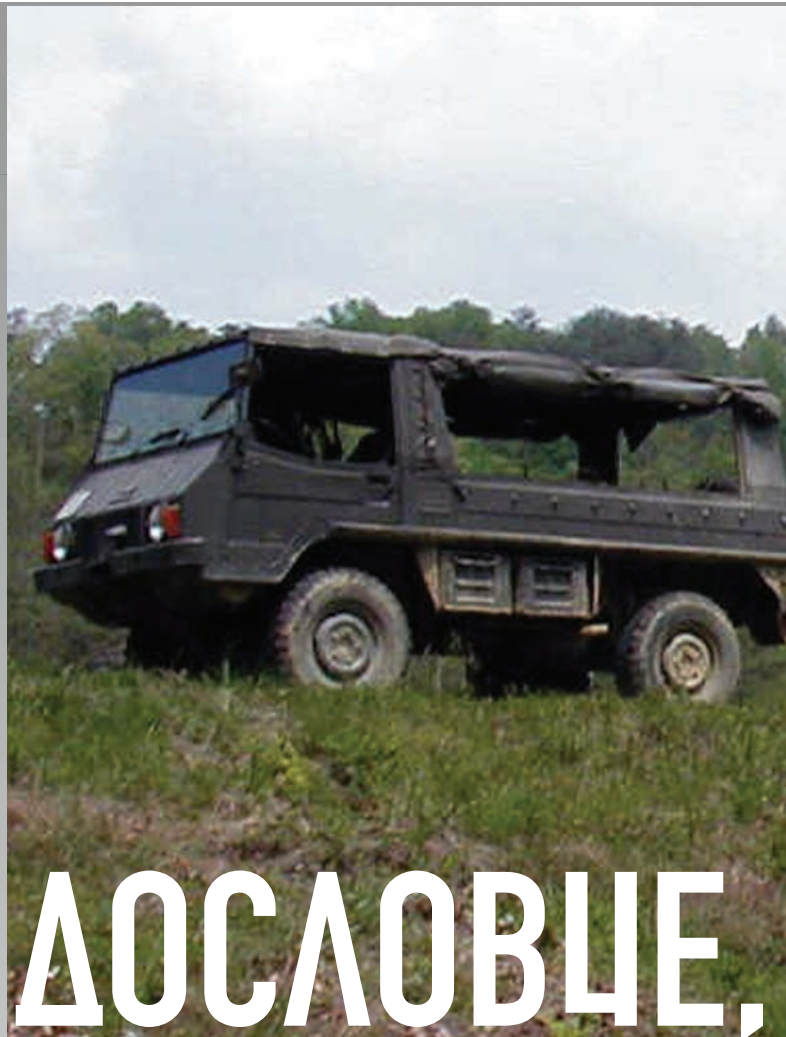

ТЕРЕНСКИ АУТОМОБИЛ „ПИНЗГАУЕР“

„Приче о пинзгауеру обично су везане за законе физике и оне јединствене тренутке када се они прекрше.“ Иако мање познат и у јавности неупоредиво мање глорификован од других теренских аутомобила, „пинзгауер“ је суштински апсолутно супериоран за превоз терета, односно људи. И не само то, „пинзгауер“ има и далеко боље могућности савладавања тешког терена. Ти квалитети допринели су да у британској армији последњих година све више замењује чувене „ланд ровере“. Због чега тек сада?

Прича о „пинзгауер“ реномиране аустријске компаније „Steyr Daimler Puch“ почиње седамдесетих година, када је хладни рат био у пуном јеку, а на тржишту лаких теренских возила владала прилична учмалост. Једноставно, оружане снаге широм света биле су наоружане или америчким џиповима „вилис“ (Willys), односно њиховим каснијим варијантама у виду М38/М38А и М150/151, британским „ланд роверима“, или совјетским возилима УАЗ. Сва та возила имала су веома сличну концепцију и без обзира на одређена побољшања, нису нудила ништа потпуно ново у односу на „вилис“ из Другог светског рата.

Аустрија, као неутрална земља, имала је врло добре шансе да извози оружје и војну опрему и у западне земље, чланице НАТО, и у земље тзв. трећег света, тј. у несврстане земље. Међутим, традиција војне индустрије те земље никада није била на светском нивоу, а аутомобилска индустрија, осим пар светлих тачака као што је „Штајер“ („Steyr“), такође се не би могла окарактерисати као врхунска. Но, управо је „Steyr“ запањео свет, избацавањем на тржиште изузетно успешног теренског возила под називом „хафлингер“ (Haflinger). Тај мали, али врло робусни „хафлингер“ својим одличним решењима допринео је још већем успеху компаније у виду увећаног и побољшаног возила под именом „пинзгауер“ (Pinzgauer), чиме се повећала носивост и самим тим употребљивост. Нека од тих решења су: ниско тежиште уз висок клиренс, изузетно стрми прилазни и одлазни углови, блокада диференцијала за ове осовине и потпуно независно ослањање сваког точка.

ДОСЛОВЦЕ,

Најбољи у класи

Прототип возила „пинзгауер“ појавио се 1965, а производња прве генерације започела је шест година касније и задржала се све до 1985. године. До тада је произведено 18.349 примерака.

Концепција возила потпуно се разликује од претходних теренаца, јер возач и сувозач седе у предњем делу каросерије, тачно изнад предње осовине, док се мотор налази испод и између њих, као код неких камиона. На тај начин, за једнаку укупну дужину возила, обезбеђен је далеко већи товарни простор, што је уз остале квалитете „пинзгауера“, кључни напредак у односу на нпр. „ланд ровер“, али и друга, новија возила, као што је „хамер“ (Hummer). Такође, за разлику од других теренских аутомобила, који имају шему погона 4x4 (погон на сва четири точка), „пинзгауер“ се појављује у две основне варијанте: 710 са погоном 4x4 и продужени 712 са погоном 6x6. „Пинзгауер 712“, поред дужег товарног протора и веће масе терета, има мањи притисак на подлогу и бољи контакт са њом, и на тај начин обезбеђује боље карактеристике у савладавању тешког терена.

Читава конструкција возила заснована је на шасији типа носеће цеви, са којом се повезују све остале компоненте. Осим чврстине, та шасија је прилично масивна, тако да одржава релативно ниско тежиште возила. Када је реч о погону, коришћен је посебно конструисани бензински мотор са ваздушним хлађењем радне запремине 2,5 l, снаге 87 KS и обртног момента 180 Nm, и петобрзински ману-

ТЕГЛЕЊИ КОЊ

Колона
„Њинзгауер
710“ и
„хамера“

елни мењач. Мењач преноси снагу на двостепени редуктор, одакле се преко диференцијала и полуосовина преноси на точкове. Међутим, полуосовине се не „завршавају“ у оси самог точка, већ изнад ње, дајући возилу висок клиренс, односно висину од тла, потребну за савладавање неравног терена. Веза између полуосовине и точка је преко редуктора постављеног на сваком точку, чиме се додатно повећава обртни момент и самим тим могућност савладавања успона и повећава маса вученог терета. Тај систем ослањања назива се портални, а користи се и на другим теренским возилима, као што су Hummer и Unimog.

Диференцијали имају могућност блокирања, чиме се обртни момент преноси подједнако на оба точка, што се користи у случају када би возило требало извући нпр. из блата, односно из ситуације где не постоји сигуран ослонац. Иначе, вешање је независно, и код варијанте са шемом погона 4x4 остварује се преко спиралних опруга и хидрауличних амортизера.

Продужена варијанта 6x6 има две задње осовине, чији се точкови ослањају преко гибњева, ослоњених на средини, тако да је у сваком моменту бар један од задњих точкова у контакту са подлогом. Такав систем погона и ослањања, поред врло сигурне војње на тешком терену, даје и изузетан степен пригушења

вибрација, тако да је возило врло удобно и нарочито погодно за транспорт осетљиве електронике или рањеника.

На такав подвоз поставља се каросерија, која може имати неколико конфигурација: са тврдим и меким кровом, намењена за транспорт војника, терета (две стандардне НАТО палете), рањеника, покретна радионица и командно возило. Посебно је цењена варијанта за транспорт војника, која у потпуности искоришћава носивост возила (900–1.000 kg код 4x4, 1.500 kg 6x6) и поред возача и суво-

Возило „Њинзгауер 710М“

Сјорџски „пинзгауер 712“ на Шерену

ПОРЕКЛО НАЗИВА

Назив „пинзгауер“ потиче од аутохтоне аустријске расе коња Pinzgau, најстарије, најмасивније и најснажније из групе „Noricum“. Та раса је типична хладнокрвна и међу свим европским расама има најмање оријенталне крви, а коњи су познати по снази и издржљивости у најтежим временским условима, као и због дуговечности. Годинама су били коришћени за вучу кочија и пољопривредне радове на неприступачним падинама Алпа.

возила (900–1.000 kg код 4×4, 1.500 kg 6×6) и поред возача и сувозача може превести 10–14 људи (4×4 и 6×6). Тај број је вишеструко већи него код претходних, али и далеко савременијих возила, која су се појавила последњих година. Импресивно звучи и маса вученог терета од чак 11 t, а и велика даљина кретања од чак 800 km са 75 l горива или чак 2.000 km са додатних 125 литара. Варијанта 6×6 производи се и за ватрогасну службу. Поред тога, многа бивша војна возила користе се у цивилству, посебно у Аустрији и Швајцарској за превоз туриста.

Модел „пинзгауер 716К“

Друга генерација

Развој следеће генерације „пинзгауер“ започео је 1980, а шест година касније, појавио се на тржишту, као модел 716/718 (први 4×4, други 6×6). Када је реч о изменама, возило је постало шире због повећане стабилности, добило је диск-кочнице, веће точкове, а уграђен је и савремени Volkswagen-ов петцилиндрични турбодизел-мотор са течним хлађењем снаге 100 КС и обртног момента 280 Nm, који преко петобрзинског мануелног или најновијег четворобрзинског аутоматског мењача покреће двостепени редуктор и све остале елементе као код прве генерације. Маса транспортованог терета повећана је на 1.400 kg (4×4), односно 2.000–2.400 kg (6×6). Возило је и даље прилично компактно (дужине 4,5–5 m, ширине 1,8 m) и не претешко: 3.850 kg (4×4) до 4.950 kg (6×6). Прве серије друге генерације добиле су заједничку ознаку Р80, док су касније серије са појединим модификацијама означене као Р90 и Р93. Мотор је 2000. године замењен снажнијим агрегатом од 136 КС, који задовољава еколошке критеријуме EURO III.

Иако су карактеристике „пинзгауера“ обезбедиле велике међународне поруџбине (остварен извоз у 24 земље, између осталих и СФРЈ), а познато је да ондашњи војни врх није куповао било шта, посебно са запада), уз произведених око 30.000 возила, појавили су се и неки недостаци. Највећи недостатак била је чињеница да није постојала оклопљена верзија, која би у растућој клими међународног тероризма и пораста броја ризичних мировних мисија и те како добродошла. Посебан проблем представљала је „камионска“ конфигурација, према којој возач и сувозач седе тачно изнад предњих точкова, који би, у случају експлозије били први на удару. За разлику од „пинзгауера“, изнад предњих точкова „хамера“ налази се бочни део поклопца мотора, а возач и сувозач седе иза. И код те конфигурације они су на удару, али оклопљавање посадног простора може барем делимично преусмерити експлозију према напред.

„ХАФЛИНГЕР“

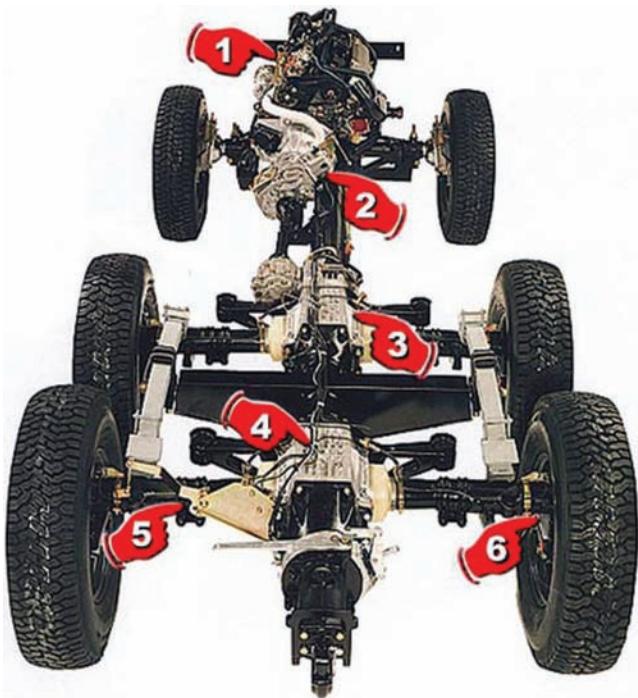
Теренац „хафлингер“ фирме „Steyr Daimler Puch“, појавио се давне 1959. и производио се до 1974. године. Било је то веома лагано возило, масе око 600 kg, са носивошћу која је готово достигала 500 kg, дакле као и сам „хафлингер“. Мала маса празног возила требало је да омогући да возило подигне четворо снажнијих људи у случају заглављивања. Произведено је 16.647 примерака у неколико серија, међу којима је посебно интересантна варијанта са гусеницама – Schnee Wiesel („снежна ласица“), код које је притисак на подлогу знатно смањен, како би кретање по снегу било што лакше. Поред Аустрије и Швајцарске, остварен је извоз у више иностраних земаља. Као и „пинзгауер“, и „хафлингери“ представљају данас не само вредне колекционарске примерке, већ због изузетне робусности, и веома функционална теренска возила.

ДОМАЋИ ПРОЈЕКАТ – ВОЗИЛО „ТАРА“

Мање је познато да су и домаћи стручњаци 1985. створили прототип возила под називом „тара“, које је било веома слично „пинзгауеру“, уз одређене модификације, између осталог уградњом дизел-мотора. На том пројекту, поред Војнотехничког института, биле су ангажоване и домаће фабрике ИМР, ФАП и „Застава“. Теренски аутомобил под називом „тара“, слободно се може рећи, представља једно од потенцијално најбољих домаћих војних возила, а можда би било и успешније од чувеног тенка М-84. У оба случаја, одабран је изузетно успешан узор, у случају „таре“ – „пинзгауер“, а у случају тенка М-84, совјетски Т-72М. Посебно је рентабилно било копирати аустријски теренски аутомобил, не само због својих квалитета, већ и врло високе набавне цене, која би се домаћом производњом, с једне стране, могла свести на прихватљив ниво, а са друге запослити домаћа радна снага, а можда остварити и извозни успех. Увођењем „таре“ у оперативну употребу СФРЈ би добила, у то доба, апсолутно најбољу комбинацију теренских и транспортних карактеристика, али је распад земље зауставио те планове.

Као одговор на такве захтеве, појавила се варијанта Pinzgauer Protector из 2001. (6×6), са челичним оклопом који штити од зрна стрељачке муниције до калибра 7,62 mm (не и панцирне), парчади артиљеријских пројектила калибра 155 mm и противпешадијских мина са усмереним хоризонталним дејством типа Claymore. Такође, под возила ојачан је слојем кевлара, који даје отпорност на поједине противоклопне мине мање снаге. Носивост те верзије, чије оклопно тело производи аустријска фирма „Achleitner“, јесте 12 војника.

Ко год је возио „пинзгауер“, веома добро зна његове Шасија модела 718: 1 – мотор *BW*, 2 – мануелни или аутоматски мењач, 3 и 4 – разводници погона са блокадом диференцијала, 5 – полуосовине са независним ходом, 6 – редуктор

Возило Pinzgauer/Achleitner Protector

велике могућности савладавања терена, које су супериорне у односу на прослављени „ленд ровер“, синоним за теренско возило. Ако се на то додају далеко већа носивост терета и трупа, није изненађујуће због чега се у британској армији традиционални „ленд ровери“ све више замењују „пинзгауерима“, упркос чињеници да је њихова цена више него двоструко већа. Наравно, на ту одлуку сигурно утиче и чињеница да је од 2000. године фирму „Steyr Daimler Puch“ откупила корпорација „Magna“, која је права на производњу „пинзгауера“ продала британској фирми „Automotive Technik“, где се до данас производе та чувена возила. Међутим, у службу британске армије уводи се и верзија италијанских возила LMV под ознаком „пантер“, мање носивости трупа, али са далеко бољом балистичком и противминском заштитом, чиме је индиректно доказано да „пинзгауери“ још нису у потпуности дорасли најопаснијим задацима, чак ни у варијанти Protector, што, треба рећи, и није било могуће са суштински готово четири деценије старом основном конструкцијом. ■

Проф. др Себастиан БАЛОШ

Саниџетски „пинзгауер 712AMB-S“

ТРЕНИНГ ЦЕНТАР
ЗА СПЕЦИЈАЛНЕ ОПЕРАЦИЈЕ
— КРАЉ АБДУЛАХ II — KASOTC

ДИЗНИЛЕНД

То је најмодернији међународни центар за обуку противтерористичких и специјалних јединица Јордана, САД и других „партнерских” држава. Иако њим руководи јорданска војска, функционише и као комерцијално предузеће — изнајмљује полигоне и организује курсеве. Његови корисници су припадници специјалних војних и полицијских јединица из света.

Јордански краљ Абдулах II предложио је 2003. године америчким војним и политичким званичницима да се на територији његове земље изгради најмодернији међународни центар за обуку противтерористичких и специјалних јединица Јордана, САД и других „партнерских” држава. Идеја о постојању таквог полигона на Блиском истоку допала се Американцима, јер би се припреме и обука специјалних снага могла изводити у близини земаља у којима је америчка војска ангажована (Авганистан и Ирак).

Уследиле су припреме нацрта, планова и пројеката за финансирање и изградњу. Јордански краљ покљонио је земљиште, а изградњу су заједнички финансирале владе Јордана и САД (већим делом). Команда за специјалне операције (SOCOM) и Команда за обуку и доктрину (TRADOC) урадиле су комплетан нацрт будућег центра, а изградиле су га америчка компанија „General Dynamics” и јорданске грађевинске фирме (у периоду од 2006. до 2009. године).

„Тренинг центар за специјалне операције – Краљ Абдулах II”, скраћено KASOTC (енг. King Abdullah II Special Operations Training Center), свечано је отворио јордански краљ 20. маја 2009. године. Центар се налази на северозападној периферији главног града Јордана, Амана, и јединствени је објекат те врсте у свету. Изграђен је на месту где се налазио стари каменолом. Простире се на површини од око 25 km², а вредност читавог комплекса процењује се на 200 милиона америчких долара.

НАЈСАВРЕМЕНИЈИ ПОЛИГОНИ И СТРЕЛИШТА

Центром руководи јорданска војска и генерални директор је јордански генерал. Међутим, центар функционише и као комерцијално предузеће, јер зарађује новац тако што изнајмљује полигоне и организује курсеве. Његови корисници су припадници специјалних војних и полицијских јединица из читавог света. Незванично, обука једног вода специјалаца, укључујући коришћење наоружања,

ЗА СПЕЦИЈАЛЦЕ

опреме, хране и смештаја, кошта и до 250.000 долара. Према неким проценама, центар је скоро отплатио уложени новац за изградњу. Инструктори који воде обуку су бивши припадници најелитнијих специјалних снага у свету (SEAL, Green Berets, SAS и др.).

KASOTC је војна база и састоји се од инфраструктуре за обуку и пратећих објеката. Инфраструктуру за обуку чине Оперативни центар за контролу и праћење, полигони и стрелишта.

Оперативни центар за контролу и праћење (енг. Range Operations Center) представља „нервни систем“ читавог комплекса. Изградила га је америчка компанија „General Dynamics Information Technology“. То је зграда опремљена најсавременијом рачунарском опремом и средствима за телекомуникацију. Рачунари су преко оптичких каблова умрежени са камерама за дневно и ноћно снимање, микрофонима, звучницима и симулаторима, који су постављени на полигонима. Стручна лица са искуством у специјалним снагама и центрима за обуку путем симулација контролишу, прате и управљају метном ситуацијом на стрелиштима или сценаријем вежбе. Свака вежба се снима ради касније анализе. Из центра се управља звучним, светлосним, димним и ефектима експлозије.

Преко звучника се могу емитовати на стотине реалних звукова карактеристичних за борбена дејства (снажна бука, пуцњава, експлозија, говор непријатеља на страном језику, плач жена и деце, рика животиња, рад машина и сл.). Из специјалних контејнера могу се испуштати различите врсте мириса (хемикалија, паљевина, трулеж лешева и сл.). У цен-

ВИШЕНАМЕНСКА КУЛА

Диверзантски (командо) торањ је вишенаменска кула са осам спратова која се налази у близини главног стрелишта. Служи за увежбавање техника пењања, верања и спуштања (модификовани дилфер и FAST rope). Мето на стрелишту могу се гађати са торња и тако се даљина гађања проширује на 500 метара.

тру су још просторије за руководство вежбе, играјућу команду и сала за анализу после активности.

Полигон „урбано подручје“ (енг. Urban Area) представља насељено место са свим пратећим објектима градске инфраструктуре (зграде, улице, паркови, тргови). Најсавременији је полигон у свету за извођење обуке у урбаној средини (енг. MOUT – Military Operation on Urban Terrain). Подељен је на три сектора (веће насеље, мање насеље, група кућа). Састоји се од 67 зграда, приземних и вишеспратних, направљених од различитих грађевинских материјала. Зграде представљају стамбене, јавне, државне, пословне и индустријске објекте. Тако се на том полигону налазе канцеларије, хотели, амбасада, виле, сиромашни квартови, полицијска станица, школа, тржни центри, бензинске пумпе и други објекти.

Обука се реализује уз употребу бојеве муниције и минско-експлозивних средстава. Метном ситуацијом и специјалним ефектима управља се из оперативног центра за контролу и праћење. На полигону су инсталирани звучници, дневно-ноћне камере и микрофони, који снимају полигон споља и унутар објеката. Експлозија, пожари, импровизирана минско-експлозивна средства симулирају се на врховима зграда, у просторијама и на улици. У непосредној близини је мањи, рурални полигон, који представља типично авганистанско село. Полигон је такав да пружа могућност извођења различитих садржаја обуке у урбаној средини са јединицом ранга чете (напад, одбрана, препад, ослобађање талаца, заузимање зграда, заштита важних личности, контрола пунктова и демонстраната и др.).

Полигон „зграда за борбу у просторијама“ (CQB House) чини вишеспратна зграда са просторијама различитих квадратура (са намештајем и без њега), ходницима и степеништима у којој се може дејствовати бојевом муницијом до калибра 7,62x39 милиметара. Конструкција зграде је таква да тимови за упад могу користити различите технике прилаза (пешке, возилом или хеликоптером) и упада (са нивоа земље, са виших на ниже спратове или комбиновано). Зграда је споља и унутра покривена камерама и микрофонима који снимају обуку. Из оперативног центра за контролу и праћење покрећу се и подижу мете, пуштају звучни, светлосни и димни ефекти.

На полигону за увежбавања техника отварања пролаза у препрекама (The Method of Entry) налази се двоспратна зграда намењена за увежбавање насилних метода упада у објекат и отварања пролаза у препрекама (рушење зидова, пробијање забарикадираних врата и прозора). На згради се могу монтирати различите врсте врата и прозора или доградити зидови од различитих материјала. Поред зграде су радне тачке на којима се вежба механички, експлозивни или балистички пробој. На радној тачки за увежбавање механичког начина пробијања препрека увежбава се кори-

ОБЈЕКТИ

KASOTC има објекте за смештај капацитета 1.100 људи, ресторан, спортски центар, фудбалски стадион са атлетском стазом, затворени базен, стазу са пешадијским препрекама, кантину, продавнице војне опреме, магацине наоружања, салу са 300 седишта, медицински центар и џамију.

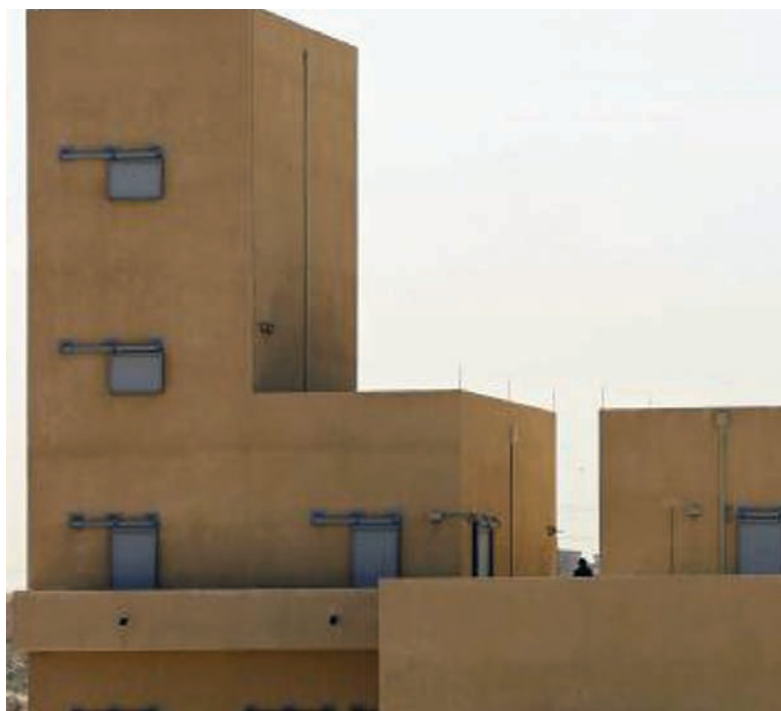
ПОЛИГОН ЗА ОБУКУ СЛУЖБЕНИХ ПАСА

Полигон за обуку службених паса (K-9) највећи је полигон те врсте на Блиском истоку. Инструктори обучавају службене војнополицијске псе свих категорија (нападаци, одбрамбени пси и пси за откривање опојних средстава и експлозива). Такође, пси се обучавају за рад са тимовима приликом патролирања, упада у просторије и претреса терена. На полигону се налази ветеринарска амбуланта, боксови за смештај паса, стаза за савлађивање препрека и простор за обуку.

шћење различитих средстава и алата као што су овнови за разваљивање врата, пробијачи, секачи, тестере и сл.

Прорачуни потребне количине експлозива и његова употреба за израду пролаза на вратима или зидовима увежбавају се на радној тачки за експлозивни пробој. Балистички пробој увежбава се коришћењем специјалне муниције за разбијање брава. Све технике, укључујући и експлозивни пробој, могу се применити у згради јер постоји обележена безбедна зона. Унутар просторија може се дејствовати бојевом муницијом до калибра 7,62x39 милиметра. У непосредној близини комплекса налазе се учионица, магацин МЕС, складиште опреме и столарска радионица.

Полигон „аеродром – путнички авион“ представља мањи аеродром са пратећим објектима и макетом путнич-

ког авиона Airbus 300 у природној величини. На полигону се налазе писта, контролни торањ, терминал, помоћна возила и хелиодромом. Макета авиона је специјално направљена тако да се унутра ње може дејствовати тренинг муницијом (енг. simunition). Дневно-ноћне камере и микрофони снимају аеродром и унутрашњост авиона. Специјалним ефектима и метном ситуацијом (мете терориста и талача) управља се из оперативног центра за контролу и праћење. Могу се увежбавати на стотине различитих сценарија. Полигон је намењен за обуку противтерористичких тимова у ослобађању талача из отетог ваздухоплова, заштиту важних личности и за обуку ваздушних маршала.

KASOTC има неколико модерних отворених стрелишта за припремна, бојева и тактичка гађања из пешадијског

наоружања на даљинама од 50 до 300 метара. Ту су још полигон за гађање ручном бомбом и затворена ситуациона (филмска) стрељана. Могу се поставити на стотине различитих метних ситуација. Подизање и спуштање стационарних и покретање покретних мета врши се из контролне собе. Стрелишта су опремљена електромеханичким системом за показивање погодака LOMAN (енг. Location of Miss

and Hit), тако да стрелац на монитору може да прати учинак на мети и врши поправке гађања. За гађање из снајперске пушке постоји стрелиште које омогућава гађање под различитим месним угловима на даљинама до 1.300 метара.

Стаза за тактичку возњу (Driver Track) служи за увежбавање различитих техника офанзивне и дефанзивне возње, као што су противзаседни маневри возилом, поступци приликом упада у заседу, потера, ескорт возња, избегавање препрека, нагла скретању пуној брзини и др. За обуку се користе путничка, теретна и борбена возила. Асфалтирана стаза има две траке за возњу у оба смера и све врсте кривина и раскрсница. Полигон је такав да се може поставити метна ситуација и дејствовати бојевом муницијом. У саставу полигона је тзв. „off-road“ стаза са препрекама, гаража и радионица за поправку и одржавање возила.

ТАКМИЧЕЊЕ РАТНИКА

У Тренинг центру за специјалне операције сваке године реализује се велики број курсева, међународних вежби и такмичења. KASOTC је домаћин сајма и конференције о снагама за специјалне операције „SOFEX“ (Special Operation Forces Exhibition and Conference), који се одржава сваке друге године и на коме се приказује најновија опрема, наоружање специјалних снага.

Најпознатији догађај је годишње такмичење ратника (Annual Warrior Competition). То је међународно такмичење војних и полицијских специјалних јединица из свих крајева света. Такмичење је врста вишебоја, који су осмислили искусни инструктори и припадници најелитнијих специјалних снага. Екипе специјалаца такмиче се у гађању из различите врсте наоружања, савлађивању полигона препрека и извршењу одређеног тактичког задатка. Овде долазе до изражаја војничке вештине, снажљивост, реаговање у стресним ситуацијама, физичка припремљеност и тимски рад. Победничка екипа добија пехар, стилизовану кацигу Спартанца. На прошлогодишњем, седмом по реду такмичењу, у конкуренцији од 37 екипа из 18 земаља, победила је екипа Руске Федерације из састава СПЕЦНАЗ СОБР „Терек“ Чеченске Републике. ■

Бојан РАЈИЋ

ИСХРАНА У ВОЈСЦИ КНЕЖЕВИНЕ И КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ХЛЕБА ЈЕ УВЕК БИЛО

Упркос различитим повременим проблемима и недостацима, исхрана српског војника била је обилна и калорична, а додатно је појачавана за време тежих физичких активности и на маршевима. Настојало се да буде усклађена са стандардима осталих европских армија, уз коришћење савремених знања о исхрани и примену модерних хигијенских навика.

Хлеб и месо, односно пасуљ у посне дане, представљали су основу исхране српског војника све до почетка осамдесетих година 19. века. Поврће се служило ретко, а изузев соли, других зачина није било. Дневно следовање срп-

ског војника износило је килограм хлеба и око 200 грама пасуља, сира, сланине или сувог меса.

Као и у осталим европским војскама, хлеб је имао важно место у исхрани. О томе говори и податак да је у априлу 1883. године по наређењу министра војног формирала комисија која је утврдила начин припреме војничког хлеба. Хлеб је прављен од чистог пшеничног брашна, воде и соли и током наредних деценија пракса је показала да је био доброг квалитета. Током ратних дејстава октобра 1915. дневни оброк хлеба смањен је с једног килограма на 900 грама, а прављен је од чистог пшеничног брашна, с додатком 10 одсто финог кукурузног брашна.

У српској војсци у исхрани је најчешће коришћено говеђе месо, ређе свињско, овчије или козије. Под месом се подразумевало само чисто месо (кртина), док су остали меснати делови коришћени као додаток јелима. Квалитет меса контролисао је ветеринар, а правилима је била прописана старост животиња које су могле бити коришћене у исхрани.

Утицај верских прописа

Утицај на исхрану војника имала су и верска правила, којима је био прописан начин употребе меса, односно регулисана исхрана током посних дана и за време државних и верских празника. У српској војсци се постило прве и последње недеље Божићног и Васкршњег поста, у среду и петак, на Крстовдан и Усековање главе Светог Јована. Током рата се није постило средом и петком и то је правило које је примењивано током балканских ратова и у Првом светском рату. Пред Васкрс 1916. године, војска је постила недељу дана и за то време је, уз логистичку помоћ француске мисије на Крфу, српски војник дневно добијао килограм хлеба, 250 грама пасуља или 150 грама пиринча, или 750 грама кромпира или 500 грама неког другог поврћа, уз додатак 50 грама пиринча, 250 грама конзервираног поврћа и 20 грама црног лука.

Прецизно су одређене и дневне количине зачина: 18 грама соли и два грама млевене паприке. За празнични војнички ручак, који је био заједнички уз присуство команданта и свих официра, припремана је посебна храна и била је дозвољена употреба ракије и вина. Од марта 1894. године војници су добијали увећани оброк с по 300 грама меса и 0,75 децилитара ракије или 1,5 децилитара вина. Васкршња печеница печена је у војним пекарама или код приватних пекара.

Исхрана је била усклађена и с верским потребама војника исламске и јеврејске вероисповести. Њима је током празника храна исплаћивана у новцу. Верска правила утицала су и на увођење јаја у исхрану. Од 1893. године сваког дана за време Васкршњих празника војсци и подофицирима, који се хране с казана, издавано је по једно офарбано јаје.

Доручак у ретким приликама

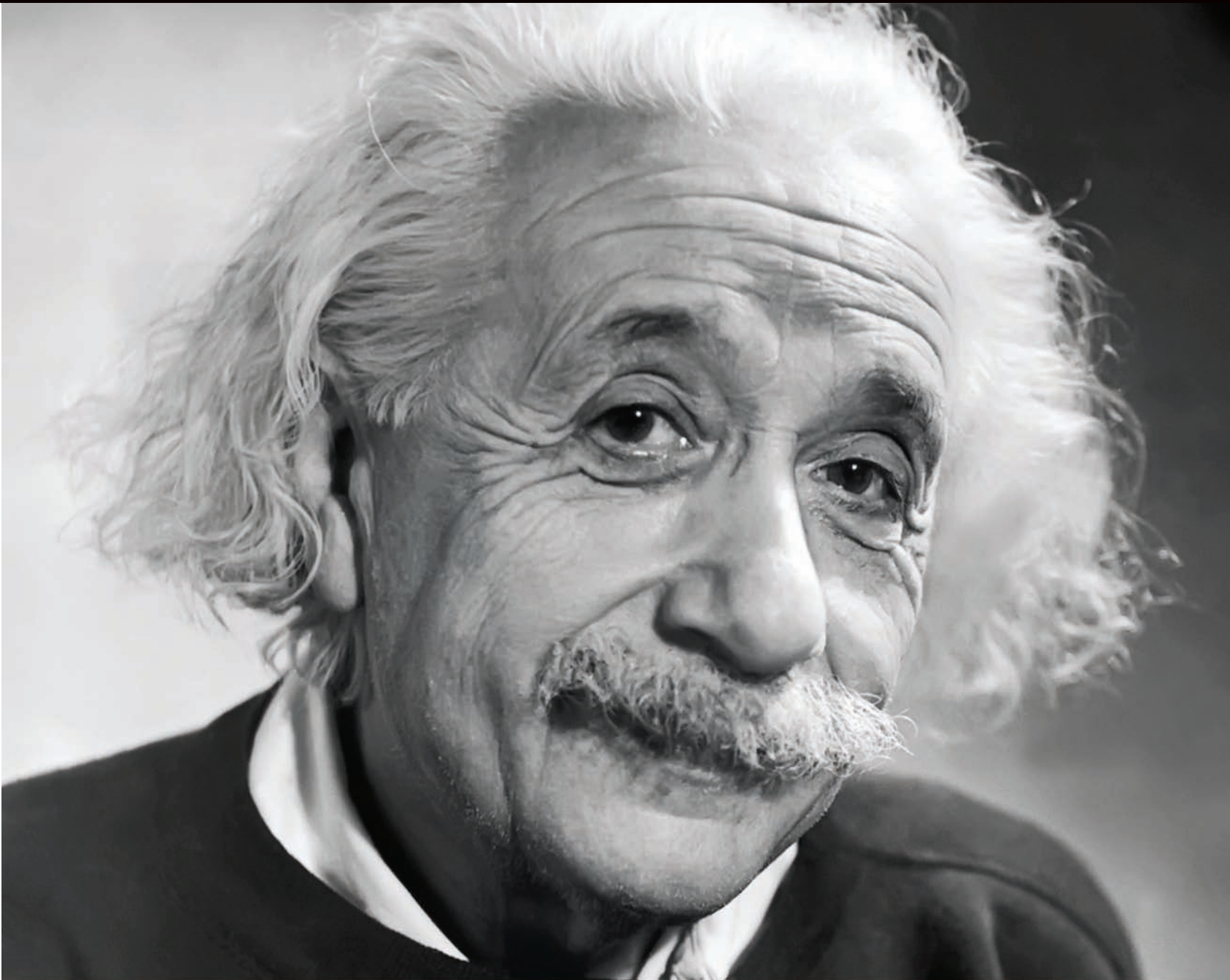
За празник је чак и у ратним приликама морала да буде обезбеђена квалитетна исхрана. На први дан Божића 1915. године војници су били ослобођени свих послова. Тог дана пионири Дунавске дивизије првог позива, улогорени у Пецки близу Осечине, пили су врућу ракију, за ручак имали прасетину, а након ручка подељено је вино. У току три дана прославе Васкрса на Крфу 1916. године, сваком војнику следовао је килограм хлеба, 850 грама меса, 250 грама варива или 500 грама поврћа, 300 грама вина, 20 грама дувана и 25 грама рума. Због немогућности набавке јаја на острву, васкршња јаја нису подељена.

У српској војсци није било доручка, осим у изузетним случајевима као што су појава неких болести. Тако је једно време током 1884. године пре почетка дневног вежбања војсци служена запржена чорба, кафа или ракија. Због епидемије грипа почетком 1890. године војници су ујутру добијали ракију. Слична ситуација била је и у осталим европским војскама где су војници за доручак добијали само кафу (Француска и Немачка) или хлеб (Италија), док је карактеристичан случај бугарске војске где је доручак уведен 1885. године и који су коњичке јединице добијале током целе године, а пешадинци само током лета.

Оно што је увек било присутно као проблем у исхрани српске војске јесте чињеница да су оброци били прилично једнолични. Спремане су две врсте чорби (од брашна и од лука) и коришћена је супа настала кувањем меса. Као главно јело припремани су пасуљ, купус, кромпир, кељ, паприкаш, грашак, сочиво, боранија, пиринач и уз та јела следовала је прописана количина меса. Упркос различитим проблемима и недостацима, можемо закључити да је исхрана српског војника била обилна и калорична, а додатно је појачавана за време тежих физичких активности и на маршевима. Настојало се да буде усклађена са стандардима осталих европских армија, уз коришћење савремених знања о исхрани и примену модерних хигијенских навика. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

НАУЧНА ИКОНА ДВАДЕСЕТОГ ВЕКА

Алберт Ајнштајн је проникао у суштину фундаменталних принципа природе, стварајући истовремено нову слику света. Једно од његових најзначајнијих сазнања свакако је откриће чувене везе између масе и енергије као две еквивалентне величине. Он је доказао да се у релативно малим количинама масе скривају огромне количине енергије. Радознао Ајнштајнов дух вазда је стремио ка изналажењу једноставних и уопштених решења актуелних физичких проблема, настојећи да их објасни сложеним математичким формулама у чијој су основи били закони физике. Његови научни радови, којима је мењао тадашњи свет, били су по обиму мали, али по садржају генијални.

Алберт Ајнштајн – научна икона 20. века – рођен је 1879. године, у немачком граду Улму, покрајина Витемберг, у јеврејској породици. Средњу школу завршио је као осредњи ђак, дипломирао на Савезном технолошком институту у Цириху, запослио се као стручњак (инжењер треће класе) у циришком Патентном заводу, био угледан и међу студентима омиљен професор на универзитетима у Цириху, Прагу и Берлину, оженио се Српкињом Милевом Марић, лепом, надареном и науци наклоњеном девојком коју је упознао на заједничким студијама... Огромну пажњу светске јавности скренуо је већ у двадесет првој објављивањем првих научних радова („Брауново кретање“, „Фотоелектрични ефекат“ и „Специјална релативност“), да би једанаест година касније обелоданио „Општу теорију релативности“, која објашњава деловање гравитације на простор и време. Његова претпоставка да се светлост савија услед дејства гравитације убрзо је потврђена. Нобелову награду добија за научни рад „Фотоелектрични ефекат“ (1921), исписан на свега неколико страница. Због нарастања нацизма у Немачкој, бежи у Сједињене Америчке Државе (1933) и тамо остаје до смрти (1955).

Био би то сажето исказан животни пут човека који је био потпуно посвећен послу, упорно покушавајући да проникне у суштину фундаменталних принципа природе. Прераставши постепено у симбол модерног научника, Ајнштајн је, неуморно трагајући за решењима најсложенијих математичких и физичких проблема, не обазирјући се на ауторитете и устаљена схватања, трајно мењао и изменио свет у коме опстајемо.

Радознали дух научника

Једно од његових најзначајнијих открића свакако је откриће чувене везе између масе и енергије као две еквивалентне физичке величине, доказавши да се у релативно малим количинама масе скривају огромне количине енергије. Радознали Ајнштајнов дух вазда је стремио ка изналажењу једноставних и уопштених решења актуелних физичких проблема, настојећи да их објасни сложеним математичким моделима (формулама) у чијој су основи били физички закони. Његови први научни радови којима је мењао тадашњу слику света били су мали по обиму, али генијални по садржају. На основу њих ширене су границе класичне физике и стваране нове области од фундаменталног значаја за даљи развој науке и другачијег поимања света као целине. Тог великана светске

науке занимало је само оно што је најопштије у најсложенијем: „Интересује ме како је Бог створио овај свет. Не интересује ме ова или она појава у спектру овог или оног елемента. Хоћу да знам његове мисли, остало су детаљи“ (записао је Ајнштајн у својим „Аутобиографским белешкама“).

Породица Алберта Ајнштајна није била богата, али ни сиромашна, јер је његов отац Херман био послован човек, имао је малу фабрику која се бавила производњом разноврсног електричног материјала и електроопреме. Науку му је ишло, сем осталог, и то што је електрична енергија у то време почела шире да се примењује и што је производња електричних направа спадала у ново подручје у развоју технике и технологије са dobrим изгледима у будућности.

Пошто је јеврејска основна школа била прилично удаљена од места становања, Албертови родитељи одлучују да га упишу у католичку, што у то време никоме у Немачкој није сметало. Школовање наставља у, такође католичкој, гимназији „Луитполд“ у Минхену, коју није нимало волео, јер су професори, сем једног који му је предавао математику, били, како је касније говорио, „прилично крути“, тражећи од ученика да ново градиво усвајају без много размишљања, док се о некаквим предлозима оних који су „размишљали својом главом“ није могло ни говорити. Главним предметима у тој гимназији били су обухваћени стара античка култура и традиција, посебно грчки и латински језик, тако да су се ђаци више упознавали са достигнућима древних цивилизација, него са светом у коме су живели.

Строги и крути начин школовања био је неприхватљив младом Ајнштајну, јер се учило механички и некреативно. Зато гимназија „Луитполд“ за Алберта постаје симбол лоше школе, на шта се критички освртао током целог живота, кад год би му тражили да говори о немачким школама.

Прво разочарање

Алберт је напунио петнаест година када су његов отац и стриц морали поново да селе фабрику, и то у Италију, тачније у Милано. При том мењају и производни програм, тако да се, практично нова фабрика, сада бави производњом динама и електромотора. У Милано се, заједно са родитељима сели и Маја, Албертова четири године млађа сестра. Алберт остаје у Минхену да заврши гимназију. Родитељи су били немало изненађени, па и разочарани, када се Алберт,

напустивши гимназију у Минхену, изненада појавио у Милану. Сматрали су ту његову непромишљену одлуку великом грешком, уверени да би школовање лакше и брже привео крају да је остао у граду у коме се одомаћио и у школи у којој је стекао пријатеље. Нису, међутим, знали за Албертову одбојност према немачком систему школовања и ондашњој веома крутој школској дисциплини.

За младог Ајнштајна Милано и други италијански градови били су право откриће, јер је веома брзо осетио питомену Италије која је пружала изванредну топлину и гостопримство, посебно младим људима који су, попут Алберта, могли да препознају огромно културно и уметничко богатство и дух медитеранске земље. Био је одушевљен људима северне Италије, сматрајући их припадницима најцивилизованог дела света које је икада видео.

Више од годину Ајнштајн је био изван школе, што је водило ка сталном сукобљавању и дуготрајним препиркама са оцем, који је тражио да се „окане пусти философирања и постане електроинжењер“. Али, како се без гимназијске дипломе домоћи студија на неком од факултета? То питање често су постављали Албертови родитељи, па и његов стриц Јаков. Решење је, ипак, нађено у кантоналној школи у Арау, градићу тридесетак километара удаљеном од Цириха. Та швајцарска школа је за Алберта представљала велико изненађење, пошто су наставник и ђак, како је Ајнштајн записао у својим „Белешкама“, „саучествовали у раду, одговорни и срећни, што се не може постићи ни најсуптилнијом разменом мноштва података“, тако да је славни научник, у старости, често говорио како је школу у Арау запамтио као „најлепши пример такве институције“.

Та швајцарска школа, међуљудски односи у њој и, посебно, Милано и Италија, толико су младом Алберту прирасли за срце да је, посетивши родитеље у време Божићних празника 1895. године, одлучно поновио своју ранију одлуку да „више неће да буде Немац“. Полази му за руком да убеди оца да веома чврсто остаје при тој одлуци, тако да отац шаље писмо властима Витенберга у коме изражава захтев да његовог сина „бришу из списка својих грађана“. Годину дана касније молби је удовољено, па Ајнштајн постаје „расељено лице“, које стиче право да добије швајцарско држа-

БЕЗ НАЈАВЕ ГЕНИЈАЛНОСТИ

У раном Албертовом животном добу ни по чему се није наслеђивала генијалност испољена у каснијим годинама. Пролазио је кроз све оно што кроз шта су пролазили дечаци и девојчице његовог узраста, мада је у понечему, за разлику од њих, био и помало специфичан: није показивао неку нарочиту друштвеност. Био је повремено и несташан, али је више волео да се повлачи и да се сам забавља. Он је, што је посебно занимљиво, од најраније младости имао велику аверзију према војсци, рату и било каквом облику насиља. Није могао да посматра како млади људи, пуни самопоуздања и у пуној ратној опреми, спремно и одлучно исказују оно што је карактеристично за војне фаланге.

Свако везивање у некакве круте целине, посебно када су биле посредни војне вежбе и служење војске уопште, сматрао је веома тешким облицима присиле.

вљанство. Добио га је, уз немали новчани издатак, тек по завршетку студија и свог првог запослења.

Значајан подстицај стрица

На младог Ајнштајна знатно је утицао његов стриц, инжењер Јаков, који је свог синовца стално подстицао на учење. Кад је реч о математици, посебно је настојао да му ту егзактну науку што више приближи, сем осталог, и тако што му је математичке једначине приказивао као лов на дивљач, па је непознате животиње означавао са „икс“ и „ипсилон“ – онако како се означавају непознате величине у математичким једначинама. Касније се показало да је Ајнштајн, уз стричеву

ШКОЛЕ КАО КАСАРНЕ

Поткрај 19. века, у време када је Ајнштајн био ученик, „немачке школе су“, како је касније писао велики научник, „биле уређене слично војничким касарнама“. Милитаристички пруски дух осећао се у свим образовним установама, чак и у основној школи, што је младом Алберту прилично тешко падало. Учитељ му је био веома строг и нетолерантан. Морало се учити механички, „бубањем“, без размишљања и педагошке постепености. То је остављало последице на млађе нараштаје и читаве ђачке генерације. О томе је касније Ајнштајн често писао и говорио, стално критикујући систем школовања и, уопште, образовања у ондашњој Немачкој, не прежући, при том, да изрекне мишљење према коме су васпитање и образовање тог времена били налик дресури животиња.

помоћ, дубље проникнуо у тајне математике и много је заволео. Био је, сем тога, у прилици да нове уџбенике премистава пре почетка школске године, јер су му их родитељи куповали неколико месеци раније.

Младом Алберту доста је помогао и један студент, Макс Палмеј, Јеврејин из Пољске, који је често долазио у кућу Ајнштајнових. Он га је упућивао у тајне различитих научних области, доносећи му занимљиво писане књиге као што су биле „Књига геометрије“ Теодора Шпикера или „Снага и материја“ Лудвига Бихнера. Некако у то време Ајнштајн исказује све веће занимање за поједина подручја више математике, посебно за елементе диференцијалног и интегралног рачуна.

Осим тежње да усвоји што више теоријског знања, млади Ајнштајн стално је настојао да се подробније информира и о многим практичним техничким достигнућима. Често је одлазио у очеву фабрику, где се интересовао како раде многе машине и поједини сложенији уређаји. Производни процес га је с временом толико привукао да је једном приликом, заједно са стрицем, уклонио квар који је пре тога задао доста мука чак и мајсторима задуженим за одржавање и поправку фабричких постројења. „Ту где смо мој помоћник и ја“, записао је Албертов стриц, „данима разбијали главу, тај мангупчић решио је за непун сат рада“...

За разлику од стрица, Ајнштајнова мајка желела је да њен син научи лепо да свира, да осим техничког стекне и солидно музичко образовање, па је ангажовала искусног наставника

Милева и Алберт Ајнштајн

виолине. У почетку млади Алберт то је доживљавао као још једну обавезу, па и неку врсту непотребног оптерећења, али је врло брзо променио мишљење, прихватио виолину и њоме веома добро овладао. Она му је, штавише, касније постала толико омиљена да ју је готово стално носио на многобројним путовањима, свирао на ђачким и студентским концертима и скретао пажњу чак и музички веома образованих људи.

Сусрет са будућом супругом

Кантоналну средњу школу у Арау Алберт завршава у лето 1896, а затим полаже и пријемни испит на Политехници у Цириху. Пред њим су биле четири године студија, после које ће стећи диплому професора математике и физике.

На тој високој циришкој школи било је неколико стотина студената од којих се само њих једанаесторо определило за математику и физику. Међу њима је била и једна девојка, Милева Марић, из Титела, кћерка Милоша Марића, нижег официра Швајцарског батаљона, касније судског чиновника.

Марићи су спадали у прилично имућне војвођанске породице. Располагали су имањима у Новом Саду, Каћу и Тителу, где је Милева завршила основну школу као најбоља ученица. Део школских ферија Милева је радо проводила код стричева у Каћу и у Тителу код баке. У Новом Саду уписала је Српску вишу девојачку школу и из свих 14 предмета имала је највише

оцене. Високе оцене ређа и касније (Краљевска реална гимназија у Сремској Митровици, Шабачка гимназија и Велика гимназија у Загребу), а најблиставије резултате постиже из математике и физике, што ће рећи да је већ тада показивала да је управо за те предмете била изузетно обдарена. И четврти разред Више девојачке школе у Цириху завршила је са одличним оценама, а као једна од најбољих ученица матурирала је на Савезној медицинској школи у Берну (1895).

Те године је и будући знаменити физичар, Алберт Ајнштајн, стигао у Швајцарску. На Политехници у Цириху, на истој студијској групи (математика и физика), среће девојку која ће му, мада три и по године старија, касније постати супруга. Њихово зближавање било је спонтано, али доста дуго (пуне две године, док су заједно учили) Алберт је персирао Милеви. Осим што су били „везани“ истим пољем научног интересовања, њих двоје је привлачила и музика – Алберт је свирао на виолини, док је Милева веома добро владала тамбурицом. Њима се, кад је реч о музици, често придруживала Хелена Хауфлер Савић, колегиница са студија која је свирала клавир. Била је одушевљена Албертовим познавањем музике, што се види и из једног њеног писма упућено мајци: „Пратила сам господина Ајнштајна на клавиру. Он свира тако дубоко и страшно, са пуним звуком...”.

(Насијавак у следећем броју)

Ратник са срцем песника

Савременици памте Стефана Лазаревића као мудрог владара, градитеља градова и манастира, песника љубавних стихова који неодољиво подсећају на долазећу ренесансу, љубитеља књижевности и уметности, али и витеза и ратника, који је водио више битака него ли иједан његов претходник на српском трону

Деспот Стефан, син кнеза Лазара Хребељановића и кнегиње Милице, био је државник несвакидашњег дара и великих способности, који је владао Србијом у тешким временима након Косовске битке. Он је успео да уруше-ну државу политички, економски и војно стабилизује и створи моћну деспотовину. Савременици га памте као мудрог владара, градитеља градова и манастира, просвећеног владара и песника љубавних стихова који неодољиво подсећају на долазећу ренесансу, али и као витеза и ратника који је водио више битака него ли иједан његов претходник на српском трону. Ратни успеси су плод војничког умећа и личне храбрости, док су књижевни домети резултат његовог дара, образованости и високе немањићке културе. Добијене битке на многим ратиштима Европе и Азије и вредна књижевна остварења доносе му посебно место у галерији војника у историји српске књижевности, као једном од најбољих војсковођа и српских књижевника у средњем веку.

Бој за историју

Васпитаван на средњовековној витешкој традицији и ратничким идеалима, Стефан Лазаревић (1377–1427) од малена је припреман да постане ратник, војсковођа и владар, док је подстицаје за књижевни рад нашао на двору у Крушевцу уз прву српску књижевницу деспотицу Јефимију. Стефан је имао само дванаест година у време боја на Косову, после кога се кнежевина Србија могла сачувати само преко вазалног односа према Турској и Бајазиту, султану који је наредио да се погуби Стефанов отац и узео његову најмлађу сестру Оливеру у свој харем. Вазалство је обавезивало Стефана да се бори у редовима Турака, што је он, поштујући задату реч, и чинио у борбама против хришћана, почев од Ровина (1395) и Никопоља (1396), преко похода на Босну (1398), до велике битке код Ангоре 1402. године. Стефан је, као отомански вазал, донео победу Турцима над здруженим европским крсташким снагама у бици код Никопоља.

С временом је постао Бајазитов близак савезник и први саборац у тој мери да је у одсудној бици Турака и Монгола код Ангоре командовао десним крилом турске војске. Тамерлан је у бици потукао турску војску и заробио султана Бајазита, али се Стефан Лазаревић у тој мери борио витешки и јуначки да је задобио дивљење и силног татарског кана, који је наредио да се Срби пропусте са бојишта и допустио Стефану да, нешто касније, ослободи своју сестру Оливеру из харема и врати у Србију. Древни хроничари пишу да су се „Срби борили као ваздашњи јунаци, сваке похвале достојно, те да је и Тамерлан приметио снагу српских коњаника рекавши: Гле како су љути и помамни ови хришћани“. Занимљиво је да о учешћу српских ратника у знаменитом боју сведочи и савремени топо-ним Срп-Гази (српски победник) у околини Ангоре.

Стефан се после битке повукао са ратницима према Цариграду, где је од византијског цара добио титулу деспота. После великог пораза код Ангоре, отпочела је борба око престола у Отоманској империји, али и сукоби између српске властеле, најпре између Лазаревића и Бранковића, а потом и између Стефана и његовог млађег брата Вука. Стефан се, у међувремену, окренуо савезу са Угарском, а дипломатска вештина у односима са Угарима и Венецијом, ослабљеном Византијом и Бајазитовим наследницима, омогућиће му да без проливања крви прошири деспотовину и постане господар територије од Београда и Подунавља на северу, до Софије на истоку, Сребрнице на западу и Јадранског мора на југу.

Србија деспота Стефана, иако притиснута сенком ратова, постаје земља у којој се непрекидно гради. Деспот Стефан је ојачао земљу, подиже њену пољопривреду, сточарство и рударство, гради палате, цркве и школе и мудро располаже рудницима у Новом Брду и Сребрници. Дипломатским и војним акцијама успео је земљи да осигура безбедност неколико деценија, што је омогућило општи препород, а Београд је од порушеног пограничног градића постао модерна и утврђена европска престоница. Не сме се заборавити да је деспот Стефан провео и реформу српске војске – укинуо је феудалне, плаћеничке одреде, а увео регуларну, стајаћу војску и формирао школу борилачких вештина.

Деспотово време препознаје се и по новом хуманистичком и ренесансном духу, који се огледа у љубави према књизи, стварању библиотека и окупљању учених људи. Манасија и Београд била су главна културна средишта Балкана тог времена, а у Манасији је Стефан основао и јединствену преписивачко-преводиолачку Ресавску школу.

Световни поглед на свет

Нови замах српске књижевности, у сложеним политичким и културним приликама после Косовске битке, тешко је објаснити. Према мишљењу Димитрија Богдановића, и ту се показало „да развој књижевности не зависи толико од повољних друштвено-економских и политичких могућности колико од потребе друштва, од изазова нарочите културне ситуације. Српска књижевност је управо у тешким временима распада велике средњовековне државе и опште кризе православне византијске цивилизације доживела значајан успон и напредак“. Потврде опоравка

српске књижевности налазе се у делима Стефана Лазаревића, списима везаним за стварање косовског култа и раду чувене Ресавске школе, а и у делима избеглица испред турске најезде – Григорија Цамблака и Константина Филозофа. Непосредно после Косовског боја, настају кратки, сажети, језгровити и драматични књижевни списи, који су по свом основном расположењу трагични и где емотивни доживљаји битке претежу над рационалним и сазнајним. У тим делима нема појединих елемената косовске легенде (косовска вечера, сукоб између Вука Бранковића и Милоша Обилића), али су присутни Лазарева смрт, његов избор царства небеског и погибија цара Мурата.

Од тужбаличког тона већине књижевних списа одуцано дело Стефана Лазаревића „Натпис на мраморном стубу на Косову“. Текст је необичан за средњовековне прилике, јер су у њему сублимирани дух античке традиције, фразеологија витешке поезије и искази блиски црквеном беседништву. Споменик преко натписа успоставља креативну комуникацију са путницима и пролазницима и свечаним реторским казивањем прича причу о кнезу Лазару, његовим саборцима, боју и његовом трагичном крају. Својеврсни епитаф, почетком 15. века уклесан на спомен-обележје на месту Косовског боја, јесте и медиј општења живих и мртвих, док баладични тон указује на тешке последице Косовске битке. Други део натписа је емотивнији, и упућује на полазак Лазареве војске у бој и приказ сукоба.

СЛОВО ЉУБВЕ

Поетски запис Стефана Лазаревића „Слово љубве“ посвећено је, по свему судећи Стефановом млађем брату Вуку, непреболној рани деспотовој, са којим је водио грађански рат све до Вуковог страдања.

Посланица брату Вуку је позив за мирење, али уједно и химна „лепоти, љубави, човекољубљу, природи, моралу и телу“. Миодраг Павловић је у праву када каже да је деспот саставио своју посланицу о љубави да би исказао „један нови доживљај љубави, која је истовремено и братска и младеначка и свеуједињавајућа“.

Поетски запис „Слово љубве“ Стефана Лазаревића је врста песме у прози, песничка посланица или писмо, чија почетна слова десет строфа граде акростих слово љубве (реч о љубави). Важи за један од најлепших краћих књижевних састава у српској литератури средњег века.

Величанствено владарско, ратничко и књижевно дело деспота Стефана и данас светли у Србији. Памтиће се још дуго како је шездесетак година после Косовске битке, колико је још постојала, средњовековна Србија имала раздобље блиставе обнове за време деспота Стефана, који је донео можда највећи размах средњовековне књижевне активности код Срба. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за традицију, стандард и ветеране

Расписује

ОБАВЕШТЕЊЕ

Одлука о расподели станова у закуп на неодређено време ступила је на снагу даном доношења, 1.7.2016. године,

а додела станова ће се извршити са пресеком стања на дан 29.2.2016. године.

Извод из Одлуке о расподели станова у закуп на неодређено време.

РЕДОВНА ДОДЕЛА

Р. бр.	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА							ПРАВНИ ОСНОВ	СВЕГА		
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5				4
1	БАЧКА ТОПОЛА / Бачка Топола	ОФИЦИРИ					1				члан 14. став 1.	1	2
2		ПОДОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	1	
3	БЕОГРАД / Београд	ГЕНЕРАЛИ				1					члан 14. став 1.	1	27
4									1		члан 14. став 2.	1	
5		ОФИЦИРИ	1		1	1	1	1	1		члан 14. став 1.	6	
6		ПОДОФИЦИРИ	1		1	1		1			члан 14. став 1.	4	
7		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1		1			1			члан 14. став 1.	3	
8		ПЕНЗИОНИСАНИ ГЕНЕРАЛИ – АДМИРАЛИ							1		члан 14. став 2.	1	
9		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ	1	1	1			1	1		члан 14. став 1.	5	
10		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ	1	1	1	1					члан 14. став 1.	4	
11		ПЕНЗИОНИСАНА ЦИВИЛНА У МО И ВС	1	1							члан 14. став 1.	2	
12		ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ / Пожаревац	ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	
13	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ / Ваљево	ПОДОФИЦИРИ				2					члан 14. став 1.	2	4
14		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС				1					члан 14. став 1.	1	
15		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	1	
16	ЗАЈЕЧАР / Зајечар	ПОДОФИЦИРИ		1							члан 14. став 1.	1	1
17	ЗРЕЊАНИН / Зрењанин	ПОДОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	1	1
18	КРАЉЕВО / Краљево	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1								члан 14. став 1.	1	1
19	КУРШУМЛИЈА / Прокупље	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС				1					члан 14. став 1.	1	2
20		ПОДОФИЦИРИ					1				члан 14. став 1.	1	
21	ЛЕСКОВАЦ / Лесковац	ПОДОФИЦИРИ						1			члан 14. став 1.	1	2
22		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1							члан 14. став 1.	1	
23	ЛОЗНИЦА/ Шабац	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1							члан 14. став 1.	1	1
24	НИШ/ Ниш	ОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	1	12
25		ПОДОФИЦИРИ		1		2		1			члан 14. став 1.	4	
26		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1	1	1	1					члан 14. став 1.	4	
27		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ		1		1					члан 14. став 1.	2	
28		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	1	
29	ОБРЕНОВАЦ / Београд	ОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	1	1
30	ПАРАЋИН / Зајечар	ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ				1					члан 14. став 1.	1	2
31		ПЕНЗИОНИСАНА ЦИВИЛНА У МО И ВС		1							члан 14. став 1.	1	
32	ПИРОТ / Ниш	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1							члан 14. став 1.	1	1
33	ПОЖАРЕВАЦ / Пожаревац	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1							члан 14. став 1.	1	1

Р. бр.	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА								ПРАВНИ ОСНОВ	СВЕГА		
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4				
34	ПРОКУПЉЕ / Прокупље	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1								члан 14. став 1.	1	1
35	РАШКА / Рашка	ПОДОФИЦИРИ				1						члан 14. став 1.	1	2
36		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1								члан 14. став 1.	1	
37	СОМБОР / Сомбор	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	1									члан 14. став 1.	1	1
38	СУБОТИЦА / Бачка Топола	ПОДОФИЦИРИ		1		1						члан 14. став 1.	2	3
39		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ				1						члан 14. став 1.	1	
40	ЧАЧАК / Краљево	ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ							1			члан 14. став 1.	1	1
41	ШАБАЦ / Шабац	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1								члан 14. став 1.	1	1
СВЕГА СТАНОВА ЗА РАСПОДЕЛУ			9	16	7	23	2	7	4					68

ЗАМЕНА РЕШЕЊА

Р. бр.	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА								ПРАВНИ ОСНОВ	СВЕГА		
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4				
1	БЕОГРАД/ Београд	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС		1								Решење Стамбене комисије УП-1 бр 842-49/200 од 19.02.2016. г.		1
УКУПНО ПО ГАРНИЗОНИМА				1										1

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

Р. бр.	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА								ПРАВНИ ОСНОВ	СВЕГА		
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4				
1	СВА МЕСТА / СВИ ГАРНИЗОНИ	ГЕНЕРАЛИ				1					1			2
2		ОФИЦИРИ	1		1	3	2	1	1					9
3		ПОДОФИЦИРИ	1	3	1	10		3						18
4		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВС	4	9	3	2		1						19
5		ПЕНЗИОНИСАНИ ГЕНЕРАЛИ – АДМИРАЛИ									1			1
6		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ	1	2	1	3		1	1					9
7		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ	1	1	1	4		1						8
8		ПЕНЗИОНИСАНА ЦИВИЛНА У МО И ВС	1	2										3
УКУПНО ПО КАТЕГОРИЈАМА ЛИЦА			9	17	7	23	2	7	4					69

У току је поступак утврђивања права стамбеним интересентима који су закључно са даном пресека стања, дали оверене изјаве о месту коначног решавања стамбеног питања и структури жељеног стана, провера валидности документације о утврђеном здравственом стању лица по којој су утврђени бодови, провера података о месту пребивалишта лица и чланова заједничког породичног домаћинства, као и провера стамбеног статуса лица која су имала станове у бившим републикама СФРЈ.

Стамбени орган ће од свих лица, која се налазе у ужем кругу стамбених интересента за доделу стана по овој Одлуци, затражити да у циљу утврђивања права доставе одговарајуће доказе. Захтеви лица која тражене доказе не доставе у предвиђеном року неће се разматрати.

По окончању поступка провере, извршиће се подела станова, а информације о извршеним доделама станова у закуп на неодређено време, као и ажуриране ранг листе биће објављени на сајту Министарства одбране. ■

ОБАВЕШТЕЊЕ

У периоду 1. 7. 2016. до 31. 8. 2016. године неће радити Инфо центар Одељења за стамбене послове Управе за традицију, стандард и ветеране Сектора за људске ресурсе Министарства одбране (телефони 011/3201-222 и мобилни тел. 066/8722-800), због повећаног обима посла и коришћења годишњих одмора.

Bečići POLUPANSION Hotel ALET Švedski sto	229€ jul i avgust	209€ septembar	100% dobra cena!	Herceg Novi POLUPANSION Hotel PLAŽA (blok C)	269€ jul i avgust	219€ septembar
---	-----------------------------	--------------------------	-----------------------------	--	-----------------------------	--------------------------

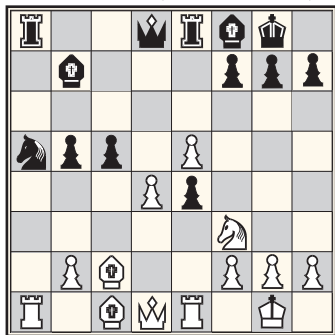
АНАНДОВА МИНИЈАТУРА

Бивши светски првак Индијац Вишванатан АНАНД учествовао је на Турниру кандидата за првака света у Москви и забележио неколико вредних победа али није успео да постане поново изазивач прваку света Карлсену. Лепу победу Ананд је забележио у минијатури против Руса Пјотра Свидлера, коју доносимо.

Вишванатан АНАНД (Индија) – Пјотр СВИДЛЕР (Русија) 1:0
Турнир кандидата, Москва (Русија), март 2016.

Шпанска партија

(1) e4 e5 (2) Sf3 Sc6 (3) Lb5 a6 (4) La4 Sf6 (5) 0-0 Le7 (6) Te1 b5 (7) Lb3 0-0 (8) a4 Lb7 (Најчешће играно отварање међу играчима на највишем нивоу је Шпанска партија али се класичне варијанте мање сада користе због детаљне истражености, па се уводе нове идеје) (9) d3 Te8 (10) Sbd2 Lf8 (11) c3 Sa5 (12) Lc2 c5

Позиција:

Бели: Kg1, Dd1, Ta1, Te1, Lc1, Lc2, Sf3; пешаци: b2, d4, e5, f2, g2, h2 (13 фигура)

Црни: Kg8, Dd8, Ta8, Te8, Lb7, Lf8, Sa5; пешаци: b5, c5, e4, f7, g7, h7 (13 фигура)

(црни припрема противудар са d5 али бели први врши удар у центру) (13) d4 exd4 (14) sxd4 d5?! (Црни спроводи своју идеју али прави грешку. Боље је било узети на d4 „с“ пешаком, јер се овако губи снага топа по „е“ линији и стварају услови за напад бела на краљевом крилу) (15) e5 Se4 (16) axb5!... (Ананд игра теоријску новост) (16) ...axb5 (17) Sxe4 dxe4

(види дијаграм)

(18) Txe4!! Sb3? (Бели жртвује квалитет за напад, али црни то не прихвата али ипак греша а требало је да одигра вероватно 18...Sc4 или 18...g6) (19) Txa8 Lxa8 (20) Sg5!... (Потез који добија јер прети да са Dh5 исплете матну мрежу а уједно брани топа) (20) ...Sxc1 (21) Dh5! H6 (22) Dxf7+ Kh8 (23) Tg4 Da5 (24) h4! Црни предаје јер се његов напад 24...Ce1+ 25. Kh2 Se2 26. Sh3 распада и бели прети матом.

Коњићеви скокови

Крените од обележених поља, као скакач у шаху, по путањи у облику слова Г, тако да добијете две народне пословице.

	пиј	је-	
-сти.	-то-	и-	не
до	Не	-гло-	-ди
си-		-сти,	-зне-
	-мо-	до	

И-	-ћи-	-ра-	је
-ли.	ни-	љу-	ве-
-ном-	сто-	-ји	-ва-
-су	-ди	-ју	-шу
-ри-	пи-	ст-	ко-

КОЊИЋЕВИ СКОКОВИ

Решење судоку – водоравно – водоравно: 2, 4-6, 8, 6, 3-5, 1-2, 7-3, 2-1, 6-4-5, 5-3-6, 7-4-2, 1, 1-7, 8, 5-6, 9, 5-6-1, 7-2-3, 8-2-9, 3-7, 5-4, 3-5, 6-9, 1, 6, 8-4, 9.

РЕШЕЊЕ ШАХОВСКИХ ПРОБЛЕМА ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА:

Проблем број 1. – 1. Da6 Kd5 (Ke3, Kf5, Lxe5, Le3) 2. Dc6 mat (De2 mat, Dg6 mat, Dd3 mat, Dd3 mat)

Проблем број 2. – 1. La8! Ta7 2. Ld5 Se7 3. Le4 Sc3 4. Lf3 и на било који потез црног следи 5. g3 mat!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
17								18							19		
20									21								22
23			24							25							
26					27						28						
29							30						31				
32								33							34		
35		36								37							
38				39							40						
41						42						43					
44							45							46			
47								48									49
50										51							

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: двадесет, кроток, ход, и, генетика, старлете, р, РАИ, трабаку, На уранку, екер, тератоми, Жак Рог, крамари, асонанс, сиса, танатизам, пискавци, ЈБ, он, набадати, Ланкастер, рита, Амонасро, карттери, ијатар, Ристовац, Сириг, Јахорина, китарист, Аћа, у, Иријанка, аријевац, д, мир, кантиер, самоваћа.

ВОДОРАВНО:

17. Ученица, 18. Мушко име, Красоје, 19. Трчање, 20. Озбиљан (лат.), 21. Засећи на више места, 23. Академски кошаркашки клуб (скр.), 24. Избрљати, 25. Оживљавач успомена (лат.), 26. Славни композитор, Јоханес, 27. Човек обузет еротоманијом, 28. Папирна зидна облога, 29. Врх опанка, 30. Пуцати уздуж, 31. Завичај Клечана (у Банату), 32. Део цркве украшен иконама, 33. Млекарица, 34. Светско првенство (скр.), 35. Потврдна речца, 36. Окамењени цветови (грч.), 37. Државица на Апенинском полуострву, 38. Име бившег музичара Рединга, 39. Средњевековни великаш, Ђорђе Комнин, 40. Хришћанин католичке вероисповести, 41. Дворац, замак, 42. Проналазачи, 43. Које има велике уши, 44. Постајати туп, 45. Гас за заваривање, 46. Град у Либану (обрнуто РИТ), 47. Нобеловац и оснивач физичке хемије, Сванте, 48. Прогнозирати резултат утакмице, 49. Посао, 50. Црква светог Првомученика Стефана у Крушевцу, 51. Историјско доба настанка првих цивилизација на Средњем истоку и у јужним и источним областима Азије.

УСПРАВНО:

1. Некадашњи термин за начелника војног санитета, 2. Шпански облик имена Оскар, 3. Ауто-ознака Лесковца, 4. Аутоматски музички инструмент, 5. Име глумице Видерспун, 6. Сабирач, сакупљач (лат.), 7. Белгијски фудбалер, Еден, 8. Врста кожног бича, 9. Животиња (лат.), 10. С, заједно, 11. Наука о миру, 12. Мегаелектронволт (скр.), 13. Изотермна линија, 14. Радомир одмила, 15. Завичај Тителаца, 16. Лагано, опрезно (изр.), 18. Аноксични мањак (мед.), 19. Препродавац карата (шатр.), 20. Мало острво у Индонезији кога је разнекла снажна вулканска ерупција 1883, 21. Становник Толмина, 22. Постати тесан, 24. Монашко пребивалиште, 25. Атести, писмене потврде, 27. Велики астал, 28. Следбеник санкилотизма, 30. Нови ред у писању, 31. Пас-тир на катуну, 33. Таласаји, валови, 34. Угрофински падеж, 36. Изгред, прекршај, 37. Изетова имењакиња, 39. Страно женско име, Етела, 40. Пржени колутићи кромпира, 42. Самоуправна интересна заједница (скр.), 43. Име уметнице Рас, 45. Древни град у Месопотамији, 46. Лична заменица.

NOVA GEOPOLITIKA RUSIJE

Srđan Perišić
Broširano, 15x23, 304 str.
šifra: 111327; cena: 858,00 dinara;
sa popustom: 600,60 dinara

Kњига „Nova geopolitika Rusije“ uspešan je priлог ne samo retkoј domaћoj politikološkoј i geopolitičkoј literaturi o Rusiji, veћ i meђunarodnim naporima istraживачa феномена Rusije i њене јединствене способности поновног уздизања у заједници народа. Проницљивост у запажањима, јасни судови и добар стил, као и корисна техничка опрема, гаранција су да ће ова књига постати незаобилазно штиво свих оних које занима импресивно уздизање Rusije на почетку овог миленијума – студената, истраживача, пословних људи и политичара.

AKCIJA!
HALKIDIKI

Popust
10%

POLIHRONO
Vile FOULIS i KOSTAS

HANIOTI

Vile ARHONTIKO, ASTERAS 1 i KASANDROS

PEFKOHORI

Vila GIANA i SOFIA 2

EKSTREMIZAM POD OKRIЉEM RELIGIJE

M. Subotić
Broširano, 17x24, 328 str.
šifra: 111328; cena: 2.365,00 dinara;
sa popustom: 1.655,50 dinara

Iзузетно актуелно истраживање „Екстремизам под окриљем религије“ указује на место исламистички инспирисаног екстремизма у савременом исламском свету, као и његове реперкусије на мир и стабилност у региону, а посебно у нашем најближем окружењу. Реч је о једној од оних књига које су неопходне за стварно разумевање света у коме живимо.

VRASNA PARALIA
Apart. hotel GRAND EVA

SUPER!
SOLUNSKA REGIJA

Popust
10%

STAVROS
Vila PANOS

Снимки Жарко СКОКО

СРПСКА ВОЈСКА НА КРФУ

НА ОСТРВУ СПАСА

На крају евакуације на Крфу је било смештено приближно 140.000 војника и цивила, око 11.000 у Бизерти, док је око 2.000 болесних пребачено у болнице у Француској. Највише цивилних избеглица пребачено је у Француску и француске колоније Тунис, Алжир и Мароко, затим у Швајцарску, Италију, Велику Британију и Русију. На Крф су превезени и чланови српске владе, посланици Народне скупштине, краљ Петар, дипломатски представници савезничких земаља и избеглице. Ускоро ће се на том острву спаса српска држава и њена војска, попут феникса, подићи из пепела и поново задивити цео свет.

Пише др Миљан МИЛКИЋ

САВЕЗНИЦИ ОБЕЋАВАЈУ ПОМОЋ

Након напада аустроугарске, немачке и бугарске војске у октобру и новембру 1915. године, српска војска, заједно са краљем и владом, била је приморана да преко Црне Горе и Албаније напусти Србију. Први делови српске војске пристигли су у Скадар 16. децембра 1915, а три дана касније тамо је стигла и српска Врховна команда. Поред проблема са исхраном и спасавањем војске, српска влада имала је у Скадру и проблем смештаја и исхране великог броја цивилних избеглица – небораца, жена и деце. Процењује се да их је било око пет хиљада. Влада је организовала евидентирање избеглица и затражила дозволу од италијанске владе да неборци буду пребачени у Италију. Значајну помоћ српској војсци пружила је црногорска Санџачка војска под командом сердара Јанка Вукотића, која је 6. и 7. јануара 1916. код Мојковца зауставила продор две аустријске дивизије и тиме обезбедила бок и позадину српских снага.

Српска војска морала је из Скадра да пређе велики пут до Драча, Медове и Валоне где су савезници организовали прихват и снабдевање. Током тог путовања велики број српских војника умро је од тифуса и исцрпљености. Као пример наводимо податак да је у току 5. јануара из састава Резервних трупа и подофицирских школа умрло 59 војника.

Српска Врховна команда одредила је 3. јануара 1916. офицере који ће бити одговорни за организовање укрцавања. За пристаниште у Медови одређени су пуковник Миливоје Зечевевић, потпуковник Милан Недић и мајор Светислав Милосављевић, а за пристаниште у Драчу пуковник Драгутин Кушаковић, потпуковник Антоније Антић и мајор Александар Пешић. Сутрадан је Врховна команда објавила наређење којим је одређен распоред укрцавања у пристаништу Сан Ђовани ди Медуа и Драчу. Наведено је да се из медовског пристаништа транспортују: део штаба Врховне команде, Друга армија, Прва армија, Двор, остатак штаба Врховне команде, све јединице и установе ван састава дивизија и армија које су били у Скадру и Медови, Трећа армија. Из драчког пристаништа евакуисане су: трупе Нове области, резервне трупе, Одбрана Београда, Тимочка војска са свим јединицама и установама ван састава армије и дивизија које су се налазиле у Драчу. Наређењем је било дефинисано да се коњи, волови, топови, кола митраљеска одељења, пешадијска и артиљеријска муниција, оружје, запрежни, товарни и јахаћи материјал, још не транспортују. Италијански војни аташе обавестио је 6. јануара српску Врховну команду да је генерал Бертоти, командант италијанских трупа у Албанији, добио одобрење италијанске владе да се српске трупе транспортују и

из Валоне. Комисија за укрцавање у Валони образована је наређењем Врховне команде од 17. јануара. На њеном челу био је потпуковник Данило Калафатовић, а чланови комисије мајори Милорад Петровић и Пантелија Ђукић.

У Драчу је 6. јануара за Тунис укрцан 10. кадровски пук, као и 9, 10. и 11. чета граничне трупе, укупно 700 људи. У медовском пристаништу, 7. јануара укрцано је 316 војника и 36 официра Шумадијске дивизије другог позива и 56 рањених и болесних официра и 230 избеглица. Допунски пук другог позива из Шумадијске дивизије другог позива укрцан је 9. јануара за Тунис. У драчком пристаништу, у току ноћи 9. јануара, за Бизерту је укрцан 19. пук Комбинованог одреда, укупно 294 војника. У току 13. јануара у медовском пристаништу укрцан је 10. пук другог позива из Шумадијске дивизије другог позива и друга пољска болница. Тада је за Тунис пребачено укупно 900 војника и 100 болесних и рањених официра.

Пути ка Крфу, јануар 1916.

ПРОТИВЉЕЊЕ ГРЧКЕ И ОКУПАЦИЈА ОСТРВА

Савезници су 10. јануара 1916. у Атини објавили одлуку својих влада да српску војску пребаце на Крф, како би је спасили и реорганизовали и тражили да се неутрална грчка влада томе не противи. Француски батаљон, потпомогнут француским војним бродовима, окупирао је Крф. С обзиром на то да се, као влада неутралне државе, противила доласку војске једне од зараћених страна на своју територију, грчка влада дала је 16. јануара свом посланику на српском двору „неодређено одсуство“, које је трајало све до септембра 1917. године. Влада у Атини протестовала је 19. јануара против искрцавања савезничких трупа на Крф, тврдећи да је спремна да помогне српској војсци, али да је искрцавање на Крф

БУДУЋЕ ОДРЕДИШТЕ – КРФ

Српски војни изасланик у Паризу обавештен је 6. јануара у француској Врховној команди да ће целокупна српска војска бити транспортована на острво Крф, које ће заузети један француски стрељачки батаљон и припремити га за долазак војске. Француска Врховна команда планирала је да транспорт на Крф почне 12. јануара. Српска Врховна команда 7. јануара није имала информацију о томе када ће почети укрцавање нити колико ће трајати. Извештај српског војног изасланика примљен је 8. јануара.

немогуће због уговора из 1863. према коме је ово острво било неутрално, као и да међу српским војницима владају заразне болести. Ускоро је грчка влада још једном доведена пред свршен чин када је италијанска влада саопштила да се и њене трупе искрцавају на Крф како би помогле реорганизацију српске војске.

Никола Пашић послао је 11. јануара 1916. посланику у Паризу инструкцију да француској влади саопшти да ће српска војска доживети катастрофу и уједно изрази незадовољство због неефикасне помоћи италијанске владе око транспорта војске и њеног пребацивања из Албаније. Замолио је француску владу да пошаље своје бродове и евакуише српску војску, а слична порука упућена је свим савезничким владама. На савезнички предлог да се одмах приступи евакуацији владе, јер је било само толико простора на бродовима, српска влада одговорила је да неће отићи док се не евакуише већи део војске. Дипломатски представници акредитовани код српске владе одлучили су да деле судбину српске владе и одлучили су да остану са њом. Обавестили су 12. јануара своје владе о неопходности спасавања српске владе, као и њих самих. Српске захтеве подржали су руски цар и руска влада. Француски премијер Аристид Бријан апеловао је да српској војсци прети расуло и да савезници морају да учине све како би сачували остатке српске војске. Након што је добила уверавања да ће ускоро почети евакуација војске и избеглица, српска влада је 14. јануара, након месец и по дана боравка у Скадру, пребачена у Бриндизи.

Прве српске јединице транспортоване су на Крф 15. јануара, али је током две недеље на то острво стигло само 15.000 војника. Због тога је председник српске владе Никола Пашић упозорио савезнике да на албанској обали евакуацију чека још 140.000 људи. Од половине јануара апели српске владе за убрзање евакуације почели су да дају ефекта. Међутим, ни тада није дошло до већих транспорта српских војника и избеглица. Као пример наводимо да је до 23. јануара, дана када је аустроугарска војска ушла у Скадар, на Крф евакуисана тек једна десетина укупног броја српских војника. Тешка ситуација у којој су се нашли српска војска и избеглице, утицала је на то да француска влада на својој седници од 28. јануара 1916. донесе закључак да њена морнарица одложи

СТРАНЕ ДИПЛОМАТЕ ОСТАЈУ СА СРПСКОМ ВЛАДОМ

Мада је Никола Пашић још 11. јануара 1916. преко посланика у Паризу обавестио француску владу да ће српска војска доживети катастрофу због неефикасне помоћи италијанске владе око транспорта војске и њеног пребацивања из Албаније, помоћ савезника није стизала. На савезнички предлог да се одмах приступи евакуацији владе, јер је било само толико простора на бродовима, српска влада одговорила је да неће отићи док се не евакуише већи део војске. Дипломатски представници акредитовани код српске владе одлучили су да деле њену судбину и да остану са њом и обавестили своје владе о неопходности спасавања српске владе, као и њих самих. Српске захтеве подржали су руски цар и руска влада. Француски премијер Аристид Бријан апеловао је да српској војсци прети расуло и да савезници морају да учине све како би сачували остатке српске војске. Након што је добила уверавања да ће ускоро почети евакуација војске и избеглица, српска влада је 14. јануара, након месец и по дана боравка у Скадру, пребачена у Бриндизи.

сваки други транспорт док из Албаније не буде извучена српска војска. Крајем јануара и почетком фебруара у Драч и Валону стизали су све већи француски, британски

и италијански бродови и укрцавање српских трупа се сваким даном све више повећавало. Тако је у драчкој луци до 10. фебруара укрцано 90.000 војника и око 5.000 цивила. На Крфу је до 15. фебруара било око 120.000 евакуисаних.

На дан 27. јануара 1916. у Бизерти је било око 10.000 људи, од тога на лечењу у болницама 5.700. У Солуну је прикупљено око 4.500 војника Битољске и Брегалничке дивизијске области, који су после евакуације Битоља прешли на грчку територију; на Крф су пристизали транспорти из Драча и Валоне; део транспортованих војника упућен је у болнице у Француској и у Египту. У Валони је 28. јануара за Крф укрцано 120 официра и 1.426 војника Моравске дивизије првог позива. До 30. јануара укрцавање у Валони добро се одвијало и хране је било довољно. Тих дана укрцавање је ишло веома брзо и била су довољна три сата за укрцавање 2.000 људи заједно са целокупном спремом и архивама. Исхрана током пловидбе била је добра и војници су на бродовима добијали топлу храну. Ради ефикаснијег укрцавања и организовања безбедног транспорта, министар војни наредио је 30. јануара да се за сваки брод одреди официр са знањем француског језика, који би био стални командант транспорта. Он је током путовања требало да организује да војници на броду буду на одређеним местима како не би реметили морнаре у њиховом раду, да организује да свака јединица има свог дежурног који се брине о чистоћи простора и нужника и позива лекара за помоћ оболелима. Командант транспорта је током путовања састављао списак официра и чиновника по јединицама и тај списак предавао француском и српском официру након доласка на Крф.

Као пример наводимо путовање команданта Друге армије војводе Степе Степановића, који се са једним делом армијског штаба 31. јануара у 18 часова укрцао у Драчу на француски брод „Армениа“. Брод је из Драча кренуо 1. фебруара у 1 час и стигао у Валону у 8 часова. Одатле се војвода Степановић са штабом укрцао на италијански брод „Ре Виторио“ и на њој остао у истом пристаништу све до 2. фебруара после поноћи, када је лађа кренула за Крф и стигла у 10 часова у пристаниште Говино. Други део штаба Друге

Транспорти на Крф. Чишћење зајовессти о раду, дисциплини и постојцима у случају најада нейријашељских подморница на брод

армије укрцао се у Драчу 1. фебруара увече и стигао на Крф следећег дана предвече.

Регент Александар Карађорђевић, српска Врховна команда и нови начелник штаба Врховне команде генерал Петар Бојовић, евакуисани су 6. фебруара из Валоне на Крф. Највећи део српских трупа пребачен је до 19. фебруара, али је на албанским обалама остало још неколико јединица. Њихово превозење трајало је до 5. априла. На крају евакуације на Крфу је било смештено приближно 140.000 војника и цивила, око 11.000 у Бизерти, док је око 2.000 болесних пребачено у болнице у Француској. Највише цивилних избеглица пребачено је у Француску и француске колоније Тунис, Алжир и Мароко, затим у Швајцарску, Италију, Велику Британију и Русију. На Крф су превезени чланови српске владе, посланици Народне скупштине, краљ Петар, дипломатски представници савезничких земаља, избеглице.

Превозење српских трупа са албанске обале на Крф трајало је и у тренуцима када су биле почеле припреме за упућивање српских јединица на Халкидики. Тако је 2. марта на Крф искрцано људство из састава Врховне команде, Дунавске, Дринске, Тимочке, Вардарске, Шумадијске, Брегалничке и Комбиноване дивизије, затим Тимочке и Дринске дивизије другог позива, Браничевског, Ужичког одреда и Крајинског одреда, укупно: 20 официра, 1.072 подофицира, каплара и редова и 492 коња. На дан 3. марта у Валони је било још 10.000 српских војника, који су чекали да буду пребачени на Крф. У Валони је било и око 12.000 коња. Превозење из Валоне било је онемогућено због лоших временских прилика које су владале почетком марта месеца. Најтежа ситуација била је са Коњичком дивизијом и за српску Врховну команду њено превозење представљало је приоритет. Командант Коњичке дивизије писао је 2. марта Врховној команди да је упркос напорима које савезници предузимају, ситуација веома тешка и да људство дивизије десет дана лежи на голом песку изложено непогодама. Коман-

дант дивизије поновио је свој апел и 4. марта, када је навео су здравствене прилике код људи веома лоше, а да због недостатка сточне хране дневно црквава око 50 коња.

Снабдевање људском и сточном храном у Валони било је веома оскудно. Иако су Италијани улагали много напора, српска војска добијала је суву храну и то у недовољним количинама. Коњи су најчешће цржавали због тога што су гутали песак. Постојали су планови према којима је Коњичка дивизија требало да буде транспортована из Валоне на полуострво Халкидики. Врховна команда је због тога 13. марта наредила да се одмах након Коњичке дивизије транспортују ескадрони и митраљески водови. Пре поласка људство је требало да буде пелцовано, снабдевано новим оделом и преобуком и са петодневном храном, рачунајући три дана путовања и два након искрцавања.

ПОДРШКА САВЕЗНИЧКИХ МИСИЈА

На заједничкој конференцији представника Француске, Велике Британије и Италије, одржаној од 6. до 8. децембра 1915. у Шантијиу (Француска), начелник француског Генералштаба генерал Жозеф Жофр указао је на одговорност савезника за пропаст Србије. Након што су пропустили да Србији пруже благовремену помоћ ради супротстављања непријатељској агресији, савезници су у Шантијиу обећали да ће помоћи снабдевање и здравствену негу српских војника у северној Албанији. Због тога су формиране три мисије: француска мисија у Бриндизију, британска јадранска мисија и римска савезничка комисија. Римска савезничка комисија, на чијем је челу био командант италијанске морнарице адмирал Владимир Пино Пини, надзирала је прикупљање помоћи коју су слали савезници. Значајну улогу у прикупљању помоћи у Риму имала је француска амбасада. Француски амбасадор Камиј Барер

ГЕНЕРАЛ ПИЈАРОН ДЕ МОНДЕЗИР

Рођен је у Гачини (Русија) 1857. године, где му је отац радио као инжењер. Искусни војник са завидном репутацијом, који је за собом имао неколико успешних мисија у Уругвају, на Мадагаскару, два пута у Италији, као и на Балкану у пролеће 1913. године, генерал Мондезир добио је поверење француске Врховне команде да предводи нову балканску мисију. Поред тога што је био добар познавалац географије, војних и политичких прилика, генерал Мондезир познавао је лично регента Александра и најважније војне и политичке личности у Србији. Будући да је био професор фортификација на Вишој ратној школи у Паризу и имао велико искуство у опсадном ратовању, генерал Мондезир у децембру 1914. нудио је помоћ српској Врховној команди око утврђивања северног фронта. Из активне службе повукао се 1919. године. Неколико пута боравио је у Краљевини Југославији, а последњи пут у новембру 1930. приликом откривања споменика захвалности Француској на Калемегдану. Носилац је српских и југословенских одликовања (Орден белог орла првог степена, Карађорђевог звезде и Ордена југословенске круне). Умро је 1943. године у градићу Сервије у горњој Саваји.

Први дан на „Осџрву сѣаса“, Крф, јануара 1916.

је водио са представницима италијанске владе, генерал је увераван да је мисија бескорисна јер су Срби пропали, а исти утисак пренет је члановима мисије који су посетили Валону и Драч и разговарали са карабињерима. Лош утисак појачавало је и непријатељско држање локалног албанског становништва. Генерал Мондезир дошао је 22. децембра у Албанију како би се у Валони сусрео са краљем Петром и предао му писмо француског председника Ремона Поенкареа. Лоше здравствено стање српског краља, као и лоше стање српске војске којој је претила опасност да буде опкољена од аустријске и бугарске војске, уверило је Мондезира да је првобитно планирана реорганизација у северној Албанији била неостварива. Његов предлог француској Врховној команди био је да савезници треба да одреде место на коме ће српска војска бити склоњена. Лично је

и војни аташе пуковник Франсоа били су задужени да организују пребацивање помоћи до Бриндизија. Помоћ у Бриндизију преузимала је француска мисија, док је њен транспорт од Бриндизија до албанских лука организовала италијанска морнарица. Британска јадранска мисија, коју је предводио генерал Френк Тејлор, преузимала је помоћ у албанским лукама и даље је дистрибуирала до јединица којима је била намењена.

Француска влада организовала је почетком децембра 1915. још једну војну мисију са задатком да на терену сагледа физичко и психичко стање српских војника у Албанији. За шефа мисије изабран је генерал Пијарон де Мондезир, командант 52. пешадијске дивизије. Његова група састављена од 27 чланова имала је задатак да након што сагледа стање, предложи начин на који би српска војска била употребљена. Генерал Жофр обавестио је генерала Мондезира да ће се његова мисија сматрати успешном уколико најмање 50.000 српских војника буде спасено и опорављено за наставак ратних операција. Српски посланик из Париза обавестио је своју владу „да нам је на западу Француска највећи пријатељ и да је она решила помоћи нас до краја, свим средствима“.

За почетак своје мисије генерал Мондезир одабрао је Бриндизи, где је стигао средином децембра. Бриндизи је одабран пре свега због чињенице да је од лета 1915. цело албанско приморје било под контролом италијанских карабињера и да је самим тим за покретање мисије била неопходна италијанска сагласност. Почетак Мондезирове мисије није наговештавао успешан исход. Током разговора које

ОТЕЖЕНА НАБАВКА

Набавка различитих намирница на Крфу била је у почетку знатно отежана. Српски војници често су били жртве различитих препродаваца који су робу наплаћивали по већим ценама. Поред тога, намирнице су могле да се набаве једино у граду Крфу, што је војсци стварало додатне безбедносне проблеме, као и ризик од нарушавања дисциплине. Како би се смањиле потребе официра и војника за одлазак у град Крф, начелник штаба Врховне команде наредио је 8. фебруара 1916. да се новац мења искључиво преко армијских интендатура и да се образују продавнице у логорима, односно да се у логоре доведу продавци који би под надзором команданта логора продавали најпотребније намирнице. На тај начин била би побољшана исхрана официра и војника, спречени и ограничени непотребни одласци у град Крф, избегнута уцењивања од грчких трговаца, а уједно би се спречило обезвређивање српског новца. Српска Врховна команда разматрала је 10. фебруара најбољи начин на који је требало да се у српским логорима формирају катине за официре, подофицире и војнике. Предложено је да француски конзул пронађе личности погодне за држање катина и одреди повољне цене у драхмама и динарима. Команданти српских логора требало је да предложе које је артикле потребно набавити као и које би цене биле одговарајуће.

предложио острво Крф као погодно за евакуацију. Француска морнарица искрцала је 10. јануара на острво Шести шасерски батаљон, чиме је омогућен почетак евакуације српске војске. Српска влада стигла је на Крф 18. јануара, а генерал Мондезир 24. јануара. Почеком фебруара 1916. савезници су на конференцији у Паризу усагласили своје ставове у вези са поделом трошкова за снабдевање и реорганизацију српске војске. На основу конвенције која је потписана, француска влада преузела је највише обавеза и прихватила да руководи снабдевањем и реорганизацијом српске војске. Конвенцијом, која је била на снази до 30. септембра 1919, предвиђено је да се захтеви француској влади упућују преко генерала Мондезира. Његова мисија добила је знатно већа овлашћења од првобитно предвиђених. Након пребацивања српске војске на Халкидики, завршена је и мисија генерала Мондезира. Одлуком генерала Жофра, он је 24. априла 1916. опозван и предао је дужност свом заменику пуковнику Душију.

СНАБДЕВАЊЕ ХРАНОМ

На острво Крф српске трупе искрцавале су се у импровизованом пристаништу у лагуни испред села Говино, око 18 километара северно од града Крфа. Српски војници и избегли народ били су у веома лошем физичком стању. Међу њима је био велики број оболелих од стомачних болести и туберкулозе. Било је случајева да су појединци, исцрпљени и прегладнели, умирали током транспорта услед наглог узимања хране. Према проценама, било је око 15.000 тешко болесних. С обзиром на то да је Крф био сиромашно острво, требало је донети пуно материјала и

хране. Француске трупе су на острву могле да спроведу само најосновније припреме и било је потребно време да се на Крфу обезбеди смештај и опоравак српских војника и избеглог народа. Поред материјалних недостатака, временске прилике такође нису биле повољне. Данима је падала јака киша, коју су многи српски војници упоредили са библијским описима поплава. Због свега тога, ситуација је неколико недеља била веома тешка. Српској војсци ускоро је омогућено да се одмори и опорави. Временске прилике су се поправиле, француска мисија је уз помоћ британске мисије довозила на Крф све више хране, шатора, одеће, лекова и санитетског материјала.

Рапорт команданта Дринске дивизије првог позива пуковника Крсте Смиљанића од 12. фебруара 1916. сведочи о тешком стању у српској војсци: „Данас поподне стигао сам са последњим ешалоном ове дивизије лађом из Валоне на Крф. Стање које сам затекао у логору ове дивизије толико је рђаво да се тешко може описати. Војници су смештени на уском већ загађеном простору без довољно шатора, који прокишњавају уколико их има, на киши и у блату, без дрва и без икаквих судова за кување јела. Храна се добија на пристаништу (наизменично хлеб и двопек) па се на рукама носи до логора (око два километра), али се ни она не може чувати нити се може где сместити пошто магацина нема. Уопште узев прилике су овде толико рђаве (бар за сада) да је највећа вероватноћа да ће највећа већина овде доведених војника пропасти, ако се прилике ускоро не промене. Према извештају лекарском, констатован је већ један случај колере овде у логору, а други један је јако сумњив на колеру (оба случаја код дела дивизије који је раније овде дошао). Код ешалона који сам довео констатован је један случај пегавог тифуса и један случај јако сличан на колеру. Како овде нема веша нити могућности да се војници оперу од блата и очисте од гада, а пошто су при томе још војници

Прва помоћ по доласку на Крф, Доњи Ијџос, јануар 1916.

збијени на уском простору, то је врло вероватно да ће ускоро букнути и пегави тифус и колера и да ће овај остатак изнурених организама отерати у гробље. Безусловно је нужно да се одмах војници разреде, да им се издаду шатори и веш, да им се омогући снабдевање дрвима, да им се даду судови за кување јела и да се устроје болнице снабдеване лекарима, а нарочито купатила за војнике.”

Француска војна мисија ставила је српској војсци на располагање пет великих барака (систем „Андријан”) за подизање појединих магацина у првим логорима који су били одређени за српске војнике – Говино и Горњи и Доњи Ипсос. Помоћ у подизању барака пружила је француска пионирска чета. До 8. фебруара у Француској су поручене 73 такве бараке, које је требало употребити као магацине за храну, канцеларије и станове за штабове, амбуланте и болнице. Енглеским бродом „Крајиб” на Крф је, 6. фебруара, доведено 13 барака.

Услед очекиваног већег доласка српских војника на Крф, српска Врховна команда, уз помоћ француске мисије, предузела је почетком фебруара одговарајуће мере у вези са исхраном, уређењем логора, обезбеђивањем пијаће воде у логорима. На седници француске мисије на Крфу, 5. фебруара 1916, разматране су предузете мере о снабдевању српске војске храном из француских магацина, као и могућности за дотурање хране са стране. Пуковник Души и интендант Хелиот констатовали су да у том тренутку није постојао никакав план о снабдевању храном српских трупа на Крфу и да о томе није ништа договорено ни у Паризу ни на Крфу. С друге стране, ситуација није била критична јер је у магацинима на Крфу било довољно хране. На дан

6. фебруара било је овакво стање у главном савезничком магацину на Крфу: 436.400 кг брашна, 1.000.000 кг конзерви, 1.500.000 obroka, двопека 420.000 obroka по 500 грама. Српске власти тражиле су да им Французи пренесу из Солуна 6.000 тона различитог неопходног материјала.

Француска мисија преузела је обавезу да, с обзиром на време трајања дотура хране и других потреба, благовремено предузме потребне мере како би обезбедила нормалну исхрану српских трупа на Крфу. Начелник штаба српске Врховне команде наредио је 8. фебруара 1916. начелницима Санитетског и Интендантског одељења и главном интенданту да ради бржег смештаја српске војске, лечења, као и њеног потпунијег снабдевања свим потребним животним намирницама, треба да се обрате француској мисији на Крфу. Начелници тих одељења и главни интендант требало је да, свако из своје надлежности, упуте предлоге који би допринели најбржем и најцелисходнијем снабдевању српских трупа. Сва комуникација са француском мисијом одвијала се преко официра који је посебно одређен. Уколико код француске мисије нису могли сами да регулишу предвиђена потраживања, требало је да се обрате начелнику штаба Врховне команде.

Снабдевање месом било је добро, упркос чињеници да на острву није било довољно стоке за клање, а да је снабдевање из Епира било отежано због забране извоза. Наиме, на француским ратним бродовима било је залеженог меса за 12 до 15 дана, а очекивао се и долазак нових количина. Француска мисија планирала је да српским трупама ускоро подели залежено месо и припремила је упутства за употребу и припремање тог меса. Првих дана фебруара на Крфу је настала права криза у дрвима и постојала је опасност да због тога буде обустављено печење хлеба. Проблема је било и са грађевинским материјалом, због чега је командир француске пионирске чете молио да се

Логор српске војске у Говину, јануар 1916.

сви сандуци које српске трупе добијају (од конзерве и од сланине) не уништавају, већ да се чувају и предају француским пионирима, јер су могли да се употребе за покривање магацина за храну. Строга упутства издавана су и у вези са потребом да се чувају ексери. Била је присутна знатна оскудица масти, која је надокнађивана коришћењем сала за топљење. Таква пракса стварала је велике проблеме због мањка кухињског посуђа и све

је то лоше утицало на здравље војника. Једна од ситуација којом се може илустровати оскудица на острву јесте и апел француске мисије да се џакови од брашна чувају и враћају јер је њихова набавка била отежана.

Снабдевање храном функционисало је тако што је српска интендатура требовала одређену количину хране, преузимала је од француске интендатуре и делила војницима по логорима. Француска мисија тражила је да се српски официри читко потписују на требовањима како би се знало коме је потребно испоручити требовани материјал. Тако је настао проблем са једним српским апотекарском који се нечитко потписао и било је проблема око испоруке поручених лекова и креча. С обзиром на то да српска војска у почетку није располагала превозним средствима, храна су морем превозили француски бро-

Пољска шпрезарија 4. пешадијског пука „Шеван Немања“ Дринске дивизије, Говино, фебруар 1916.

дови, а копном енглески теретни аутомобили. Почетком фебруара пренос хране у већим количинама био је могућ морем до Говина, а затим је на располагању било осам теретних аутомобила који су ишли до Крфа и Ипсоса. Тих дана Французи су у Говину имали само четири кола и 20 товарних мазги, а кола су морала бити на располагању и за превозење болесника из логора до болнице. Храну није било могуће дотурати до сваког појединачног логора, већ само до једног централног слагалишта у сваком великом логору, одакле су српски војници храну преносили на рукама до својих логора. За разношење хлеба по логорима српски војници су правили лесе и корпе од прућа. Српској интендатури било је препоручено да до доласка узима под закуп кола која буду налазили. Француска интендатура сматрала је да је то од великог значаја јер

није могло да се увек рачуна на безусловно тачан саобраћај морем, који је зависио од утоваривања и истоваривања, доношења артикала у тачног одређено време на пристаништа, немогућности пристајања, квара машине и других разлога. Ситуација са аутомобилима побољшана је већ 6. фебруара када је енглески брод „Крајиб“ приспео на Крф и довезла аутомобиле: пет великих за штабове и два мала теретна, за српску војску, односно, за Французе: четири санитарска аутомобила и једне секције теретних аутомобила. Сутрадан је са енглеског брода „Рајнфелс“ искрцано 10 теретних аутомобила, од којих су они задржали један, један за телефоне, а осам теретних аутомобила употребљени за пренос хране за српску војску. Истовремено, на броду „Мирмидон“ било је још теретних аутомобила који су чекали на искрцавање. Бродом „Рајнфелс“ стигла је и већа количина телеграфског и телефонског материјала.

Француска мисија је 6. фебруара замолила српску интендатуру да српским трупам објави колика је заиста порција хлеба који јој се даје (један килограм, 750 грама или 500 грама), како би се избегле неправедне жалбе. Пуковник Души обавестио је 8. фебруара 1916. српску Врховну команду да је француска влада у потпуности регулисала детаље у вези са снабдевањем српске војске храном и оде-

ћом. Ипак, тражио је да му се доставе предлози о евентуалним изменама у следовањима хране који би више били прилагођени обичајима српске војске. На основу информација које је добио од војног изасланика у Паризу, пуковника Душана Стефановића, пуковник Души сугерисао је да би у одређивању српског следовања хране требало избацити кафу, шећер и чај, дневно следовање хлеба повећати на један килограм, приликом прављења хлеба пшеничном брашну додати 20 одсто кукурузног брашна. Такође је питао да ли је потребно снабдети српске трупе шлемовима.

ОРГАНИЗАЦИЈА ЖИВОТА НА ОСТРВУ

У организацији француске мисије српски војници упућивани су на различите послове који су били у функцији стварања бољих животних услова на острву. Војници су упућивани са потребним бројем официра и преводиоцем на рад у пристаништу, за оправку путева и различите

РАСПОРЕД СРПСКИХ ТРУПА

Већ 11. фебруара распоред српских трупа на острву био је следећи: трупе Нових области смештене су у логору код Доњег Ипсоса, а трупе Одбране Београда распоређене су у логору код Горњег Ипсоса. Трупе Прве армије биле су у логору код Говина; на Крфу је била Шумадијска дивизија другог позива; Дринска дивизија првог позива и Дунавска дивизија првог позива у логору код Говина; штаб Тимочке војске био је у граду Крфу.

послове у граду Крфу. Током уређења аеродрома и телеграфске станице код Потамоса у француској мисији закључили су да радови споро напредују јер су српски војници због удаљености свог логора често каснили. Војници су се замарали непотребним маршем и било је примећено да су физички потпуно исцрпљени. Француска мисија тражила је да се за радове шаљу само потпуно здрави војници, а након што су 6. и 7. фебруара уместо у 7, са радовима почели у 9 часова, мисија је обезбедила шаторе и организовала бивак за српске војнике у близини градилишта на левој обали Потамоса. Како је подизање бежичне станице и аеродрома било од изузетног значаја, француска мисија обавезала се да ће поред смештаја обезбедити и храну за српске војнике. С обзиром на предстојеће обимне послове (подизање барака, изградња путева, појилишта за људство,

изградња моста код Мораитике), начелник штаба Врховне команде наредио је 10. фебруара да се за склапање барака у логорима српске војске употребе пионирске јединице свих команди, да команданти логора израде, уреде и одржавају изворе пијаће воде уз помоћ инжењеријских трупа свог логора, да се за израду мостова употребе резервни инжењеријски батаљони, да поправку, као и израду нових путева од логора до града Крфа предузме Друмски одсек Саобраћајног одељења Врховне команде уз помоћ железничке команде и у договору са француском мисијом. Начелници одељења Врховне команде били су надлежни да у споразуму са француском мисијом одређују број ангажованих људи из одређених команди. Команданти и командири имали су обавезу да на радове упућују све за рад способне војнике према дневном бројном стању као и потребан број официра и инжењера. Радове су обилазили и контролисали команданти инжењеријских трупа.

У споразуму са француском мисијом, 7. фебруара 1916, одређене су границе логора за смештај српских трупа. Логор у Говину додељен је Дринској дивизији првог позива, Дринској дивизији другог позива, Дунавској дивизији првог позива, Дунавској дивизији другог позива и регрутима из разних јединица које не улазе у састав дивизија. Границе логора биле су: источно – море; јужно – пут који полази близу моста, прелази близу Контокали и води ка западу; западно – ливада која је додиривала већи број мајура поред пута; северно – дно долине, где се тада налазила механа са два бунара, и раскрсница за Ипсос. Са фран-

Плажа Вардарске дивизије 1. армије, Говино, мај 1916.

цуском мисијом постигнут је договор да уколико се овако ограничен логор покаже као недовољан, да се може заузети и полуострво Фустапидама, али под условом да се српске трупе распоређују источно од пута и да се логор не шири у долину Стравопотомаса. У логору Доњи Ипсос била је смештена Тимочка војска и трупе Нових области. Граница логора била је: на истоку – море; јужно – река Стравопотомас; западно – гребенска линија између два пута, од Говина за Ипсос и за Коракану; северно – линија склопа који излази на море близу Шмркова. Логор Доњи Ипсос могао је да се шири једино ка западу. Логор Горњи Ипсос био је додељен Шумадијској дивизији првог позива, Шумадијској дивизији другог позива, Тимочкој дивизији првог позива, Тимочкој дивизији другог позива. Земљиште северно од замка Бомбели, са обе стране пута од Ипсоса за Коракану, према западу није било ограничено линијом и српске трупе могле су да се несметано размештају у том правцу. Са француском мисијом постигнут је договор о заузимању природних тераса западно од села Ипсоса, уколико то буде потребно. Врховна команда указала је командантима на опасност размештаја на мочварном земљишту поред мора. Након споразума са француском мисијом о размештају српских трупа, наставила је да ради српска комисија задужена за формирање нових логора на југу острва Крф.

Мајор Станисављевић из штаба Врховне команде и мајор Д'Алозије, члан француске мисије, обишли су 8. фебруара 1916. северне логоре на Крфу и дефинитивно утврдили границе у којима се могу простирати логори Гови-

но, Доњи Ипсос и Горњи Ипсос. Пуковник Души је сутрадан у свом писму обавестио српску Врховну команду да српске трупе које се грешком налазе изван тих граница, морају да се врате у свој логор. Навео је случај Крајинског одреда који се налазио на територији Горњег Ипсоса, а требало је да буде у Доњем Ипсосу. Пуковник Души навео је и да је на терену утврђено да је логор Говино сувише мали да би се у њему истовремено сместила и Прва и Трећа армија, као и многобројне јединице које не улазе у састав дивизија, те да је због тога одлучио да логор у Говину прошири на полуострво Фустапидина, на коме би била смештена Прва армија. Такође, додао је да све јединице ван састава дивизија и сви појединци који су у том тренутку својим присуством блокирали пут од Говина за Ипсос, морају бити враћени у унутрашњост логора Говино и што даље од путева. Француски пуковник посебно је указао српској Врховној команди на неопходност строгог одржавања реда и дисциплине, поготово у близини логора и путева. Подсетио је да је то дужност команданата логора који морају да на важним тачкама организују страже којима ће командовати официри и чија

Српски официри прате сјање на фронтовима, Крф 1916.

је дужност била да задржавају и враћају у логор војнике који се бесправно шетају. Систем контроле кретања војника требало је појачати честим дневним и ноћним патролама. Као на ситуацију коју је требало хитно решавати, пуковник Души указао је на чињеницу да у том тренутку није био одређен командант логора Горњи Ипсос и сугеришао да би ту функцију, на основу свог чина, требало да преузме командант Друге армије. Врховна команда српске војске упутила је 10. фебруара 1916. наређење командантима армија да појачају страже и патроле које су надзирале кретање војника између логора, као и према граду Крфу.

Ради стварања бољих услова за свакодневни живот српских војника на Крфу, поред смештаја у северним логорима, почетком фебруара почеле су и припреме за уређење још три логора на јужном делу острва Крфа. Због предвиђеног размештања српских трупа и у јужном делу острва Крфа, наређењем од 11. фебруара минерској чети било је стављено у задатак да уз помоћ француских пионира пронађе и уреди све изворе на јужном делу у околини Гастурија. Током активности на извиђању и обележавању логора, француска мисија на Крфу имала је у виду да је јужни део острва нижи у упоређењу са осталим деловима острва и да није најздравији за смештај људи. Међутим, баруштина нема, тако да није било бојазни од барске грознице. Француска мисија водила је рачуна о могућностима за снабдевање пијаћом водом које је било довољно у том делу острва, као и о транспортовању хране морем док на Крф не дође већи број аутомобила. Коришћењем ваљка за набијање камене подлоге почетком фебруара почело је и поправљање путева за пролазак теретних аутомобила за поменуте логоре. Било је потребно уредити слагалиште за смештај хране којим би руководио српски официр. Врховна команда одредила је 18. фебруара распоред смештаја у јужним

логорима: логор Мезонги за Шумадијску дивизију првог и другог позива, логор Браганиотика за Дунавску дивизију првог и другог позива, логор Агиос Матијас за Дринску дивизију првог и другог позива, логор Стронгили за Тимочку дивизију првог и другог позива. Предвиђено је да ће марш од северних до јужних логора трајати два дана и због тога су одређени прелазни логори: логор Кастанисес, логор Виро, логор Наузика и логор Ахилеон. Прецизирано је да Дунавска дивизија првог позива буде смештена у логорима Ахилеон и Наузика, Дунавска дивизија другог позива у логорима Виро и Кастанисес. Према прописаном наређењу, болесни и изнемогли војници остављени су у северним логорима како би касније били превезени бродовима. За њих су обезбеђени надзор, адекватан смештај и исхрана.

Обезбеђивање довољних количина пијаће воде на Крфу регулисано је изградњом бунара. За коришћење бунара била су прописана посебна правила. Бунари у српским логорима морали су да имају кофу за вађење воде и да буду поклопљени. Поклопци за бунаре најчешће су прављени од сандука за конзерве. Због опасности од загађења воде и ширења заразе, било је забрањено да се вода вади у личним судовима и чутурицама. Прилаз бунару морао је да буде чист, а било је забрањено прање посуђа у близини и стварање блата. Поред сваког бунара био је постављен по један стражар. На острву Крфу није било могуће пронаћи пумпе за вађење воде из бунар, због чега су пумпе преко француске мисије куповане у Атини. У вези са превозињем коња, француска мисија закључила је 8. фебруара да је због недостатка воде потребно да се најпре саграде појишта, набаве пумпе за црпљење воде и да се осигурају стражарима. Ради што економичнијег коришћења воде, планирано је да се најпре превезу официрски коњи и то 100 коња по пуку. Како би одржавала чистоћу у логорима, почетком фебруара српска војска набавила је од француске мисије за сваки логор по 20 ашова и пијука за израду пољских нужника.

БРИГА О РЕДУ И БЕЗБЕДНОСТИ

Одржавање реда и безбедности на острву на коме је у кратком периоду стигао велики број војника било је веома важно. Команданти српских логора строго су водили рачуна да сви војници буду на окупу и да без преке потребе не напуштају логор. То је било посебно битно током дељења хране, јер се дешавало да поједини војници остану без хране за тај дан. Француске страже и патроле биле су надле-

БРИГА О СИГУРНОСТИ

Да би се на Крфу одржао потребан ред и поредак и да би се спречила антисрпска и антисавезничка агитација, организована је полицијска служба у граду Крфу, на пристаништу и по војним логорима. Свим полицијским пословима руководио је шеф Обавештајног одсека Врховне команде. Дужности полицијских службеника и жандармерије били су спречавање уласка на Крф непријатељских агената, праћење кретања сумњивих лица, хватање војних бегунаца, спречавање крађе и препродаје хране, осматрање конзулата непријатељских држава и праћење евентуалних одлазака српских грађана у њих. Полицијска секција водила је рачуна и о безбедности штаба Врховне команде. Поред жандарма у униформи, за реализацију тих задатака било је ангажовано и специјално људство (повереници) у цивилу које је имало посебне значке као легитимације. За извршавање задатака полицијски чиновници плаћани су из редовног ратног кредита, а повереници из поверљивог кредита.

Srpska Vrhovna komanda, Krf, 1916.

жне за одржавање реда у граду Крфу и на важнијим раскрсницама. Инсистирало се на томе да сви српски официри и војници који долазе у град Крф имају дозволу за кретање. Начелник штаба Врховне команде генерал Петар Бојовић наредио је 14. фебруара 1916. да се предузму мере да војнике одмах при искрцавању дочекају представници из њихове команде и да се под командом одведу у логоре; да се уреде све јединице и да се поставе одговарајуће старешине које би биле одговорне за све што њихови војници учине; да се логори уреде према прописима ратне службе и да се поставе унутрашње јаке страже, да не дозвољавају излазак из логора без дозволе; да патроле непрестано крстаре у околини логора и на главним путевима и дању и ноћу; да се нареде смотре и прозивке војника два пута дневно; да се предузму све мере да се у свако доба о сваком старешини и војнику зна где је и шта ради; да се у граду Крфу организују патроле чији је задатак да војнике без дозволе за кретање спроведу команданту места на даљу надлежност.

Српска Врховна команда организовала је 15. фебруара 1916. године Пристанишну команду Говино и за команданта је постављен потпуковник Антоније Антић. Команда се састојала од пристаништа Говино, Слагалишта главне интендатуре, од прихватних болница за болеснике који су из разних команди упућивани у болнице на острво Видо и Лазарет. Слагалиште главне интендатуре налазило се између пристаништа и пута Крф – село Говино и у њему су издаване намирнице трупама смештеним у бивацима Говино, на полуострву Фустапидими и трупама смештеним

северно од Крфа. Командант Пристанишне команде био је одговоран за ред и дисциплину у целој зони пристаништа и њему су биле потчињене све старешине установа у тој зони. Командант је руководио укрцавањем и искрцавањем људства и утоваром и истоваром материјала; обавештавао је старешине искрцаних трупа о местима њихових бивака и одређивао им путовође; требовао је људство за радове у зони пристаништа. За помоћника команданта пристаништа одређен је потпуковник Јован Петровић, који је имао дужност да одржава ред и дисциплину јединица које долазе на рад у пристаништу; да из слагалишта обезбеђује благовремено издавање намирница свим командама и да регулише рад слагалишног особља; да благовремено обавештава све трупе о свим потребама које су им упућене.

Да би се на Крфу одржао потребан ред и поредак и да би се спречила антисрпска и антисавезничка агитација неких појединаца, српска Врховна команда наредила је 12. марта 1916. да се организује и допуни постојећа полицијска служба у граду Крфу, на пристаништу и по војним логорима. Свим полицијским пословима руководио је шеф Обавештајног одсека Врховне команде преко шефа полицијске секције и преко шефова обавештајних секција по армијским и дивизијским штабовима. Дужности полицијске секције при Обавештајном одељењу биле су спречавање уласка на Крф непријатељских агената, праћење кретања сумњивих лица, хватање војних бегунаца, спречавање крађе и препродаје хране, осматрање конзулата непријатељских држава и праћење евентуалних одлазака

српских грађана у њих. Полицијска секција водила је рачуна и о безбедности штаба Врховне команде. Поред жандарма у униформи, за реализацију тих задатака било је ангажовано и специјално људство (повереници) у цивилу које је имало посебне значке као легитимације. Повереници и полицијски чиновници у Врховној команди и армијским штабовима добијали су новчану накнаду за трошкове које су имали приликом обављања задатака. Полицијски чиновници плаћани су из редовног ратног кредита, а повереници из поверљивог кредита. Француска мисија добила је 6. фебруара извештај од српских власти да се појавио страни агент који наговара добровољце из Херцеговце и црногорске војнике да не служе у српској војсци, него да се пријављује за отпуст из војске иду у Америку. Како је француска мисија располагала ограниченим бројем полицијског особља, предложила је српским војним властима да и саме трагају и ухапсе тог агента.

На основу закључака које је француска мисија донела на својој седници од 6. фебруара 1916. у вези са заштитом од авиона, у тврђави у граду Крфу била је смештена једна брдска батерија од четири топа са по 360 шрапнела сваки топ. Нису тражени посебни топови против аероплана, већ су постојећи били подешени за гађање авиона, а батеријом је руководио официр који је био вичан за гађање авиона. Логоре на северном делу Крфа штитила је од авиона француска флота, док је за логоре на јужном делу острва било предвиђено да их од напада авиона штити само њихова удаљеност. Међутим, српска Врховна команда тражила је 18. фебруара од генерала де Мондезира да ради заштите нових јужних логора од непријатељских авиона обезбеди једну ескадрилу и специјална оружја за гађање авиона.

Поглед на острво Видо

Француски морнари превозили су даноноћно умрле српске војнике у јануару и фебруару 1916. године са острва Видо до „Плаве гробнице“

ВИДО И ЛАЗАРЕТ

Здравствена ситуација међу избеглицама и војском била је веома лоша. Болесници су због изолације и лечења пребацивани на острво Видо крај Крфа, где је умрло око 5.400 људи. Са острва Видо лешеве су спуштани у море, у тзв. плаву гробницу. Око 1.000 српских војника умрло је у Бизерти. Генерал Мондезир обавестио је француски Генералштаб да је на Крфу 24. фебруара било још око 6.000 болесних.

Ради што бољег лечења најтежи болесници изоловани су на острво Видо, које је у успоменама очевидаца остало упамћено као „острво смрти“. Крајем јануара на Виду су устројене болнице, али у њима није било најосновније опреме. Француска мисија је 6. фебруара примила 25 барака за склапање амбуланти које је требало изградити у логорима на Виду и Лазарету. Њихово подизање ишло је доста споро, јер је претходно требало нивелисати терен, с обзиром на то да је под баракама био од дасака. На основу утврђеног плана, за једну бараку био је потребан један и по дан за склапање. Велику помоћ у опремању болница пружио је енглески Црвени крст. На основу наређења Врховне команде од 12. фебруара, истог дана од људства Тимочке војске формирана је чета јачине 250 и упућена на радове

Пољска болница на острву Виду, 1916.

ПОМЕН МУЧЕНИЦИМА НА ВИДУ

На острву Виду, 1. маја 1916, одржан је помен српским мученицима који су ту умрли. Присутни су са Крфа на Видо превозени бродом „Србија”, на коме су се вијориле две велике српске заставе. Помену су присуствовали представници савезничких мисија (француске, енглеске и италијанске) и дипломатски представници савезничких земаља. На Виду су била присутна четири српска генерала, стотине српских официра, шефови савезничких војних мисија. У 10 часова труба је објавила долазак престолонаследника Александра Карађорђевића са којим су дошли и чланови владе. Српска војна музика одсвирала је молитву, а помен је служило свештенство, са архимандритом Крфа на челу. Војни свештеник у команди места Крф архимандрит Мирон Хаџи Јанковић одржао је говор у коме је говорио о српским мученицима који су пали за част и славу своје отаџбине. Након тога присутни су обишли споменик који су подигли савезници и на коме је на енглеском стајао натпис „Србима из 1916 – пријатељи из далеких земаља”. На споменик су венце положили престолонаследник Александар, министар Љубомир Давидовић у име српске владе, и министар војни Божидар Терзић у име српске војске. Помен је завршен плотуном почасне чете. Након помена престолонаследник Александар обишао је са члановима владе гробове српских и савезничких војника.

на острво Видо. Првих дана фебруара на Виду је формирана болница која је у почетку имала 400 кревета, уз могућност проширивања болнице до 2.000 кревета. Француски шасерски батаљон позајмио је у прво време српским трупама на Виду своје шаторе и пионирски алат. Пристаниште на Виду било је снабдевано довољним количинама воде из водовода. У случају несташице воде српска војска на Лазарету и Виду обрађала би се команданту пристаништа.

ДУХОВНИ ЖИВОТ

После доласка српске војске на Крф, у Команди места Крф, која је била смештена у Булевару ди Каподистрија, није било ниједног свештеника, те се јавила потреба

Војни свештеници

за њиховим распоредом, а убрзо су уследила прва постављења. Најпре је указом регента Александра Карађорђевића, од 20. фебруара 1916, свештеник Бошко Аћимовић постављен за војног свештеника у Команди места, а затим је промењен распоред војних свештеника у јединицама.

Прва причест на Крфу, јануар 1916.

ВИДОВАНСКА ЛИТУРГИЈА

На Видовдан 1916. године митрополит Димитрије служио је литургију и помен српским војницима у Цркви Светог Архангела Михаила. У присуству престолонаследника Александра, чланова краљевске владе, војних и грађанских представника савезничких земаља, митрополит је одржао беседу у којој је пожелео што скорији повратак у „обновљену и увеличану Србију“.

Поједини свештеници су сами покретали иницијативу за својим постављењем, попут Михаила Цветковића, који се 18. фебруара са Крфа писмом обратио референту за вероисповедне послове и навео да је у војсци био ангажован као члан војне комисије за набавку хране на Власини, као и да је од 14. октобра 1915. до доласка у Подгорицу добровољно вршио дужност војног свештеника при Добровољачком одреду. Његова молба да буде постављен за војног свештеника при Добровољачком одреду испуњена је нешто касније, 27. марта 1916. године. У марту 1916. у Команди места на Крфу било је укупно пет војних свештеника, а у болницама на Виду и Лазарету по три.

За време боравка на Крфу, љубазношћу архиепископа Севастијана, српској војсци омогућено је, 24. фебруара 1916, да користе грчке цркве на Крфу. На основу утврђеног распореда, литургија на српском језику могла се служити сваке недеље: 27. фебруара у Саборној цркви, 5. марта у Цркви Светог Спиридона, 12. марта у Цркви Светих Отаца, 19. марта у Цркви Светог Јована и 26. марта у цркви Свети Таксиархис (Света војска Архангела Михаила). За остале свештенорадње, парастосе, венчања и опела, српским свештеницима је била намењена црква Светог Спиридона. Министар просвете и црквених послова Љубомир Давидовић замолио је 29. фебруара министра војног да за потребе певања на литургији 3, 4. и 5. марта буду ангажована тројица резервних официра из Дунавске дивизије, један резервни официр из Тимочке дивизије и један обвезник телеграфског одељења Друге армије. Врховна команда упутила је 2. марта наређење да све јединице упућују у цркву своје војнике и посебно оне који лепо певају и који би помагали приликом богослужења.

У складу са њиховим ранијим договором, министар Давидовић обавестио је, 27. априла 1916, министра војног да ће преузети бригу о једној цркви на острву Крф која је додељена српској војсци. Како би литургијски живот у цркви нормално функционисао, министар просвете тражио је да архимандрит Мирон, јереји Никола Поповић и Бошко Аћимовић и јерођакон Лукијан Бибић буду ослобођени службе у Команди места на Крфу и да се доделе њему за рад у цркви. Поред њих, министар Давидовић је за потребе рада у цркви тражио и двадесет богослова. Архимандрит Мирон ослобођен је 20. јуна дужности у Команди места и посветио се раду на организовању литургијског живота. Одређења су термини одржавања литургије и вечерњих служби и направљен распоред кад која јединица долази у цркву. У наредном периоду оформљен је и црквени хор тако што је свака јединица послала своје богослове и надарене певаче.

Током периода у коме је српска војска користила грчке цркве за богослужење, повремено је долазило до неразумевања и проблема у комуникацији са грчким црквеним властима. Првих дана боравка на Крфу архимандрит Мирон био је незадовољан односом који су грчки свештеници из Цркве Свети Таксиархис имали према њему и због тога је одлучио да потражи другу

цркву. Док је протојереј Здравко Пауновић наставио да служи у поменутој цркви, архимандрит Мирон почео је да служи у Цркви Свете Тројице, у центру града Крфа. Против такве одлуке био је митрополит Димитрије, који је почетком маја 1917. писао војним властима да архимандрит Мирон не сме да се одваја од осталих свештеника.

На Петровдан 1916. године, у Саборној цркви код пристаништа у Крфу служена је архијерејска служба и благодарјење. Чинодејствовали су митрополит Србије Димитрије, крфљански архиепископ Севастијан и валонски митрополит Јоаким. Служба је почела у 7, а благодарјење у 9 часова. Благодарјењу су присуствовали престолонаследник Александар Карађорђевић, чланови српске владе, официрски кор, војни и цивилни чиновници, дипломатски и војни представници савезничких држава, шеф француске војне мисије генерал Боман, италијански војни аташе генерал Моро, представници локалних грчких власти, официрски кор грчког гарнизона у Крфу. Увече је музика Краљеве гарде на градском тргу у Крфу свирала одабрани програм.

КУЛТУРА И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ

У крфском општинском позоришту, 23. јула 1916, одржан је хуманитарни концерт за српске избеглице. Најпре је свирао оркестар Краљеве гарде, под управом свог капелника Станислава Биничког. На репертоару је била увертира из Росинијевог „Вилијама Тела“, музика Едварда Грига за сценски комад „Пер Гинт“, уметничка симфонијска слика „Игра

Оркестар Краљеве гарде изводио је дело „Поздрав Крфу“ од капелника, капелана I класе Дворжака, Крф, 1916.

мртваца", а програм је завршен извођењем увертире „1812" Петра Илича Чајковског. Гошћа програма, виолинисткиња Мариета Никаки свирала је „Шпанску игру" и „Циганчицу". Мушки хор певао је Мокрањчеву „Једанаесту руковет". Публику је посебно одушевио тада млади, двадесетшестогодишњи, хоровађа Коста Манојловић. Концерту је присуствовао престолонаследник Александар Карађорђевић.

Командант места Крф мајор Светомир Ђукић приредио је 8. јуна вечерњу забаву и игранку за српске пријатеље са Крфа. Наступао је српски оркестар и хор, а од високих званица били су присутни представници породица из града Крфа, руски и италијански конзул са супругама, српски министар финансија, француски и српски официри.

У прилог чињеници да су се српски војници брзо опоравили говори и податак да је на Велики четвртак 1916. године, у граду Крфу, одиграна фудбалска утакмица између грчких и српских омладинаца. Након напорне игре која је трајала сат и по, Срби су славили са 4:0. Српски младићи одмерили су 26. априла снагу и фудбалску вештини и са својим вршњацима из Енглеске. Србија је изгубила са 1:0.

У логору Кандокали припадници дунавске занатске чете формирали су позоришну дружину, која је у недељу 27. маја извела делове из неколико позоришних представа. Редитељ позоришта био је машински бравар Александар Рајић, а као глумци представили су се столари Никола Јоксимовић и Александар Поповић, седлари Војислав Ђорђевић и Милојко Богдановић, док је комичне улоге играо молер Добривоје Цветковић. Музичка пратња били су опанчар Милош Лукић на хармоници и хор састављен од 14 чланова, којим је дириговао бравар Милорад Мишић. Иначе, хор је сваког дана ујутру и увече за време молитве певао „Оче наш". Припадници дунавске занатске чете приредили су на Видовдан 1916. забавно вече у корист српског Црвеног крста.

Престолонаследник Александар Карађорђевић био је главни гост 3. јуна 1916, у Говину, на свечаности полетања новог хидроавиона и дефилеа француских маринаца са брода „Виктор Иго". У пратњи француских официра, српски престолонаследник обишао је аеропланску станицу.

СРПСКИ ПОТПОРНИ ФОНД

Енглеско хуманитарно друштво „Српски потпорни фонд" почело је да ради у Корацу почетком априла 1916. године и до краја маја подигнуте су две велике бараке и четири шатора, у којима је могло да се лечи 105 болесника. Управник болнице био је доктор Едвард Ворен. Првих недеља у болници су радиле докторке Макларен и Порт, италијански бактериолог Кастелано и 15 болничарки. „Српски потпорни фонд" објавио је у јуну 1916, књигу „Енглески без муке", са најпотребнијим изразима на енглеском језику, која је била намењена српским војницима. Целокупан приход од продаје књиге био је намењен болесницима енглеско-српске болнице у Корацу.

У месту Корацу, недалеко од града Крфа, где је била централа овог енглеског хуманитарног друштва, 21. маја 1916. крштено је прво српско дете рођено у Корацу и на Крфу, ћерка Ангелине и Живе Милосављевића из Долова, које је добило име Јелена. Крштење су у грчкој цркви извршили војни прота Здравко Пауновић, референт за вероисповедне обреде при Опште војном одељењу Министарства војног и војни свештеник Никола Поповић. Кум је био представник друштва Луј Кан, а дете је држала Енглескиња Јелена Мозле. Након крштења свирала је музика Краљеве гарде, а родитељима и куму лично је честитао министар војни пуковник Терзић. Чување и негу Јелене Милосављевић преузела је енглеска мисија. Престолонаследник Александар, приликом посете мисији, даравао је детету 200 динара.

Уз помоћ представника лондонског „Српског потпорног фонда" ("Serbian Relief Fund") у Потамосу је крајем априла 1916. уређено склониште за смештај 500 српских избеглица, где је изграђена амбуланта у којој је стално радио лекар, болница и апотека. Поред војничке хране, српске избеглице су свакодневно добијале млеко и чај. Посебна свечаност приређена је за Ђурђевдан 1916. године. У склоништу је радила мала индустрија за прављење корпи и других предмета од трске. На основу усмене молбе управника болнице „Српског потпорног фонда" у месту Корац Едварда Ворена, из Министарства војног Врховној команди је 31. маја 1916. предложено да се за свештеника ове болнице постави Милан Путниковић, или неки други. У том акту је наведено да је свештеник Путниковић раније

КОСТА МАНОЈЛОВИЋ

(4. децембар 1890, Крњево код Велике Плане – 2. новембар 1949, Београд)

Образовање је стицао у београдској богословији, Српској музичкој школи у Београду, а као стипендиста студирао је у Москви и Минхену (1912–1914). Након што је због балканских ратова и Првог светског рата прекидао студије и са српском војском прешао преко Албаније, Коста Манојловић је као државни стипендиста 1917. године упућен на наставак студија у Енглеску. Дипломирао је на Оксфорду 1919. и вратио се у Београд, где је постао диригент Првог београдског певачког друштва. Био је и диригент певачког друштва „Мокрањац", професор у музичкој школи (данас школа „Мокрањац"), и на Теолошког факултета. Оснивач је Музичке академије у Београду, њен први декан од 1937. до 1939. и професор до 1946. године.

био на дужности у енглеско-српској болници у Сан Стефану на Крфу. Ипак, на дужност у ту болницу 6. јуна 1916. упућен је свештеник Јован Јевтић.

Министар војни пуковник Терзић обишао је 11. јуна 1916. логоре нераспоређених официра и команду небораца у Говину и енглеску санитарну мисију. Изразио је задовољство негом коју српски војници ту имају. Енглеска болница је у другој половини јуна 1916. из Говина прешла у Солун.

БОЛНИЦА АХИЛЕОН

Недалеко од града Крфа, на северној страни села Гастурија, у замку Ахилеон, била је смештена француска болница у којој су се лечили и српски војници. У њему су се налазила бројна уметничка дела, међу којима се издвајала велика бронзана статуа Ахила у ратној опреми. Болница је почела да ради фебруара 1916. године и у њој је било места за 500 болесничких кревета. Обилазак замка био је дозвољен уз посебно одобрење шефа француске мисије, а посете болесницима биле су само четвртком и недељом. У дворцу је постојала римокатоличка црква у којој је редовно служио француски војни капелан. Бригу о духовном старању над српским болесницима и рањеницима најпре је водио свештеник Михаило Стојаковић, а затим је на основу решења министра војног од 17. априла 1916. ту дужност преузео војни прота Милија Ристић. На тој дужности био је све до 27. децембра 1918, када је решењем министра војног разрешен војне дужности и стављен на расположење министру просвете и црквених послова. Војни свештеник у Ахилеону до 25. октобра 1916. био је и Трајко Ковачевић. У близини дворца било је и гробље на ком су сахрањивани француски и српски војници.

Саобраћајно одељење Врховне команде обавестило је 30. марта 1916. начелника Ађутантског одељења да је брод „Србија“ пуштен у саобраћај. Налазио се у саставу Бродарске команде, која је била почињена Војнодрумском одсеку српске Врховне команде. Саобраћао је сваког дана, осим уторка, дуж источне обале Крфа и то пре подне за Ахилеон, Биницу, Мориатику и Мезонги, а по подне за Лазарет и Говино. Полазак из Крфа у правцу Мориатике био је у 7 ујутру, а за Говино у 2 часа по подне. Након истовара путника и робе, брод се враћао. Био је намењен за превозење официра и војника, као и за превоз пртљага и ствари намењених за српске трупе. Команде које су желеле да им се ствари пренесу требало је да о томе известе потпуковника Милана Радојевића, команданта Бродарске команде, која се налазила на пристаништу у Крфу, најкасније до 4 часа по подне уочи дана транспорта. Требало је навести шта, у којој количини и где да се пренесе.

Након тешког путовања од Крфа „Србија“ је 31. маја 1916. стигла у пристаниште Микра и стављена на располагање за транспорт српским и савезничким војницима на Халкидикију. До 3. децембра 1916. брод је превезао 33.062 официра и војника и 759.965 килограма робе.

СВЕТОМИР БУКИЋ

(с. Рожане, Ужице, 29. мај 1882 – Дуизбург, 1960)

Дивизијски генерал војске Краљевине Југославије. Од 23. фебруара 1910. био је директор Извршног одбора Српског олимпијског комитета и члан Међународног олимпијског комитета од 1912. до 1948. године. Питомац 31. класе Ниже школе Војне академије и 15. класе Више школе Војне академије. У балканским ратовима био је командир чете и командант батаљона. Од 18. септембра 1913. учествовао је у борбама са Арнаутима на Галичнику, од 1914. био је командант 4. батаљона 7. пешадијског пука првог позива, а од 1916. до 1918. командант места у Крфу. У војсци Краљевине Југославије био је у на штабним дужностима, помоћник команданта и командант пука, у наставном одељењу Генералштаба, помоћник команданта Треће армијске области. Пензионисан је 30. октобра 1940. године. У Другом светском светском рату био је у покрету Драже Михаиловића. Након рата је емигрирао.

19

РЕОРГАНИЗАЦИЈА ВОЈСКЕ

Српска војска била је подељена на трупе првог (регрути и обвезници од 21 до 31 године), другог (од 31 до 37 године) и трећег позива (од 37 до 45 година). *Законом о устројству војске* из 1901. уведено је служење у Последњој одбрани (младићи од 17 до 20 година и грађани од 45 до 50 година). Ратни пукови попуњавани су обвезницима са територије на којој су се налазили. Када је почео Први светски рат, у новим дивизијским областима (Битољска, Брегалничка, Вардарска, Косовска, Ибарска), формираним 1913. године, регрути су још били на обуци. Пошто није било времена за реорганизацију, српска војска ушла је у рат са старом формацијом из октобра 1913, незнатно промењеном и допуњеном маја 1914. године. Ојачана Комбинованом дивизијом, која је уведена 1909, али у претходним ратовима није била формирана, српска војска имала је шест пешадијских дивизија првог позива, пет пешадијских дивизија другог позива и једну коњичку дивизију. Изузев мањих снага које су директно биле под Врховном командом, српска војска била је распоређена у три армије и Ужичку војску. Начелник штаба Врховне команде био је војвода Радомир Путник, командант Прве армије генерал Петар Бојовић, Друге армије генерал Степа Степановић, Треће армије генерал Павле Јуришић Штурм, Ужичке војске генерал Милош Божовић. Српска војска мобилисана је од 26. до 30. јула 1914. године.

На острву Крфу, које је било неприпремљено за смештај великог војника, владала је велика оскудица и борци су масовно умирали. Када је пресељена у новоизграђене логоре са пуковским и логорским пољским болницама и

складиштима хране, војска је почела брзо да се опоравља и умирања је било све мање. Због великих губитака српска Врховна команда, са генералом Петром Бојовићем на челу, морала је да реорганизује војску. У почетку, при изради формације и преформирању јединица, није се чак знало ни право бројно стање, што је разумљиво када се узме у обзир да су се јединице налазиле у покрету и преформирању. На основу доступних података о бројном стању српске војске, урађена је нова формација.

Ради прикупљања обвезника у одговарајуће јединице према старосној доби, српска Врховна команда наредила је 9. фебруара 1916. да се сви обвезници последње одбране старца упуте у по територији одговарајуће пукове трећег позива, односно да се сви обвезници последње одбране младића упуте као регрути у резервне трупе. Указом престолонаследника Александра Карађорђевића, од 11. фебруара 1916, за помоћника начелника штаба Врховне команде постављен је пуковник Петар Т. Пешић, за начелника Оперативног одељења Врховне команде пуковник Милан Ж. Милосављевић, за шефа Обавештајног одсека Оперативног одељења Врховне команде пуковник Данило Калафатовић, за шефа за израду наређења у Оперативном одељењу Врховне команде пуковник Љубомир Марић. Истим указом разрешени су пуковник Живко Павловић, од дужности помоћника начелника штаба Врховне команде, пуковник Драгомир Цветковић, од дужности шефа Обавештајног одсека, и стављени на располагање Врховној команди.

Начелник штаба српске Врховне команде упутио је 11. фебруара начелницима свих одељења Врховне команде и главном интенданту строго поверљиве основе за преуређење српске војске. Сваки начелник добио је задатак да их проучи и да изради пројекат за преуређење српске војске из делокруга рада свог одељења. Наређено је да за преуређење српске војске треба одмах формирати стручну комисију и да пројекте треба урадити што хитније, јер је реорганизацију војске требало спровести у најскорије време.

У предложеним решењима начелника штаба Врховне команде полази се од претпоставке да ће бројно стање српске војске износити 70.000 бораца, па је предложена нова формација. Пешадија је требало да има седам дивизија (Моравска, Дринска, Дунавска, Шумадијска, Тимочка, Брегалничка и Вардарска); свака дивизија по две бригаде од по два пука, три до четири батаљона, батаљон четири чете, а чета колико буде било војника (око 200). Први и други позив требало је спојити према територијалној подели, укинути све прекобројне и комбиноване формације и делове. Предвиђено је да и даље постоји Последња одбрана, с тим што је дотадашњем трећем позиву требало придодати способније старце из Последње одбране, старији младићи из Последње одбране требало је да буду уврштени у регруте, а остали да служе као допунске трупе. Формација Коњичке дивизије требало је да остане иста, с тим да пукови буду према могућностима од два до четири ескадрона, а ескадрони не мање јачине од 100 људи. Први и други позив

требало је спојити у један. С обзиром на то да у тренутку планирања тих основа за реорганизацију није било извесно колико ће коња бити спасено, предвиђена је могућност да се формира само једна коњичка бригада и да свака пешадијска дивизија има у свом саставу најмање један коњички ескадрон.

Артиљерија је требало да буде организована тако да свака дивизија има: пољски артиљеријски пук од два дивизиона, дивизион три батерије, батерија четири топа, укупно 24 брзометна топа; један брдски дивизион од три батерије, батерија четири топа, укупно 12 брзометних топова; једну брдску хаубичку батерију од четири брзометне хаубице; један дивизион пољских хаубица од три батерије, батерија од четири типа, укупно 12 брзометних хаубица. У свакој армији (било је предвиђено да постоје три армије) требало је да буде: по један дивизион тешке артиљерије од три батерије, батерија од четири хаубице; један дивизион брзометних хаубица од три батерије, батерија од четири хаубице; један дивизион дугачких топова од три батерије, батерија од четири топа, и једну брзометну батерију дугачких топова на пољском лафету. За случај да не би могао да се формира по један дивизион, требало је формирати по једну батерију. Коњичка дивизија требало је да има један дивизион брзометне пољске артиљерије од две батерије са по четири топа.

И код артиљерије први и други позив требало је да буду спојени у један. Инжињерија је требало да буде реорганизована тако да се споје први и други позив, да у свакој дивизији буде по један полубатаљон од три чете, а чета да има најмање 120 људи. Сваком пешадијском пуку требало је придодати најмање по један вод пионира. Уколико не би било могуће, предвиђено је да у сваком пуку буде по један пионирски официр да обучава пешадинце. Санитет је требало организовати тако да свака дивизија има по једну болничку чету. Формација административних одељења, затим делова ван армијског састава, као и формација установа у позадини, требало је да остане иста, односно, сразмерна броју људства и новонасталим потребама. Основама за нову формацију предвиђено је да у борци буду сви они који су раније у Србији из било ког разлога ослобођени војне дужности, осим неспособних. Све оне из коњице и артиљерије који су без коња, требало је да буду додељени пешадији за неборце. Из неборачких трупа требало је узети све способне обвезнике и уврстити их у борце, а на њихова места поставити оне који су у међувремену онеспособљени за борце. Предложено је да међу официрима треба ода-

Врховни командант регенџ Александар, Крф, 1916.

брати најбоље и најспособније и распоредити их по борачким јединицама, уколико је потребно чак и на ниже положаје, док је мање способне официре требало распоредити у неборачке јединице. Неспособне официре требало је пензионисати. Уколико би се догодило да неки од способних официра буду вишак приликом распореда, за њих је требало формирати депо, односно допуну која би била на располагању Врховној команди за попуну упражњених места. Велики број пристиглих добровољаца захтевао је да и они буду предвиђени у основама за нову формацију. Све добровољце (међу којима је тада било Црногораца, Херцеговаца, Босанаца и Далматинаца) требало је организовати у засебне целине и одредити им старешине. Свака армија требало је да добије своју ваздухопловну ескадрилу. Врховна команда је требало да има своју посебну ескадрилу. Све људство које не подноси ратне операције требало је удаљити из војске. Било је предвиђено формирање преких судова за официре. Истог дана, 11. фебруара, предлог српске Врховне команде о реорганизацији војске стигао је у француски Генералштаб. Након што је проучио предлоге, генерал Жофр тражио је од српске Врховне команде да прецизира састав коњице, инжињерије помоћних родова оружја и установа и комора реорганизованих српски дивизија. Ради брже реорганизације, тражио је да се прецизира колико је потребно коњског и колског прибора, број стоке и аутомобила.

Штаб Врховне команде обратио се 15. фебруара министру војном са молбом да на основу својих законских овлашћења (*Закон о успројсџиву војске*, члан 6), министар објави указ којим би се Врховној команди дала пуна слобода да важећу *Уредбу о формацији војске* може да промени у складу са потребама.

Једно од првих наређења ради преуређења српске војске начелник штаба Врховне команде донео је 11. фебруара и њиме је расформиран Деповски пук, формиран 25. јануара 1916. године. Обвезници тог пука који су припадали категорији првог, другог и трећег позива упућени су у територијално одговарајуће команде или установе којима припадају; обвезници Последње одбране младића упућени су Инспектору резервних трупа; обвезници Последње одбране старца у по територији одговарајуће пешадијске пукове трећег позива; сви добровољци у добровољачки батаљон, а чиновници и грађанска лица команданту логора у Говину.

С циљем ангажовања свег способног људства, Врховна команда је 12. фебруара наредила да се сви обвезници

чиновничког реда распоређени по командама, јединицама и установама, као и сви чиновници разних струка и грађанска лица који су прикупљени по командама, јединицама и установама разврстају према способностима. Категорисање је требало да реализује по једна комисија за логоре у Горњем Ипсосу, у Доњем Ипсосу, Говину и на острву Видо, а обухватало је категорије „способан за борца“, „способан за неборачку службу“, „неспособан за војну службу“ и „прешао године војне обавезе“. Након прегледа, сва лица способна за борце и неборачку службу одмах су упућивана команданту по територији одговарајуће дивизије првог позива ради даљег распореда. Врховна команда наредила је 16. марта 1916. да се све резервне трупе које се налазе на Крфу транспортују у Бизерту. Транспорт је почео следећег дана у пристаништу Говино.

Реорганизовати војску у покрету био је посао који је захтевао велике напоре, а српска војска је то урадила уз помоћ француске Врховне команде, која је и израдила пројекат о преустројству. У штабу српске Врховне команде пројекат је проучен и прилагођен и на основу њега урађен је документ *Основи за преуређење наше војске*. Након тога, тај документ послат је командантима армија и начелницима одељења Врховне команде како би га они проучили и дали своје предлоге. На основу тих предлога и реалне ситуације, урађене су припреме за извођење нове формације и почетком фебруара 1916. године спајан је сваки пук из дивизије првог позива с одговарајућим пуком из дивизије другог позива са исте територије. При том су четврти пукови из дивизија првог позива остали у неким дивизијама неспојени, јер нису имали одговарајући пук из дивизије другог позива, али су ради уједначавања допуњени из осталих пукова своје дивизије. Чете су имале јачину од 200 бораца, батаљони од четири чете, пукови од три батаљона. Сви кадровски пукови, пукови првог и другог позива, људ-

БРОЈНО СТАЊЕ

Бројно стање српске војске у августу 1914. године износило је по списку 319.979, на лицу 286.686 људи. На основу извештаја Ађутантског одељења, који је урађен крајем децембра 1915. године, српска војска имала је 142.164 бораца и небораца. Из француских докумената види се да је њена врховна команда рачунала на шест српских дивизија по 12 батаљона, укупно 42.000 пушача, приближно 140.000 људи, а у неким њиховим извештајима тај број био је и већи. На основу података које је Врховна команда 23. фебруара 1916. доставила министру војном, српска војска имала је 147.000 људи. Од тог броја, бораца је било 110.800, а небораца 36.200. Према сачуваним извештајима из априла 1916, на лицу места било је 113.814 бораца и небораца, док је месец дана касније бројно стање износило 116.954 људи. Према подацима српске Врховне команде, број припадника српске војске на дан 13. августа 1917. био је: на Солунском фронту 128.941, на Крфу 3.928, у Африци 8.536, француских и британских војника у српској војсци 1.970 – укупно 138.468 војника.

Обука војника 7. пука за борбу „џрса у џрса“ са новобриџњем француским пушкама, 1916.

ство граничне трупе, жандарми и све друге јединице ушли су у састав дивизија првог позива своје територије. Пешадијски пукови Комбиноване дивизије, 3. и 4. прекобројни пук ушли су у састав Вардарске дивизије. Од пукова трећег позива једне обласне дивизијске територије образован је један пешадијски пук и подређен команданту дивизије. Осим тога, *Ујужом за извођење нове формације* предвиђено је да се од добровољаца из свих крајева формира Добровољачки одред који би Врховна команда придодала једној од дивизија. Формација је промењена у ходу, а не као што је било уобичајено: прво у теорији, затим у пракси. Због тога су се појавиле нејасноће и недостаци који су се могли сагледати само на лицу места. Врховна команда је закључила, и о томе обавестила министра, да с обзиром на околности у којима се војска налазила, било је извесно да ће њена формација подлегати честим променама у току реорганизације.

У *Уредбу о формацији војске* из 1913. унете су измене 27. фебруара 1916. године. Целокупна оперативна војска образована је у три армије, али слабије јачине него 1914, тако да су новоформиране српске армије по бројном стању и ватреној моћи одговарале француским корпусима. Планирано је да свака армија има у свом саставу две дивизије и артиљеријски пук. Од дотадашњих дивизија првог и другог позива, Комбиноване, Брегалничке и Вардарске дивизије и свих одреда формирано је шест дивизија. У састав

Прве армије ушле су Моравска и Вардарска дивизија, у састав Друге армије Шумадијска и Тимочка дивизија, у састав Треће армије Дринска и Дунавска дивизија. Формацијски састав штаба Врховне команде, армијског штаба и штаба дивизије остао је исти, само је код дивизијског штаба додата Команда артиљерије. За команданте армија постављени су пуковник Милош Васић (Прве), војвода Степан Степановић (Друге) и генерал Павле Јуришић Штурм (Треће). Међу командантима није било војводе Живојина Мишића, јер је још из Скадра упућен на лечење у Француску. За команданта Шумадијске дивизије постављен је пуковник Живко Павловић, Вардарском дивизијом командовао је пуковник Милан Туцаковић; Тимочком – пуковник Љубомир Милић; Моравском – пуков-

ник Стеван Миловановић, Дунавском – пуковник Миливоје Анђелковић; Дринском – пуковник Крста Смиљанић; Коњичком – пуковник Бранко Јовановић. Изван састава армија, непосредно потчињени Врховној команди била су Коњичка дивизија (два пука јачине три ескадрона, један пољски и један брдски дивизион), тешка артиљерија од 12 оруђа, Муницијска колона, Аеропланска ескадра (штаб и две ескадриле), Пиротехнички батаљон, телеграфско одељење, Управа војног телеграфа, Одељење бежичне телеграфије, Телеграфско-телефонска станица, Војножелезничка инспекција, Санитетски железнички вагони, Главна војна пошта, Резервна санитетска колона и други мањи делови. Уместо једне, формиране су две резервне болничарске чете. Како није било довољно српских авијатичара, а ни техничких могућности за формирање самосталних ескадрила, формирано је пет француско-српских ескадрила, две за потребе Врховне команде и по једна за сваку армију. Током извођења формације било је недоумица, тражена су објашњења, појашњења, издаване су допуне упута за извођење формације. С временом је формација уобличена у пешадију и коњици, а затим и у осталим деловима војске.

Један од већих проблема у току реорганизације био је набавка оружја и опреме. После напорног повлачења војске сачувана је незнатна количина артиљеријског наоружања с којим се кренуло у рат (у августу 1914. српска војска имала је 488 пољских топова, од којих 266 система

Дебанж, брдских топова 54 и градских 75). Да би српску војску оспособили за предстојећа борбена дејства на Солунском фронту, Французи су планирали да је опреме и наоружају митраљезима, хаубицама, пољским и брдским топовима, али не и тешком артиљеријом јер је одлучено да се ослања на савезничку. Добила је 100.000 брзометних пушака, 20.000 једнометних пушака за позадинске јединице, 9.000 карабина за коњицу, 228 митраљеза, 12 пољских брзометних дивизиона, шест брдских дивизиона, 12 хаубичких батерија и око 80 милиона метака. Део ратног материјала подељен је на Крфу, онолико колико је требало за формирање и обуку трупа, а већи део упућен је у Солун. Међутим, обећани материјал стизао је поступно и није био довољан, па је Врховна команда морала да објасни својим штабовима да савезничке државе нису могле испунити ни количине које су гарантовале српској војсци, јер су резервама попуњавале утрошак код својих армија. Нередовно и непотпуно снабдевање успорило је образовања артиљеријских јединица, јер је редослед формирања зависио од материјала и од времена које је српској војсци требало да буде стављено на располагање. Како је било неопходно да се што хитније оспособи артиљерија при армијама, наређено је да се формирају сви штабови команде дивизијске артиљерије, а дат је и састав појединих батерија. Хаубичка артиљерија је од дотадашњих дивизиона образовала четири дивизиона (за Моравску, Дринску, Дунавску и Шумадијску дивизију), док је Градска артиљерија формирала два дивизиона од по две батерије (за Тимочку и Вардарску дивизију). До почетка јуна 1916. стигло је тек пола предвиђене артиљерије (138 топова разног калибра), а већ је била наступила потреба за употребом српске војске.

Савезничком флотом на острво Крф евакуисани су и остаци српске ескадриле. Српска влада обратила се француској влади са предлогом да помогне у обнови српске авијације. Обнова ваздухопловства почела је у марту 1916. године под руководством француског капетана Витраа. На лицу места било је двадесет српских пилота и три механичара, који су 1915. послати на обуку у Француску, а почетком децембра интегрисани су у све француске ескадриле Источне армије и ангажовани у борбама као извиђачи уз француске пилоте. Формирањем пет ескадрила одвојених од Источне армије, 30. маја 1916, српска авијација је реорганизована и стављена под одговорност француског капетана Витраа. На тај начин формиране су француско-српске ескадриле, а свака јединица била је под командом француског официра чији је помоћник био српски официр. Ескадриле су имале значајну улогу у завршним офанзивама на Солунском фронту 1918, да би у децембру исте године званично биле расформиране.

ПРОБОЈ

Након реорганизације и двомесечне интензивне обуке, почетком августа 1916. године српска војска размештена је на фронту од реке Вардар до долине Пелагонија. Прва армија размештена је на десном крилу, Трећа је постављена на левом крилу, а Друга у средини. Тако је српска војска почела своје ангажовање на Солунском фронту, где је 17. августа почела бугарска офанзива. Прва на удару била је Трећа српска армија. Током савезничког контраудара, Дринска дивизија првог позива почела је 12. септембра напад на добро утврђени одсек од Старковог гроба до Флоке, који је бранила бугарска Трећа дивизија.

НАСТАВАК ОБУКЕ

Генерал де Мондезир предложио је 16. марта 1916. српској Врховној команди, с обзиром на то да реорганизација српске војске добро напредује, да се приступи активној обуци. Због могућности да се српска војска у скорије време нађе у ситуацији да води дефанзивну рововску борбу, он је предложио да српској Врховној команди стави на располагање инструкторе који би обучавали српске војнике у минирању, употреби бомби, грађењу и употреби ровова и рововских справа. Врховна команда је 17. марта 1916. предложила министру војном да се усагласе питања о размештају српске војске на Халкидикију, као и о њеној употреби у предстојећим операцијама. Такође, предложила је да се свим силама тежи очувању самосталности српске војске и да би због тога требало настојати да она добије посебан правац и одређен део фронта. Генерал де Мондезир најавио је српској Врховној команди 21. марта да ће први ешалон српских трупа ускоро бити транспортован у Солун.

Обука у гађању из француских брдских топова 65 милиметара

Солунски фронт формиран је у периоду од почетка октобра до средине новембра 1915. године, када је у Солуну са Дарданела искрцано око 65.000 француских и 85.000 британских војника. Српској војсци одговарало је да буде распоређена на Солунском фронту, одакле је најкраћим путем могла да се врати у Србију. Одговарало је и савезницима, који су настојали да реорганизованом српском војском што пре ојачају своје снаге. Зато су инсистирали да се српски пукови, па и батаљони, упућују у Солун појединачно, чим буду реорганизовани и како који буде спреман. Српска влада и Врховна команда успели су да војска сачува национални карактер и да код Солуна буде употребљена као целина, на посебном операцијском правцу Солун – Водена – Битољ – Скопље. Распоређена је дуж северне грчке границе, од Вардара, преко Кожуфа, Ветерника, Доброг Поља, Кајмакчалана до Пелагоније, на планинском земљишту од преко 2.000 метара надморске висине. На десном крилу била је Прва армија, Друга армија у центру, а Трећа на левом крилу. Јединице су допуњене опорављеним и исцељеним војницима и способним позадинцима, тако да је крајем јула укупно бројно стање реорганизоване војске било 112.847 људи на лицу места („на списку” 129.912). Прва армија имала је 15.383, Друга армија 30.725 а Трећа

37.081 бораца. Преостало људство налазило се у јединицама које су самостално дејствовале, Врховној команди, коњици, артиљерији и другим деловима војске. Од 21. јуна до 5. августа на предвиђеном одсеку распоређено је 7.025 официра и 129.190 војника и подофицира, 25.457 коња и 9.387 мазги.

Генерал де Мондезир је актом од 26. фебруара обавестио српску Врховну команду да командант савезничке Источне војске генерал Сарај тражи да се ради попуњавања старешинског кадра јединица српске војске, које су у том тренутку већ биле организоване у Солуну, тражи да се пошаље један командант пука, један командант батаљона и осам командира чета. Истовремено, потпуковник Брусо, из штаба генерала Де Мондезира, који је послат на Халкидики ради извиђања, известио је да би било корисно да се у Солун пошаљу по један представник српске интендатуре и санитета који би у споразуму са савезничким официрима припремили долазак српске војске на Халкидики. Ради регулација веома важног питања снабдевања водом, потпуковник Брусо предложио је да српска војска упути на Халкидики неколико бунарџија за одржавање и копање бунара на територији коју би запосела српска војска. Генерал де Мондезир је 4. марта предложио српској Врховној команди

да би требало да се у Солун упуту одео и рубље потребно људству коњичке дивизије који ће из Валоне бити директно упућени у Солун. Сматрао је и да би од тог људства требало одузети пушке и послати их на Крф како би се поправиле у француским арсеналима. Врховна команда сутрадан је наредила да се образује комисија која би утврдила исправност пушака у Коњичкој дивизији.

Начелник штаба српске Врховне команде одредио је 27. фебруара чланове мисије чији је задатак био да на Халкидикију припреме логоре за смештај српске војске. На челу мисије био је артиљеријски пуковник Петар Тодоровић, његов заменик генералштабни пуковник Милош Јовановић, а у њеном саставу били су инжењеријски пуковник Радисав Зечевић, санитарски пуковник др Драгутин Петковић и виши интендант пуковник Станоје Ристић. Мисија је требало да делује као орган Врховне команде и министра војног. Наредбом од 4. марта начелник штаба Врховне команде ближе је одредио задатке и делокруг рада српске војне мисије на Халкидикију. Чланови мисије требало је да се у Солуну јаве пуковнику Љубомиру Лешјанину, делегату Врховне команде код савезничких снага, који ће их представити генералу Сарају, како би од њега добили сва потребна обавештења. Задатак мисије био је да просторију добијену за размештање српских трупа подели на простор за смештај три армије, ванармијских делова и Коњичку дивизију. Армијске просторије требало је поделити на делове за смештај дивизијских логора. У логорима је требало обезбедити воду и организовати све потребне радове на подизању барака и амбуланти, требало је испитати путе-

ве и организовати њихову евентуалну поправку. Мисија је требало да прикупи податке о приликама и условима за смештај српске војске, о храни и осталом материјалу који савезници стављају на коришћење и у том смислу да регулише однос српских интендантских органа према одговарајућим органима савезничке војске. Такође, требало је да одреди и најпогоднију зграду за смештај Врховне команде.

Предлог француског и британског амбасадора, од 5. априла 1916, о потреби пребацивања српске војске са Крфа у Солун, грчки премијер Стефанос Скулудис одбио је уз образложење да би реализација тог предлога пореметила социјални, економски и политички живот Грчке и угрозила њену неутралност. То одбијање погоршало је однос између владе у Атини и савезничких влада, али је пребацивање српске војске на Халкидики договорено и без проблема завршено 30. маја 1916. године. Грчка је ушла у рат 30. јуна 1917. и грчка војска била је део савезничких снага на Солунском фронту.

Након што је почело искрцавање колског материјала и коња на полуострво Халкидики, Врховна команда је 9. априла наредила транспорт одговарајућих јединица са Крфа на Халкидики. Најпре је из сваке дивизије требало транспортовати штаб профијантске колоне и по једно одељење дивизијске профијантске колоне. Транспорт првих јединица почео је 12. априла из пристаништа Говино, за јединице из састава Прве армије, односно, из пристаништа Мораитика, за јединице Друге и Треће армије. Те јединице имале су задатак да припреме логоре на Халкидикију и прихвате прве транспорте коња. Врховна команда је 13.

Српски војници раздрагано поздрављају Крфљане који их испраћају, мај 1916.

априла наредила да се отпочне са транспортом јединица из састава Прве армије. Команданту коњичке дивизије наређено је 15. априла да све здраве коње упути на пристаниште Крфа ради транспорта на Халкидики. Главни транспорт људства Прве армије почео је 18. априла, током наредног дана укрцан је транспорт Моравске дивизије. Штаб Врховне команде укрцан је 14. маја 1916. на брод „Ингома“ за Солун. Начелник штаба Врховне команде, помоћник начелника, начелник Оперативног одељења и шеф Обавештајног одсека кренули су за Солун сутрадан ујутру енглеским торпиљером. У Солун су стигли 16. маја у 14 часова. Штаб Друге армије стигао је у пристаниште Микра 15. маја и сместио се у логор Лутра. Команду над трупама које су остале на Крфу преузео је 13. маја министар војни.

Након реорганизације и двомесечне интензивне обуке, почетком августа 1916. године српска војска размештена је на фронту од реке Вардар до долине Пелагонија. Прва армија размештена је на десном крилу, Трећа на левом крилу, а Друга у средини. Тако је српска војска почела своје ангажовање на Солунском фронту, где је 17. августа почела бугарска офанзива. Прва на удару била је Трећа српска армија. Током савезничког контраудара, Дринска дивизија првог позива почела је 12. септембра напад на добро утврђени одсек од Старковог гроба до Флоке, који је бранила бугарска Трећа дивизија. Десна колона одбила је више бугарских противнапада и уз садејство леве колоне 18. септембра заузела Кајмакчалан. Бугари су 26. септембра, после више поновљених јуриша, повратили положаје на Кочобеју, а затим и Кајмакчалан. Због обостраних великих губитака наступило је затишје, након чега је Добровољачки одред мајора Војина Поповића 30. септембра освојио Кајмакчалан. Након бугарског повлачења, српска Прва армија и француске јединице освојиле су Битољ 19. октобра. На пролеће 1917. савезници су безуспешно покушали да изведу пробој противничког фронта. У тешким борбама за Облу Чуку, у луку Црне реке и на другим бојиштима, губици српске војске су до 31. јуна 1917. износили 30.529 људи, од тога 5.148 погинулих. Наступио је застој у операцијама који је трајао до августа 1917, када је уследио демонстративан напад српске војске. Након тога настављен је рововски рат, односно период обостране дефанзиве, који је трајао све до јесени 1918. године, када је почела велика Солунска офанзива.

РАД СРПСКЕ ВЛАДЕ И НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Српска влада боравила је у Бриндиизију од 15. до 18. јануара, чекајући полазак брода за Крф. Након доласка на Крф, 18. јануара 1916, главни задатак српске владе и даље је био организовање евакуације српске војске са албанских обала. У вези са неутралношћу Грчке и противљењу њене

Седница српске Народне скупштинe и Владе, Крф, 25. фебруар 1917.

владе искрцавању српске војске, српска влада је грчкој влади дала појашњење да је на Крф дошла по савету савезника и да је Србија била принуђена да своју војску повуче у пријатељску балканску државу. У уверењу да грчка влада неће замерити што је српска влада дошла на једно њено острво, Пашић је изразио наду да ће се Срби ускоро вратити у своју земљу. Одговор грчке владе био је да српска влада увек може да рачуна на добар пријем код владе и становништва, али да своје захтеве треба да формулише директно њој. Никола Пашић је 21. фебруара 1916. писао савезничким владама и упозорио да је потребно разумети у каквом се стању налази српска војска. У оквиру свог опширног излагања, подсетио је на догађаје од Колубарске битке до доласка на Крф и навео да је српска војска која је недавно бројала скоро 300.000 бораца, након свих мука и недаћа сведена на 140.000 људи.

У периоду од 26. августа до 27. септембра 1916. српска влада је у пуном саставу радила на Крфу. Убрзо након што је српска војска пребачена на Солунски фронт, министар војни и министар унутрашњих дела били су у Солуну, а остали део владе остао је на Крфу. На позив српске владе, земљу је од 166 посланика напустило њих 123. Један део посланика избегао је у Грчку, а највећи број је преко Алба-

није и Црне Горе отишао у Рим. Одатле су најпре прешли у Ницу, где је 24. фебруара 1916. године 89 посланика разматрало оправданост сазивања Народне скупштине у емиграцији и одлучило да што пре наставе свој рад. Указом наследника престола Александра Карађорђевића од 29. јула 1916. сазвано је заседање Народне скупштине на Крфу за 10. септембар. Уз присутних 108 посланика Народна скупштина се тада састала и заседала до 22. октобра. На почетку заседања председник владе и министар иностраних послова Никола Пашић поднео је скупштини експозе о спољној политици Србије. Дебата о спољној политици вођена је на седам тајних скупштинских седница. Након што је већина посланика усвојила владин експозе о спољној политици, Народна скупштина расправљала је и донела законска акта о ванредном кредиту од 200 милиона динара, о изменама у *Закону о Народној банци*, о привременом попуњавању чиновничких места за време рата и о лицима која избегавају војну обавезу током рата. Никола Пашић је на крају првог скупштинског заседања обавестио регента Александра Карађорђевића да су поједини посланици разочарани радом Народне скупштине и да што пре желе да напусте Крф. Настављене су политичке борбе и међу посланицима су постојале иницијативе за смењивање владе

Николе Пашића. Нетрпељивост према председнику владе показивао је и регент Александар, али га није директно и отворено нападао. Тихи сукоб између Николе Пашића и регента продубљивао је својим деловањем и министар војни Божидар Терзић, чије је понашање према председнику владе и министрима било неколегијално. Након што министар Терзић месецима није долазио на седнице владе на Крфу, него је са регентом боравио у Солуну, Пашић му је 11. августа 1916. упутио лично и строго поверљиво писмо у коме је навео да је незгодно да министар војни не присуствује седницама владе. Тражио је од Терзића да му одговори када планира да дође на Крф. Министар војни је одговорио да је по регентовој жељи обављао службене послове у Солуну и упитао Пашића када он намерава да дође у Солун.

Крф је био средиште српске државе, где су доношене важне политичке одлуке, али где није било правог политичког живота. За разлику од великих европских центара, Париза и Женева, где су политичке борбе биле интензивне, српска влада је на Крфу била изолована од различитих утицаја.

Током 1917. године српска влада на Крфу суочила се са више крупних проблема. Међу најважнијим било је ојачање Солунског фронта, затим национално питање које је посебно било важно у контексту добровољачког питања и доношења Крфске декларације о јужнословенском уједињењу, проблем опозиције у војсци и њеног уклањања на Солунском процесу.

Након шест месеци паузе, 20. априла 1916, на Крфу су објављене *Српске новине*, службени лист Краљевине Србије. У наредном периоду излазиле су уторком, четвртом и суботом и штампане су у Државној штампарији Краљевине Србије. Средином априла 1916. године у граду Крфу почела је да ради Управа фондова, као одсек Министарства финансија. Примала је улоге за удовички фонд, исплаћивала удовичке пензије, регулисала нове пензије и примала у депозит без камате и интереса новац српских држављана. До 20. јуна завршене су припреме за отварање војне штампарије на Крфу и штампање *Службеног војног листа*.

Према одлуци министра финансија, од 11. маја 1916. године, 100 српских динара вредело је 72 драхме. У спора-

НЕКОЛЕГИЈАЛНОСТ МИНИСТРА ВОЈНОГ

Без сукоба у српској влади и међу посланицима није могло ни на Крфу. Нетрпељивост према председнику владе Николи Пашићу показивао је и регент Александар, али га није директно и отворено нападао. Тихи сукоб између Пашића и регента продубљивао је својим деловањем и министар војни Божидар Терзић, чије је понашање према председнику владе и министрима било неколегијално. Након што министар месецима није долазио на седнице владе, Пашић му је упутио лично и строго поверљиво писмо са захтевом да се појави на влади. Министар војни је одговорио да је по регентовој жељи обављао службене послове у Солуну и упитао Пашића када он намерава да дође у Солун.

зуму са министром финансија, „Атинска банка“ мењала је драхме за италијанске и француске банкноте, а, посебно за српске војнике, и за наполеоне. Један наполеон вредео је 21.40 драхми. Иста банка слала је новац са Крфа у иностранство, за Француску и њене колоније, за Италију, Швајцарску и све северне и неутралне земље. Такође, преко „Атинске банке“ било је могуће послати новац са Крфа у аустроугарску окупациону зону у Србији.

Од почетка маја 1916. Србима на Крфу био је на располагању обавештајни биро српског Црвеног крста, док је други биро отворен у Женеви. Ова два бироа прикупљала су све информације о особама које су живе у окупираној Србији и о онима који су били у заробљеништву. Пошта је са Крфа ишла преко Швајцарске у делове Србије под аустроугарском окупацијом, док бугарске окупационе власти нису дозвољавале непосредну преписку. Преко бироа Црвеног крста на Крфу могле су да се шаљу и новчане пошиљке. Почетком јуна 1916. грчки Црвени крст послао је српском Црвеном крсту прилог од 5.000 драхми. Раније је Венизелос уплатио српском Црвеном крсту прилог од 10.000 драхми.

ГРОБЉА НА КРФУ

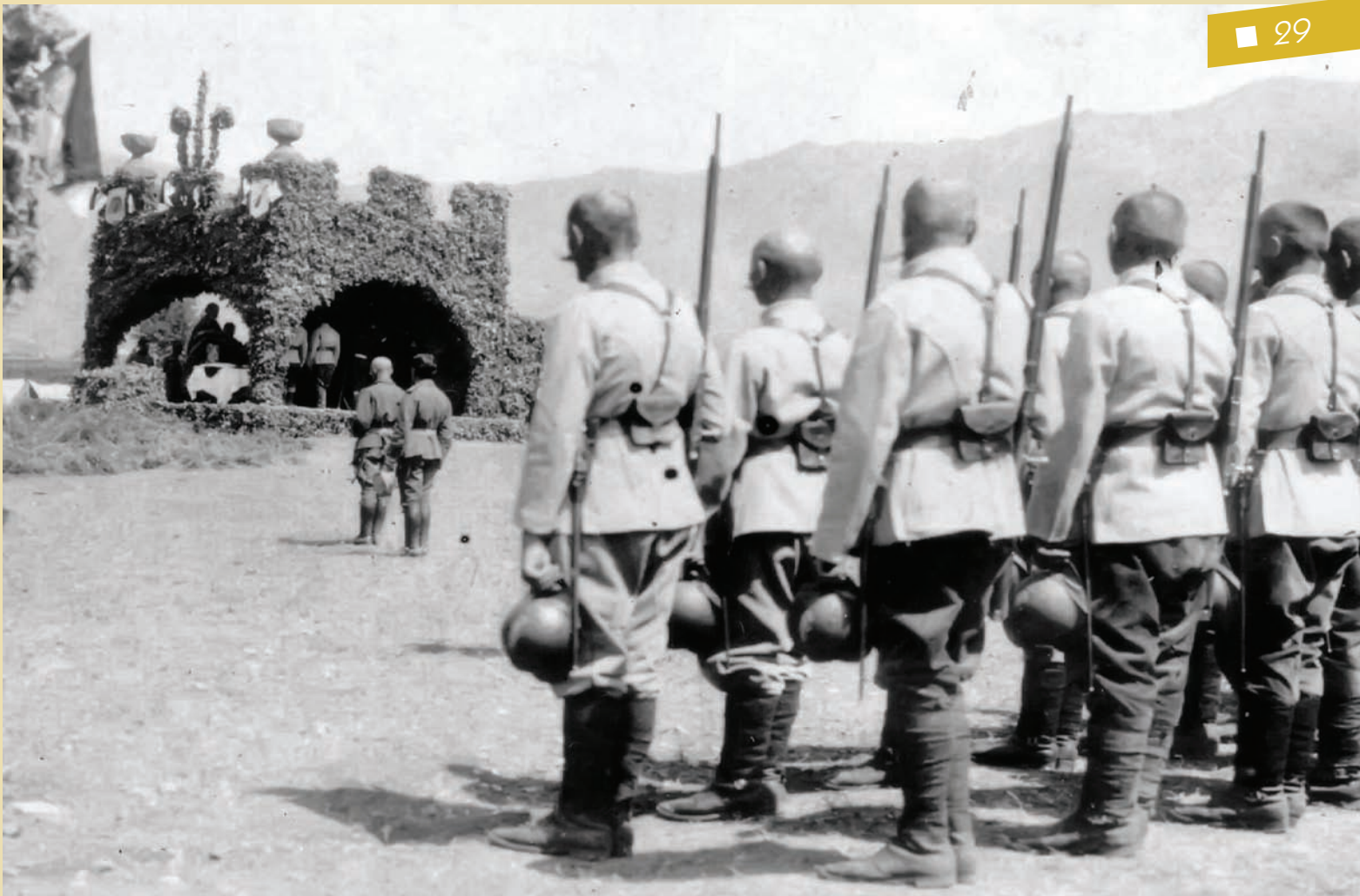
Убрзо након доласка на Крф, 21. фебруара 1916, начелник штаба Врховне команде генерал Петар Бојовић

наредио је да се за сахрањивање умрлих војника закупе потребни делови земљишта за гробља. Наредбом је одређено да се војници сахрањују по одређеном распореду, на источној страни острва северно од града Крфа (Друга армија у атару села Агиос Матијас, Ипсос или Пирге, Одбрана Београда и Тимочка војска у атару села Контокали или села Като Коракани, Трећа армија и трупе ван армијског састава у атару села Говино). Закуп земљишта требало је да изврше начелници санитетских одељења армијских штабова на основу добровољног пристанка власника имања. Трошкови закупа стављани су на рачун ратног кредита.

Гробље је у потпуности дело војника Дринске дивизије: споменик је израдио архитекта Јанко Шафарик, резервни капетан прве класе; уметничке израде у рељефу (бели орао и војник) дела су сликара Михаила Миловановића, обвезника Дринске дивизије; строфе уклесане у споменику написао је Владимир Станимировић, обвезник Дринске дивизије. Војници су израдили ограду, стубове и алеје за цвеће. Док је споменик грађен, иза њега су били засађени кипариси. Санитетски мајор Михаило Дуњић први је дошао на идеју да се формира овакво гробље, а командант дивизије, пуковник Крста Смиљанић, прихватио је ту идеју и помогао да се она реализује. Споменик на гробљу палим борцима Дринске дивизије откривен је 17. маја 1916. године. Откривању и свечаном присуствовали су престолонаследник Александар Карађорђевић, представници српске владе, виши официри, сви нижи официри, по један батаљон из сва-

Гробље у Агиос Матијасу

Пешидијски ђук „Гвоздени“ Моравске дивизије даје ѿмен својим друговима ѿшћољеним у „Плавој гробници“. Ијсос, 7. ајрил 1916.

ВОЈНИЧКО ГРОБЉЕ У АГИОС МАТИЈАСУ

Командант Дринске дивизије, пуковник Крста Смиљанић издао је 4. априла 1916. наредбу у којој предлаже да свако ко је у могућности приложи новац за изградњу гробља на Крфу. Објаснио је да српска војска на Крфу борави само привремено и да је потребно обележити гробове војника „који не дочекаше да виде обновљену и Велику Србију“. До тренутка писања наређења, официри и војници болничке чете прикупили су 500 драхми. За анализу борбеног морала и оптимизма пуковника Смиљанића карактеристична је реченица којом завршава своје наређење: „Да би се овај посао могао у потпуности свршити пре нашег одласка за Отаџбину, ваља похитати са прилозима.“

Гробље палим борцима Дринске дивизије формирано је на благој падини на пола пута између Брагањотике и Матијаса. Било ограђено је, са металном капијом на улазу и спомеником на крају пута који је водио кроз гробље. Споменик је направљен у облику зарубљене пирамиде коју

држе два груба чврста ступа. Осмишљен је тако да представља пространу вечну кућу у којој заједно почивају они који су заједно ратовали. Постављен је тако да стоји на висини, док су сви гробови у подножју. На предњем делу споменика утиснут је бели крст на коме је уписана година „1916“. Са леве и десне стране утиснуте су две велике беле правоугаоне камене плоче. На плочи са десне стране израђен је велики бели орао, а испод њега је крупним словима урезано „Дринци својим друговима из ратова са Аустро-Угарском, Немачком и Бугарском 1914 – 15 – 16“. Са леве стране у горњем делу плоче, у правилном осмоугаонику, налазио се рељеф којим је била приказана историја српских војника на Крфу: српски војник, у пуној ратној спреми, седи на једној стени замишљен, пред њим је море, а у даљини се види албанске планине. Испод рељефа исписани су стихови: „На хумкама, у туђини / Неће српско цвеће нићи. Поручите нашој деци: / Нећемо им никад стићи! Поздравите Отаџбину / Пољубите српску груду! Спомен борбе за слободу / Нека наше хумке буду.“

Задушнице ђалим рајницима ван оџаџбине. Околина Ниша 1918.

ког пука Дринске дивизије. Испред споменика стајали су свештеници, лево од њих хор богослова-болничара, а десно ученици основне школе из Агиос Матијаса. Били су присутни грчки општински чиновници, официри и војници. Свечани помен служио је војни прота у штабу Дринске дивизије Милутин Жујевић са девет пуковских војних свештеника и уз асистенцију четворице грчких свештеника. Након помена говорили су прота Жујевић и пуковник Смиљанић. Чланови енглеске мисије дали су новац да се венцима украси алеја и

сви гробови. Кључ од гвоздене капије гробља предат је на чување председнику општине Агиос Матијас.

Министар војни наредио је 7. марта 1917. формирање Комисије за уређење и улепшавање гробља српских војника на острву Крфу и Лазарету, као и формирање Комисије за откуп и закуп гробљанског земљишта на овим острвима. Истовремено, архимандрит Мирон добио је задатак да састави списак припадника српске војске сахрањених на острву Видо.

Војничко гробље у селу Еџискојијани, Крф, 1916.

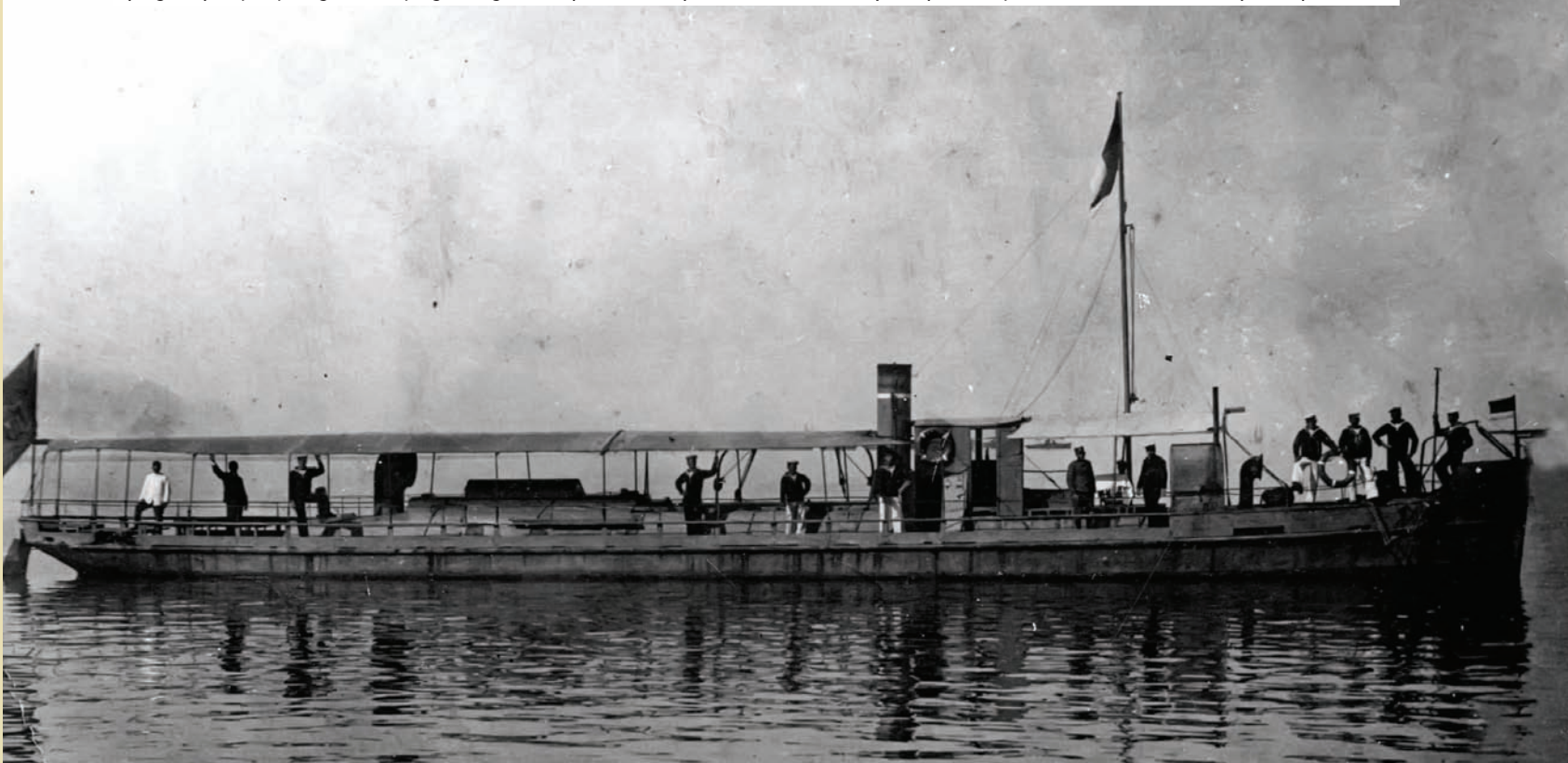

ДОБРОВОЉЦИ

Након одлуке да у Русији формира добровољачку војску, 11. фебруара 1916. године, српска влада одредила је официре за Прву српску добровољачку дивизију у Русији. Одређен је командант дивизије, његов помоћник, команданти бригада, команданти пукова и батаљона, командири чета, потребан број виших и нижих официра разних родова војске и струка и потребан број чиновника. За команданта Прве српске добровољачке дивизије постављен је пуковник Стефан Хаџић. Од Министарства војног добио је упутства за рад којим је дефинисан и даљи рад на добровољачком питању у Русији и њиме је одређен правац активности српских официра добровољачкој дивизији. На осно-

ву упутства министра војног за извршење путовања са Крфа до Одесе и за даљи рад, 3. марта почело је укрцавање 183 припадника Српске добровољачке дивизије у Русији, међу којима је био и војни свештеник Ђорђе Поповић. Командант дивизије пуковник Стеван Хаџић стигао је у Одесу 14. априла 1916. године. Сутрадан је послао извештај врховном команданту престолонаследнику Александру и навео да су у тренутку када је он писао извештај била формирана два пешадијска пука. Последња група официра стигла је 26. маја 1916. са Крфа. Са групом од 36 официра и војника који су ишли са Крфа у Одесу, из Ливерпула у Архангелск допутовало је 76 чланова Болнице шкотских жена др Елси Инглис.

Брод „Србија“ је од 31. маја до 3. децембра 1916. превезао 33.062 официра и војника и 759.965 килограма робе

КРФСКА ДЕКЛАРАЦИЈА

Српска влада на Крфу дискутовала је о питању уједињења и стварања заједничке јужнословенске државе на својим седницама 17. и 28. маја 1917, док је на седници од 23. маја влада утврдила своје ставове у вези са уједињењем Србије са Јужним Словенима из Аустроугарске и у вези са уједињењем Србије и Црне Горе. Након што су чланови Југословенског одбора већ стигли на Крф, председник владе Никола Пашић је о томе 14. јуна 1917. обавестио чланове владе и објаснио шта треба да буде циљ састанка са члановима Одбора. Пашић је сматрао да се на конференцији не могу донети решења о будућем уређењу заједничке државе и да о томе морају да одлучују краљ и Народна скупштина. На конференцији је требало да влада само дискутује са члановима Одбора и да са њима усагласи ставове који не би били обавезујући. Као три најважнија политичка програма српске владе, Пашић је истакао: *да се сачува Србија, да се сачувају све српске земље и да се сачувају све југословенске земље*. Конференција српске владе са члановима Југословенског одбора почела је на Крфу 12. јуна и трајала је до 20. јула 1917. године. Са српске стране учествовали су председник Народне скупштине Андра Николић, председник владе Пашић са члановима владе. Делегацију Југословенског одбора предводио је Анте Трумбић, председник Одбора. На конференцији се дискутовало о називу будуће државе, о облику њеног уређења, о верским питањима, али је договорено да у закључцима буду наведена само она питања о којима је постигнута сагласност. Крфска декларација потписана је 20. јула 1917, али су и Пашић и Трумбић били незадовољни већином њених

компромисних решења. Иако донета као први заједнички акт којим се уједињење јужнословенских народа поставља као циљ рата, Крфска декларација није наишла на одобравање ни српских научника. Тако је члан Југословенског одбора Павле Поповић, професор Београдског универзитета, задржао право да може посебно да изрази своје мишљење. Касније је изразио своје неслагање због губљења традиционалног имена српске државе. Чињеница је да ниједан српски научник није оспорио важност Крфске декларације, иако је било дискусије око решења наведених у појединим члановима. Неслагања је посебно било око облика будуће државе. Републикански настројени интелектуалци (Коста Кумануди, Јован Жујовић) инсистирали су на томе да то питање није решено и да о њему треба да расправља уставотворна скупштина. Изразити бранилац монархије био је професор Лазар Марковић. У пролеће 1917. донета је одлука о сазивању конференције српске владе и Југословенског одбора на Крфу. У време састанка на Крфу једини изразитији српски интелектуалац који је тамо боравио био је Слободан Јовановић. Он се неколико пута састао са Богумилом Вошњаком, чланом Југословенског одбора, са којим је разговарао о устројству заједничке државе. Током разговора било је и слагања и размимоилажења. Сагласили су се да не би било добро да се српски устав примени у другим јужнословенским покрајинама. Јовановић је најпре био против федерализације државе, али је убрзо прихватио облик федерализма који би контролисао владар. ■

(Фотографије из књиге „Срби на Крфу 1916–1918.“
М. ПРЕЛЕВИЋА, 1998. године)